

ఆంధ్రవ్యాకరణములు

ఆంధ్రశబ్దశాసనము, శబ్దలక్షణ సంగ్రహము

[illegible][illegible]

సంపాదకులు:

సాహిత్య పరిశోధకరత్న

494.8275

వెంకటేశ-భజనము

137251

వేంకటేశ్వరాచార్యులు

137251 - బసవ శాస్త్ర - వివిధ పరిచ్ఛేదములు - అనాం -
 - - - - - పుస్తకం - అనుబంధ - - - - -
 సం - - - - - పాఠశాల నామము - - - - - పాఠశాల పరిచ్ఛేదము - - - - -
 అనుబంధము - - - - -
 తా - - - - - అనుబంధము - - - - - పాఠశాల పరిచ్ఛేదము - - - - -

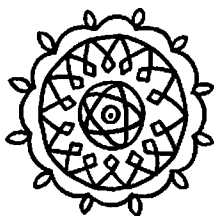
శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

పరవస్తుచిన్నయసూరి కృత

ఆంధ్రవ్యాకరణములు

(బాలవ్యాకరణేతరములు)

పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము, సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్
ఆంధ్రశబ్దశాసనము, శబ్ద లక్షణ సంగ్రహము

: సంపాదకులు :

సాహిత్య పరిశోధకరత్న

వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

పరవస్తుచిన్నయసూరి కృత
ఆంధ్రవ్యాకరణములు (బాలవ్యాకరణేతరములు)

పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము, సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

ఆంధ్రశబ్దశాసనము, శబ్ద లక్షణ సంగ్రహము

సంపాదకులు: వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

© All rights owned by the Editor

ప్రచురణ : ఆగష్టు 2007

ప్రతులు : 1000

మూల్యం : రూ.80/-

ప్రతులకు : 1. వి.వి.ఆచార్య

5/87, పాణ్యం

కర్నూలు జిల్లా - 518 112.

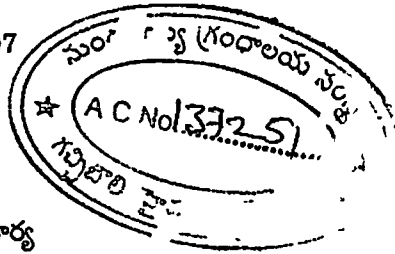
2. శ్రీ రామానుజ ఫిలాసఫికల్ ఫౌండేషన్ (ట్రస్టు

యం.ఐ.జి., 11/97, సెక్టర్ - 3.

యం.వి.పి.కాలని.

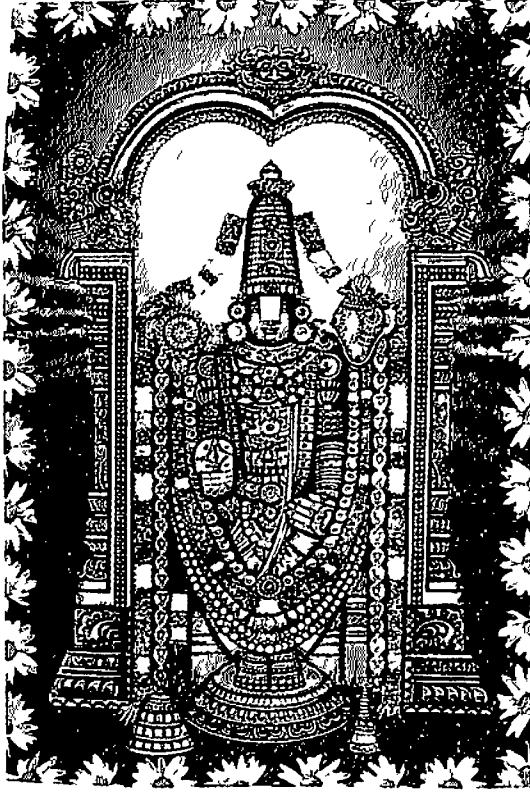
విశాఖపట్నం - 530 017

కవర్ పేజి డిజైన్ : చిత్తూరి వరప్రసాద్

విషయసూచిక

i	ఇష్ట దైవస్తుతి	...	4
ii	ఉపాస్య దైవస్తుతి	...	5
iii	శ్రీమాన్ వరవస్తు చిన్నయసూరి స్తుతి	...	6-7
iv	వితరణ	...	8
v	తిరువతి వారి వంశవృక్షం	...	9
vi	వితరణశీలురు- శ్రీమాన్ తిరువతి రాజమన్నార్ గారు...	...	10-11
vii	వృతజ్ఞాత్రులు	...	12-13
viii	భూమిక	...	14-26
1.	పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము	...	27-36
2.	సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణమ్	...	37-77
3.	ఆంధ్ర శబ్దశాసనము	...	79-106
4.	శబ్ద లక్షణ సంగ్రహము	...	107-134

- ఇష్టదైవ స్తుతి -

శ్రీ మహిముఖ్య దివ్య మహిషీ నయనోత్తల చారుదీభిత
స్థామమనారతం బగుచు జొప్పున బర్కుట నాగ మేచక
శ్రీమెయి దోప నొప్పలరు శేషధర్మగ్ర నికేతనుండు భ
క్తామర పాదపూజ్యము ముదార ఫల ప్రతిపాది గావుతన్

- పద్మాంధ్రవ్యాకరణము

శ్రీ లక్ష్మీ హయగ్రీవ స్వామి వారు

- ఉపాన్య దైవస్తుతి -

శ్లో॥ జ్ఞానానందమయం దేవం నిర్మల స్థటికాకృతిం ।
ఆధారం సర్వవిద్యానాం హయగ్రీవముపాన్యహే ॥

జననం: క్రీశ 1806 - పరమపదం : క్రీశ 1862

శ్రీమాన్ పరవస్తు చిన్నయసూరి స్తుతి

(సూరిగారి 142వ వర్ణం నందభూమిగా సమర్పించిన పద్య కదంబం నుండి కొన్ని పద్యాలు)

- శ్రీ మహాభారతమ్ము నాంధ్రీకరించి
పద్య కవితకు నన్నయ్య బాటవేసె,
నీతి చంద్రిక గరిమనొందించి తెలుగు-
వచన రచనకు చిన్నయ్య బాటజూపె 1
- తే.గీ. అరయ పద్యమ్ము కలదు నన్నయకుమున్నె
అతని భారతి మేల్మీపద్యాల సుకృతి
అరయ వచనమ్ము కలదు చిన్నయకు మున్నె
ఇతని నీతి చంద్రిక గద్య హృద్యతమము 2
- తే.గీ. పద్యమునకెన్న నన్నయ్యభట్టు నాడు,
గద్యమున కెన్న చిన్నయ్య గారు నేడు,
అద్యమౌస్థాన మెన్నగా నంది నారు,
హృద్యమౌ వీరి కృతులు రహించి మీరు 3

- తే.గీ. వ్యాకరణములు సంస్కృతభాషకెన్నొ
కలిగియును పాణినీయమొక్కటియె నిలిచె,
తెలుగు వ్యాకృతులెన్నియో గలిగియుండి
సూరి వ్యాకృతి యొకటె ప్రస్తుతిని బొందె 4
- తే.గీ. జీవితమునాంధ్ర భాషకు సేవజేయ
ధారవోసితివయ్య! తత్పలితయశము
కొంతయేదక్కెమీకు, మరెంతగానో
పరులకే దక్కె మరి! 'పరవస్తు' సూరి ! 5
- తే.గీ. తావక వచోప్రభావమెంతటిదో కాని
శతసహస్రాధికమగు పండితులకీవు
వచన రచనమ్మునం దొజ్జబంతివయ్య!
భాషనింతగ శాసించువారు గలరె ! 6
- తే.గీ. గ్రాంధికమైన వచన గంగావతరణ
కారకుడవీవు ! యపర భగీరథుడవు!
ఆంధ్రభాషా మహాసౌధమందు సతము
తావకీన యశోజ్యోతి తనరు సూరి ! 7
- తే.గీ. ఆది సంపాదకుడవు శాస్త్రాదులందు
సుజనరంజని నడిపితో సుజనులెన్న!
మార్గదర్శివి గద! మాకు మాన్య చరిత!
సుజన రంజన! చిన్నయ్య సూరి వర్య ! 8
- తే.గీ. పరమ ఫదమేగితివి పరవస్తుసూరి!
నూటనలువదిరెండేండ్లు దాటనిపుడు
తావకీన వర్ధంతినందర్థమందు
మా నమోవాక నవరత్నమాలిక గొను! 9

- వైద్యంవేంకటేశ్వరాచార్యులు

నితరణ

శ్రీమాన్ నిరుపతి భావనారాయణ

(జననం: తేది 6-5-1921 - పరమపదం: తేది 17-3-1982)

వీరి జ్ఞాపకార్థం కుమారుడు

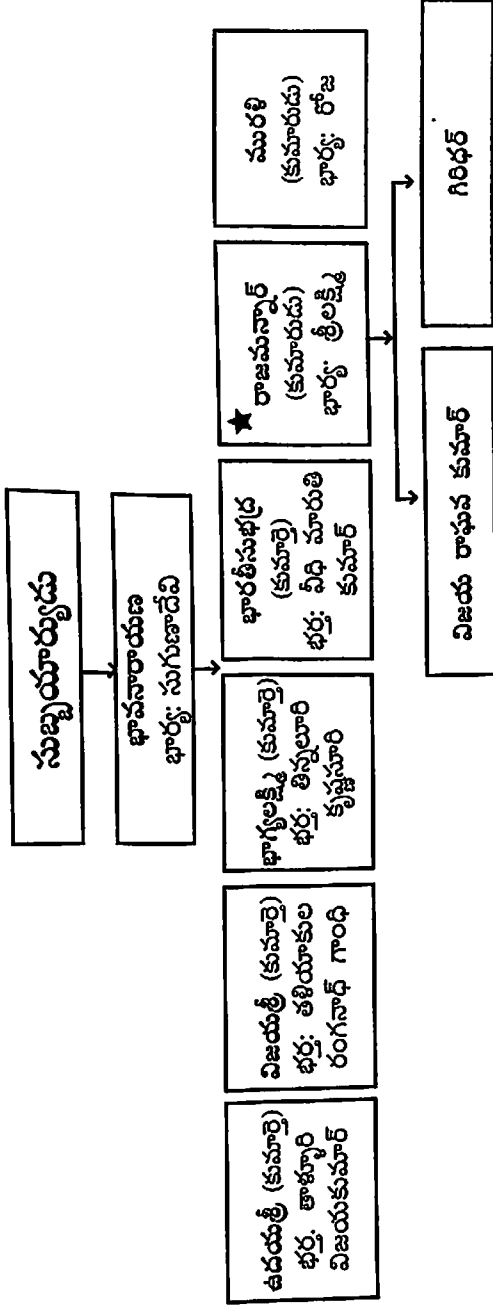
శ్రీమాన్ నిరుపతి రాజమన్నార్ గారు

ఈ గ్రంథ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయం అందించారు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

తిరుపతి వారి వంశవృక్షం

అగస్టు 2007

★ గ్రంథ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయము అందించిన విశరణ శీలి

విశ్రాంత శీలి - శ్రీమాన్ తిరుపతి రాజమన్నార్ గారు

సిరిసంపదలను కలిగినవారెందరో...! అయితే వాటిని సక్రమంగా ఉపయోగించేవారుకొందరే. అలాంటి కొందరిలో సహజంగా దానగుణంకూడా ఉంటుంది. దానగుణం రెండు ధకాలు. అడిగితే దానం చేయటం ఒకరకం. అలాంటివారు ఉత్తమ శ్రేణికి చెందినవారు. కాగా అడుగకనే అవసరాన్ని గుర్తించి దానం చేయటం మరొకరకం వారు ఉత్తమోత్తమశ్రేణికి చెందిన దాతలు. అలాంటివారిలో అగ్రశ్రేణికి చెందినవారు శ్రీమాన్ తిరుపతి రాజమన్నార్ గారు.

శ్రీమాన్ తిరుపతి రాజమన్నార్ గారు తమ తండ్రి శ్రీమాన్ తిరుపతి భావనారాయణగారి (క్రీ.శ. 1921-1982) జ్ఞాపకార్థం శ్రీరామానుజునిలాసభిక్షాత్ ఫౌండేషన్ (ట్రస్టు (విశాఖపట్నం) ద్వారా అందించిన ఆర్థిక సహాయంతో ప్రస్తుత గ్రంథం ప్రచురితమైంది.

శ్రీమాన్ తిరుపతి భావనారాయణగారి తండ్రిగారినుంచి మనుమలవరకు గల కుటుంబ సభ్యుల వివరాలు 'తిరుపతి వారి వంశవృక్షం' (పుట-8)లో యివ్వడమైనది.

శ్రీమాన్ భావనారాయణగారు శ్రీమాన్ నల్లగట్ల శేషరామానుజయ్య - శ్రీమతి పిచ్చమ్మగార్ల సుత సుగుణాదేవిగారిని పెళ్ళాడారు. శేషరామానుజయ్యగారు వృత్తిరీత్యా పోలీసుసబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ గా పనిచేశారు. కాగా ప్రవృత్తిరీత్యా వారు గీతోపాసకులు, భగవద్భక్తులు.

శ్రీమాన్ భావనారాయణగారు ఆర్.ఎం.ఎస్.-పి.అండ్.టి డిపార్ట్మెంట్ లో సబ్ రికార్డ్ ఆఫీసర్ గా పనిచేశారు. పి అండ్ టి ఎంప్లాయిస్ - ట్రేడ్ యూనియన్ లీడర్ గా జాతీయస్థాయిలో పదవులు నిర్వహించారు. యూనియన్ నాయకునిగా భారత పూర్వప్రధాని పండిట్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారితో పలుమార్లు సమావేశాలలో పాల్గొన్నారు. ఇది వారి వృత్తికి సంబంధించిన సంక్షిప్త సమాచారం. కాగా వారి ప్రవృత్తికి సంబంధించిన సంక్షిప్త వివరాలు: భావనారాయణగారు సాహిత్యాభిమాని మాత్రమే గాక సాహిత్యాభినివేశం కూడా కలవారు. పద్య కవితారచన చణులు కూడ. వీరి మామగారగు శేషరామానుజయ్యగారు 1964లో పరమపదించారు. ఆ సందర్భాన భావనారాయణగారు 'స్మృతిగీత'ను రచించి 1965లో ప్రచురించారు. కవిసామ్రాట్ నోరి నరసింహాశాస్త్రిగారు స్మృతిగీతకు అభిప్రాయాన్ని అందించి హర్షించారు. భావనారాయణ గారు కవితా రచనలోనే

గాక పరిశోధనారంగంలోనూ అభిరుచిగలవారే. పరవస్తు చిన్నయసూరిగారిని గురించి విశేష పరిశ్రమచేసి ఎన్నో మరుగునపడిన అమూల్యమైన విషయాలను సేకరించి 'శ్రీమాన్ పరవస్తుచిన్నయసూరి యశోమండన సంచిక' ను రూపొందించారు. అయితే అది ప్రచురితం కాకముందే పరమపదంవేంచేశారు. తదనంతర కాలాన వారి కుమారులు శ్రీమాన్ తిరుపతి రాజమన్నార్ గారు సూరిగారి యశోమండన సంచికను ప్రచురించారు.

శ్రీమాన్ తిరుపతి భావనారాయణ-శ్రీమతి సుగుణాదేవి పుణ్యదంపతులకు శ్రీమాన్ రాజమన్నార్ గారు 1960లో జన్మించారు. రాజమన్నార్ గారు కాకినాడలోని ప్రభుత్వ ఇంజనీరింగ్ కళాశాలలో బి.టెక్ - ఎలెక్ట్రికల్ మరియు ఎలక్ట్రానిక్స్ ఇంజనీరింగ్ నందు 1982 లో చట్టభద్రులయ్యారు.

శ్రీరాయలసీమ పేపర్ మిల్స్-కర్నూలులో రాజమన్నార్ గారు ప్రప్రథమంగా కొంతకాలం ఉద్యోగం చేశారు.

ఆ తర్వాత 1984 నుంచి 1990 వరకు బొకారోస్టీల్ ప్లాంట్ నందు పనిచేశారు. 1990 నుంచి విశాఖస్టీల్ ప్లాంట్ నందు పనిచేస్తున్నారు. ప్రస్తుతం రాజమన్నార్ గారు అసిస్టెంట్ జనరల్ మేనేజర్ గా పదవీ బాధ్యతల్ని నిర్వహిస్తున్నారు. ఉద్యోగ నిర్వహణలో పలు ప్రశంసాపత్రాలనుపొందారు. 1997-98లో రాజమన్నార్ గారు జవహర్ పురస్కారాన్ని పొందారు. ఉన్నతాధికారులు వీరికి అభినందన లేఖలను అందించి హర్షం వెలిబుచ్చారు.

వృత్తిధర్మాన్ని సక్రమంగా సత్ప్రశంసనీయంగా నిర్వహిస్తూనే వీరు తమ ప్రవృత్తిధర్మమైన ధార్మిక కార్యక్రమాల నిర్వహణలో కూడా సముచితమైన పాత్రను నిర్వహించి ప్రశంసనీయులయ్యారు. అందువల్ల వీరిని ఇంటగెలిటి రచ్చ గెలిచిన వారిగా పేర్కొనవచ్చు.

శ్రీరామానుజఫిలాసఫికల్ ఫౌండేషన్ - ట్రస్ట్ కు వీరు ఫౌండర్ ట్రస్టీ. ఆ సంస్థ అభివృద్ధికి నిర్విరామ కృషి చేస్తున్నారు. తాముచేస్తున్న ధాన ధర్మాల్ని కూడా ఈ సంస్థద్వారా చేయటం ముదావహమే గాక మార్గదర్శకం కూడా.

అడగందే అమ్మకూడా అన్నం పెట్టదంటారు. అయితే ఈ గ్రంథాన్ని ప్రచురించే ప్రయత్నంలో ఉన్ననాకు అవసరాన్ని గుర్తించి అయాచితంగా ఆర్థికసహాయం అందించిన సహృదయులు సుగుణసంపన్నులు ఉత్తమోత్తమ వితరణ శీలి శ్రీరాజమన్నార్ గారు బహుధా ప్రశంసనీయులు.

- వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

కృతజ్ఞతలు

ప్రస్తుత రచన వెలుగు చూడటానికి హార్దికంగా ఆర్థికంగా సహకరించిన నహృదయులు శ్రీమాన్ తిరుపతిరాజమన్నార్ గారికి హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

శ్రీమాన్ రాజమన్నార్ గారు ఈ గ్రంథానికి ఆర్థిక సహాయాన్ని శ్రీరామానుజ ఫిలాసఫికల్ ఫౌండేషన్ ట్రస్ట్ - (విశాఖపట్నం) ద్వారా అందజేశారు. ఫౌండేషన్ ట్రస్ట్ నిర్వాహకులు మరియు సభ్యులకు కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

శ్రీమాన్ పరవస్తు చిన్నయసూరిగారి రచనలను, సూరిగారిని గురించిన రచనలను సేకరించటంలో సహకరించిన వివిధ సుప్రసిద్ధ గ్రంథాలయాధికారులకు కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

సూరిగారి స్వహస్త లేఖనాన్ని కీ శే॥ శ్రీమాన్ తిరుపతి భావనారాయణగారు సేకరించి ప్రప్రథమంగా గ్రంథస్థంచేశారు. వారి సేకరణవలననే ప్రస్తుత గ్రంథం కవరుపేజీపై సూరిగారి చేతివ్రాత బ్యాక్ గ్రౌండ్ గా ఇవ్వబడింది. కీ శే శ్రీమాన్ భావనారాయణగారికి కృతజ్ఞతాంజలి.

శ్రీమాన్ పరవస్తు చిన్నయగారి సంతకానికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని తెలియజేసిన పరిశోధకులు బంగోరె గారికి కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

ప్రస్తుత గ్రంథంలో చోటుచేసుకున్న శ్రీమాన్ పరవస్తు చిన్నయసూరిగారి చిత్రాన్ని రూపొందించిన చేపూరి వరప్రసాద్ గారికి కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

వేటపాలెం (ప్రకాశంజిల్లా) సారస్వతనికేతన గ్రంథాలయానికి నాతోపాటు విచ్చేసి సూరిగారి రచనలను మరియు సూరిగారిని గురించిన రచనలను వెతకటంలో సహకరించి, చీరాలలో తమ ఆతిథ్యాన్ని ఇచ్చిన సహృదయులు, 'చిన్నయసూరి జీవితచరిత్ర' పద్యకావ్య ప్రణేతలు, జ్యోతిశ్శాస్త్ర ప్రవీణులు, కవివర్ణులు శ్రీమాన్ పరవస్తు వెంకయ్య సూరిగారికి కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

పరవస్తు చిన్నయసూరిగారిని గురించి చాలాకాలం నుండి నవ్వుచుండవరిశోధన సాగిస్తున్ననాకు మరికొంత ప్రోత్సాహాన్ని అందించిన రిటైర్డ్ ప్రిన్సిపాల్ శ్రీమాన్ టి.వి నరసింహులు (హైదరాబాద్) గారికి కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

ఈ గ్రంథంలోని ఛాయా చిత్రాలనూ పరవస్తు చిన్నయ్యగారి సంతకాన్నీ స్కానింగ్ చేసి చక్కగా అందించిన ఛాయా గ్రాహక సాంకేతికనిపుణులు, గణితోపన్యాసకులు, మిత్రులు అయిన శ్రీశక్తికుమార్ వర్మ (బనగానపల్లె) గారికి కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

శ్రీమాన్ పరవస్తుచిన్నయ్యసూరిగారికి సంబంధించిన చరిత్ర సాహిత్యాలను గురించి చాలాకాలంగా నా పరిశోధన సాగుతూ వస్తోంది. ఆ కృషి ఫలితంగా ఇదివరలో కొన్ని వ్యాసాలు, పద్యాలు పత్రికలలో వచ్చాయి. సూరిగారి ద్విశతాబ్ది జయంతి ఉత్సవాలనందర్భంగా పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగువిశ్వవిద్యాలయం-హైదరాబాదులో పరిశోధనాపత్రసమర్పణం చేయటం జరిగింది. ప్రస్తుతం ఈ గ్రంథం వెలుగు చూసింది. ఈ నేపథ్యంలో ప్రత్యక్షంగానో పరోక్షంగానో సహకరించినవారు ఎందరోమహానుభావులు, అందరకూ కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

నా సాహిత్య వ్యాసంగానికి చేదోడుగా ఉంటున్న మా చిరంజీవి వి.రాజగోపాలాచార్యులకు శుభాశిష్యులు.

- వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

భూమిక

ప్రాచీనాంధ్ర భాషాయుగానికి నన్నయ్య, అర్వాచీనాంధ్రశకానికి చిన్నయ్యమార్గదర్శకులని పరిశోధకపండితుల ఉవాచ¹. పరవస్తుచిన్నయసూరిగారి ప్రచురితమైన రచనలు కూడా జిజ్ఞాసువులందరకూ నేడు అందుబాటులో లేవు. ఆ కొరతను తీర్చే ప్రయత్నంలో భాగంగా బాలవ్యాకరణానికి పూర్వం సూరి గారు రచించిన నాలుగు వ్యాకరణాలు ప్రస్తుతం ప్రచురించబడినవి. ఈ నేపథ్యంలో సూరి గారిని గురించి మరుగున పడిన కొన్ని విశేషాలు రేఖామాత్రంగా స్పృశించబడతాయి.

సూరిగారి జననం - సూరి గారు జన్మించిన సంవత్సరాన్ని ఒకరొకరొక రకంగా పేర్కొన్నారు. దానికి కారణాలు అనేకం. అయితే సూరి గారు ప్రభవ నామ సంవత్సరం రేవతి చతుర్థ పాదంలో జన్మించారనటంలో అభిప్రాయ భేదం లేదు. ఈ జనన కాలాన్ని సూరి గారి సమీప బంధువర్గంలోని వారున్న సూరి గారి తదనంతర కాలాన ఉండిన నారాయణవనం^{*} వకుళాభరణం గారు సూరిగారి ఇంటగల లిఖిత ప్రతులనుంచి సేకరించారు. కనుక సూరిగారు ప్రభవలో పుట్టారనటం ప్రామాణిక ఆధారాలనుబట్టి చెప్పినదే. ప్రభవ నామ సంవత్సరం క్రీ.శ. 1806లో వచ్చింది. అయితే 1806 ప్రభవలో ఏ మాసాన సూరిగారు జన్మించారనేది నిన్న మొన్నటిదాకా తెలియదు. ఇటీవల పరవస్తు వెంకయ్యసూరిగారు అనేక ఆధారాలతోపాటు, జ్యోతిశ్శాస్త్రరీత్యా కూడా చిన్నయ సూరి గారు మద్రాసులో తేది 20-12-1806 ప్రభవ నామ సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధ దశమి శనివారం ఉదయం 6.50ని. లకు రేవతీ నక్షత్ర చతుర్థ చరణాన జన్మించారని నిర్ధారించారు. అందుకు తగినట్లుగానే సూరిగారి జీవిత విశేషాలున్నాయని సహేతుకంగా శాస్త్రీయంగా వివరించారు².

సూరి గారు రామ అంతర్దశలో క్రీ.శ. 1862 మార్చిలో పరమపదించారు. అయితే మార్చిలో ఏ రోజు పరమపదించిందీ తెలియవలసి ఉంది. మద్రాసులోని ఆనాటి ప్రముఖ పత్రికలు, పాత రికార్డులు మొదలైనవాటి ఉనికిని తెలుసుకొని

1. అంధ్రరచయితలు-(పుట 1)-మైథునాపంతులసూర్యనారాయణ శాస్త్రి, ప్రథమ ముద్రణ-1950.

* నారాయణవనం వారు సూరిగారి భార్య పుట్టిందివారు

2 చూడు - ఆంధ్రప్రదేశ్ చాక్రద శ్రీవైష్ణవ వార్త - మాసపత్రిక పుట-12- జనవరి 2007

వాటిని పరిశీలిస్తే సూరి గారు 1862 మార్చిలో ఏనాడు దివంగతులైనది తెలిసే అవకాశం లేకపోలేదు.

సూరి గారి చిత్రపటం - సూరిగారి సమకాలీనులైన సి.పి.బ్రౌను, నరహరి గోపాల కృష్ణమ శెట్టి, వేదం వేంకటరమణ శాస్త్రి, పురాణం హయగ్రీవశాస్త్రి, బహుజన పల్లి సీతారామాచార్యులు మొదలైన వారి ఛాయాచిత్రాలు ఇంతవరకు లభించిన దాఖలాలు లేవు. దీనిని బట్టి వారి కాలాన ఛాయాగ్రాహక సాంకేతిక పరిజ్ఞానం (Photo graphy Technology) మద్రాసులో అంతగా ప్రాచుర్యానికి రాలేదని భావించవచ్చు. అయితే పూర్వుల చిత్రాలుకొన్ని వారి సమకాలీనుల నుండి సమీప కాలం వారు విన్నదానిని బట్టి రూపొందించడం జరిగింది³. అలాంటి వాటిలో చిన్నయసూరిగారి చిత్రపటం కూడా ఒకటి. 1962లో ప్రకటింపబడిన “చిన్నయసూరి జీవితము” అట్టమీద పరిశోధక వరమేశ్వరులు నిడుదవోలు వేంకటరావు గారు సూరిగారి రేఖాచిత్రాన్ని ప్రప్రథమంగా ప్రచురించారు. ఆ చిత్రాన్ని మరికొంత నిండుదనంతో దువ్వూరు వేంకటరమణ శాస్త్రి గారి వంటి వండితులు, నంగ్రహాంధ్ర విజ్ఞానకోశం వంటి ప్రామాణిక బృహద్గ్రంథాలు ప్రచురించాయి. ఇలా ప్రాచుర్యంలోకి వచ్చిన సూరిగారి చిత్రం వారి అభిమానుల హృదయాలలో నిలిచిపోయింది. అయితే పరిశోధకులు బంగారే గారు ఆ చిత్రం సూరిగారిది కాదని ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రికలో⁴ ఒకవ్యాసం వెలువరించారు. ఆ వ్యాసానికి సమాధానంగ వరవస్తువెంకయ సూరిగారు మరొక వ్యాసం పత్రికలో వెలువరించారు. సూరిగారి ద్వి శతాబ్ది జయంతి ఉత్సవాల సందర్భంగా కార్యనిర్వాహకులు ఎందరినో సన్మాంచి సగౌరవంగా జ్ఞాపికలు బహూకరించారు. ఆ జ్ఞాపికలపై సూరిగారి చిత్రం ముద్రించబడింది. సూరిగారి అభిమానులైన సాహితీవేత్తలే గాక సూరిగారి సామాజిక వర్గం కూడా ఆమోదించిన ఆ జ్ఞాపికలపై ఉండే చిత్రమే ప్రస్తుత గ్రంథంలోను (6వ పుటలో) చోటుచేసుకుంది.

3 సూరి గారి కాలాన ఉండిన గాజుల లక్ష్మీనరసింహశెట్టి (1806-1868) చిత్రం లభించటం ఈ సందర్భాన గమనార్హం వారి చిత్రాన్ని విజ్ఞాన సర్వస్వం 4వ సంపుటం - 1050 పుటలో చూడవచ్చు.

4 మాకు లభించిన సదరు పేపరు కట్టింగులో దినపత్రిక తేదిలేదు

పాఠశాల

1844 లో తాను వ్రాసి, పువ్వాడ వెంకటరావు - రామయ్య ల వద్దమాన తరంగిణి ప్రెస్ లో అచ్చువేసిన విభక్తి బోధిని అనే గ్రంథానికి రెండు రూపాయల రుసుము చెల్లించి కాపీరైట్ రిజిస్ట్రేషన్ కోసం ఆ ధర్మాస్తులో కోరారు.

సూరిగారి వాఙ్మయం - సూరిగారి వాఙ్మయం విస్తృతమైనది వారి వాఙ్మయ సూచికను ప్రస్తుత గ్రంథ సంపాదకులు (వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు) నిర్మించటం జరిగింది)⁵. సూరిగారి వాఙ్మయాన్ని స్థూలంగా వ్యాకరణ, నైఋణిక, వచన రచన, పద్య కవిత, బాల సాహిత్య, గ్రంథ పరిష్కరణ, సంకలన, పత్రికా రంగ, ప్రకీర్ణకాలుగా వింగడించవచ్చు. ఈ తొమ్మిది ఉపశాఖలకు చెందిన సూరిగారి రచనలు / కృషి వరుసగా క్రింద పేర్కొనడమయినది -

5 ఈ వాఙ్మయ సూచిక రెండుభాగాలు. మొదటి భాగంలో సూరిగారి స్వీయ రచనలు, రెండవ భాగంలో సూరిగారిని గురించిన ఇతరుల రచనలు. ఈ వాఙ్మయ సూచిక ఆంధ్ర, చాత్తాద శ్రీవైష్ణవ వార్త మాస పత్రికలో సీరియల్‌గా జనవరి, ఫిబ్రవరి 2007లో ప్రచురితం సూచిక నిర్మాణం తర్వాత సూరి ద్విశతాబ్ది జయంతి ఉత్సవాలు జరిగాయి ఆ సందర్భంగా కాకతీయ-చరంగల్, ఉస్మానియా-హైదరాబాదు, పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం-హైదరాబాదు మరియు రాజమండ్రి వారు నిర్వహించిన చిన్నయసూరి ద్విశతాబ్ది జయంతి ఉత్సవాల సభలలో సమర్పించిన పత్రాలు సూరిగారిని గురించిన ఇతరుల రచనల సూచికలో చేర్చాము)

- సూత్రాంధ్రవ్యాకరణం (1844), ఆంధ్రశబ్దశాసనము (ముద్రితం), శబ్దలక్షణ సంగ్రహము (1853), విభక్తి బోధిని (1844), ఆంధ్రకౌముది (అముద్రితం), ఆంధ్రధాతుమాల (1930), బాలవ్యాకరణము (1858), బాలవ్యాకరణ శేషము (అ.ము).
- నిఘంటువులు - చిన్నయసూరి నిఘంటువు / ఆంధ్ర నిఘంటువు (అ.ము), విశ్వ నిఘంటువు - టీకా (అ.ము).
- పదన రచనలు - నీతి చంద్రిక (1853), హిందూధర్మ శాస్త్ర సంగ్రహము (1858), ఆంధ్రకాదంబరి (అ.ము).
- పద్యకవిత - చక్రవర్తిని మకుటాభిషేక వర్ణన (1837), పచ్చయప నృప యశోమండనము (1845), ధూమశకట దండకము (అ.ము).
- బాలసాహిత్యం - అక్షర గుచ్ఛము, సంస్కృత బాలబోధ.
- గ్రంథపరిష్కరణ - దశకుమార చరిత్ర - పద్యకావ్యం (ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం -మద్రాసు), యాదవాభ్యుదయము (అ.ము), నీలా పరిణయము - పద్యకావ్యం (అ.ము), మహాభారతము-ఆది పర్వం - వచనం (1847).
- సంకలనాలు - నీతి సంగ్రహము -100 పద్యాల సంకలనం(1855), చాటు పద్యములు (అ.ము)
- పత్రికారంగం - వర్తమాన తరంగిణి(ఈపత్రికలో సూరిగారి వ్యాసాదులు ప్రచురితం) సుజనరంజని (సూరిగారు సంపాదకత్వం వహించి నడిపిన పత్రిక)
- ప్రశీర్షకాలు - అమరపద పారిజాతము (వంశావళి-అ.ము), గణితసూత్రములు(అ.ము), లక్ష్మీనారాయణ తంత్రము (అ.ము), సార్థపదమంజరి(అ.ము)

పైనే పేర్కొన్న రచనలలో పూర్వ ముద్రితాలు దాదాపుగా అన్ని కూడా లండన్ లోని బ్రిటీష్ మ్యూజియం లైబ్రరీలో ఉన్నట్లు తెలియవస్తోంది. అముద్రితాలన్ని కూడా నేడు అలభ్యము.

సూరి గారి గ్రంథాలలో ఇష్టదైవ స్తుతి - చారిత్రక నేపథ్యం - సూరిగారు దాదాపు తన రచనలన్నింటిలోను ప్రారంభంలో వేంకటేశ్వర స్వామివారిని స్తుతించారు.

ఇది సాధారణ విషయమే అనుకుంటాం. అయితే అందుకు కొన్ని విశిష్ట కారణాలున్నాయి. సూరి గారు చాత్తాద శ్రీవైష్ణవులు. చాత్తాద శ్రీవైష్ణవులకు వేంకటపుర వైష్ణవులనికూడా వ్యవహారం ఉంది. వేంకటపుర వైష్ణవులకు వేంకటాచలానికి ఉండే సన్నిహిత సంబంధం అగ్ని పురాణంలోని 99వ అధ్యాయంలో స్పష్టీకరించబడింది. భగవద్రామానుజులవారు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత ప్రచారం కోసం 74మంది పీఠాధి పతులను నియమించారు. వారిలో నడువిళాళ్వాన్ ఒకరు. ఆ పీఠ పరంపరలో 15వ శతాబ్దాన తిరుమల దివ్యదేశ సంరక్షణార్థం మణవాళ మహామునులవారు తమ అష్టదిగ్గజ కవులలో ఒకరైన పరవస్తుభట్టర్ పిరాన్ అనే వారిని తిరుమలలో ఉండేందుకు ఏర్పాటు చేస్తారు. అప్పటి నుంచి తిరుమలలో పరవస్తు పీఠం విరాజిల్లింది. తిరుమల పరవస్తు పీఠ పరంపర వారు ఉద్ధండపండితులు. ఆ పరవస్తు వంశ వృక్షం శాఖోపశాఖలుగా విస్తరిల్లింది. అందులో ఒక శాఖవారు చిన్నయ సూరిగారు. తిరుమలలో వేంకటేశ్వర స్వామి వారికి చేసే పుష్పకైంకర్యంలో పూర్వం చాత్తాద శ్రీవైష్ణవులది ప్రముఖ పాత్ర. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానానికి చెందిన దాదాపు నలవై శిలాశాసనాలలో చాత్తాద శ్రీవైష్ణవ ప్రశంస వుంది. వీటన్నింటిని నిశితంగా పరిశీలిస్తే చిన్నయసూరి గారు బాల వ్యాకరణంలోనే కాక దానికి పూర్వం చేసిన రచనలలో కూడా శేషాద్రినికేతనుడైన వేంకటేశ్వర స్వామిని ఎందుకు స్తుతించారో సహేతుకంగా స్పష్టమౌతుంది.

శ్రీలక్ష్మీహయగ్రీవ స్వామి వారు సర్వవిద్యలకు ఆధారమైనవాడు. సూరిగారు శ్రీహయగ్రీవోపాసకులు కూడా.

సూరిగారి ఇష్ట, ఉపాస్య దైవ స్తుతులతో ఈ గ్రంథం ప్రారంభించబడటం (పుటలు-4,5) మీకు తెలుసు.

బాల వ్యాకరణం - చిన్నయసూరి పూర్వకృషి - తెలుగు వ్యాకరణం అనగానే తప్పక స్ఫురణకివచ్చే పేర్లు బాలవ్యాకరణం, పరవస్తు చిన్నయసూరి. దీనివల్ల తెలుగు వ్యాకరణరంగంలో సూరి గారి స్థానం సూచిత మౌతుందనవచ్చు. తెలుగుకున్న వ్యాకరణదీపం చిన్నదని తిరుపతి వేంకటకవులు చెప్పారు. అయితే ఆ వ్యాకరణదీపకాంతి మాత్రం చాలా దొడ్డదని వ్యాకరణ పరిశోధకపండితులు

చెప్తున్నారు. ఆ కాంతిని ప్రసరింపచేసిన తెలుగు వ్యాకరణ గ్రంథాలు వివిధ భాషలలోనివి అన్నీ కలిపి రమారమి 300 దాకా వుంటాయి. వాటిన్నింటిలోనూ పఠన పారనాదులకి నిలువగలిగిన, తెలుగులో రచించబడిన తెలుగు వ్యాకరణం బాలవ్యాకరణం మాత్రమే. దానికి అనేక కారణాలన్నాయి. తెలుగు భాషకి సంబంధించిన లాక్షణికులు ఎందరోవున్నారు. అయితే జీవితంలో వ్యాకరణ రచనే ఏకైక లక్ష్యంగా ఎంచుకున్నవారు చిన్నయసూరిగారు తప్ప మరొకరు లేరేమో! కవిత్వం చెప్పినా కూడా వ్యాకరణంతో వినోదించటం వరవన్న వారి వ్యాకరణ వ్రవణతకీ ప్రావీణ్యతకీ నిదర్శనం. ఇందుకు పచ్చపప్రభువును వర్ణించిన ఈ క్రింది శ్లోకం ఉదాహరణంగా నిలుస్తుంది.

శ్లో! గుణస్య బాధికాం వృద్ధిం కృతవాన్పాణిని పురా! ।

అబాధిత గుణరే వృద్ధి మకరో తృచ్ఛపప్రభు: ॥

తెలుగున సూత్రకర్త అనే పేరు సూరికితప్ప ఇతరులకు ఇంతకుముందు లేదు, ఇకమీదరాదు అని దువ్వారివారు చెప్పారు. తెలుగులో రచించబడిన తెలుగు వ్యాకరణాలలో బాల వ్యాకరణానికి వచ్చినన్ని వ్యాఖ్యలు దేనికి రాలేదు. బాల వ్యాకరణం ముద్రితమైనన్ని పర్యాయాలు ఏ తెలుగు వ్యాకరణం ముద్రించబడలేదు. ఇవన్నీ బాలవ్యాకరణ ప్రాచుర్య ప్రాశస్త్యాలను వ్యక్తం చేస్తాయి. గ్రాంథిక వ్యావహారిక భాషావివాదాలు గతంలో ముమ్మరంగా జరిగాయి. చిన్నయసూరికి ముందు ఎందరో లాక్షణికులున్నారు. వారందరినీ వదలి ఆ భాషావివాదాలలో వ్యావహారికభాషావాదులు చిన్నయసూరిని మాత్రమే ప్రతి పక్షవీరునిగా గుర్తించారు. అంటే ప్రతిస్పర్ధివర్గం చేకూడా బాలవ్యాకరణ కర్తయైన సూరిగారు లాక్షణిక నాయకునిగా ఎంపిక అయ్యారని సుస్పష్టమౌతోంది. తెలుగు భాషా సాహిత్యాలమీద బాలవ్యాకరణం అమితమైన ప్రభావాన్ని చూపింది. తెలుగు వ్యాకరణసౌధానికి బాలవ్యాకరణం శిఖరాయమానమైనది. అలాంటి రచన ఆవిర్భవించేందుకు పూర్వం సూరిగారు వ్యాకరణ రంగంలో చేసిన కృషి ప్రస్తుతం రేఖామాత్రంగా పరిచయం చేయబడుతుంది.

సూరిగారి రచనల్ని జీవితచరిత్రని క్లుణ్ణంగా పరిశీలిస్తే బాలవ్యాకరణ

ఆవిర్భావానికి పూర్వం పరవస్తువారు చేసిన పరిశ్రమ కొంతలో కొంతైనా తెలుస్తుంది. బాలవ్యాకరణ రచనకి పూర్వం సూరిగారు దాదాపు రెండు దశాబ్దాలు నిర్విరామంగా నియమ నిష్ఠలతో పరిశ్రమించారు. తాళపత్రాలలో జీవిస్తున్నాడని అనేక పూర్వకవుల కావ్యాలను కన్నులలో వత్తులు వేసుకొని 'పలుమాఱు' 'సావధానంగా' పరిశీలించారు. ఏ పదాలు ఏ అర్థంలో ఏ రూపంలో ప్రయోగించబడ్డాయో పరిశీలించారు. ఏ రూపాలకి ప్రచారాధిక్యతవుందో పూర్వకవుల ప్రయోగాలని పరిశీలించి భాషా సమష్టిస్వరూపాన్ని ఆకళింపు చేసుకున్నారు. లక్షణం కన్నా కవి ప్రయోగం బలవత్తరమైంది. కవులు ప్రయోగించిన రూపాలనివ్యాకర్తలు చెప్పకపోతే తమ వ్యాకరణం అసమగ్రమౌతుంది. 'ప్రయోగశరణం వ్యాకరణం'. సూరిగారు ఫలినీత్యం కూడా తాను చేసే గ్రంథ పరిశీలనలో ఏదైనా విశేషమైన విశిష్టమైన కొత్త ప్రయోగాన్ని గుర్తించేవరకు భోజనం కూడా చేసేవారు కాదని వారి జీవిత చరిత్ర చెప్తోంది. అది వారి నియమనిష్ఠలకు నిలుపుటద్దం, పరాకాష్ఠ.

సూరిగారు వ్యాకరణాన్ని గురించి చేసిన నిరంతర పరిశ్రమమూలంగా సేకరించిన సామగ్రి వారుచేసిన ప్రతిరచనకీ ఉపయోగపడింది. సూరిగారు సంపాదకత్వం వహించి నడిపిన సుజనరంజని పత్రికలో విద్యార్థులకు ఉపయుక్తమైన అనేక విషయాలను రాసేవారని తెలియవస్తోంది. ప్రాచీన గ్రంథపరిష్కరణలో వారి వ్యాకరణ కృషి ఎంతగానో ఉపయోగపడివుంటుంది. దశావతారచరిత్ర, యాదవాభ్యుదయం, నీలాపరిణయం, మహాభారతం మొదలయిన రచనల్ని సూరిగారు పరిష్కరించారు. వీటిలో మహాభారతం మాత్రం సమకాలీన పండితుడు రచించిన వచన కావ్యం. మిగతవి పూర్వకవి కర్తృక కావ్యాలు. గ్రంథ పరిష్కరణలో కూడా సూరిగారి వ్యాకరణ కృషి సముచిత పాత్రవహించి వుంటుంది. ఆ దృక్పథంతో సూరిగారి పరిష్కృత కృతుల్ని పరిశీలించ వలసివుంది. పూర్వకవి ప్రయోగ పరిశీలన కృషి ప్రభావం బాలవ్యాకరణంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఇక వారి నిఘంటునిర్యాణంలో ఆ కృషి చాలా ఉపయోగపడింది. అకారాదిగా తెలుగుకు తెలుగు అర్థాల్ని చెప్పే నిఘంటువును నిర్మించేందుకు పరవస్తువారే ఆద్యులు. అయితే పరవస్తు వారి నిఘంటువు పరవస్తువే

అయింది. సూరిగారి వృత్తి అధ్యాపకత్వం. ఒక అధ్యాపకుడు నిరంతరం విద్యా సముపార్జన చేసినపుడే విద్యార్థులను ఉత్తమ విద్యావంతులుగ తీర్చిదిద్దగలడు. సూరిగారి నిరంతర విద్యా సముపార్జనం వారి శిష్య ప్రశిష్యుల్ని ప్రముఖ విద్యా వంతులుగా నిలబెట్టడం చారిత్రక సత్యం.

సూరిగారు తన తండ్రి వేంకటరంగరామానుజయ్యగారి దగ్గర వ్యాకరణాన్ని అభ్యసించారు. సంస్కృత ప్రాకృత్యాది వ్యాకరణాలను సూరిగారు పరిశీలనా దృష్టితో అధ్యయనం చేశారు. మహాసామిదమ్మకిత్తి (మహా స్వామి ధర్మకీర్తి) పాళిలో రచించిన (7వ శతాబ్దం) బాలావతార అనే వ్యాకరణ గ్రంథాన్ని కూడా సూరిగారు పరిశీలించి వుంటారని నా అభిప్రాయం. ఈ విషయం ఇదివరకటి పరిశీలకులెవ్వరూ చెప్పలేదు. బాలావతార-బాలవ్యాకరణ అనే నామాల సాదృశం మాత్రమే గాక రెండు వ్యాకరణాలనూ పరిశీలిస్తే కూడా బాలవ్యాకరణంపై బాలావతార ప్రభావం వుందని తెలుస్తుంది. పండితులీ అంశాన్ని మరింతలోతుగా పరిశీలించవలసివుంది. తెలుగుపై పాళీ ప్రభావం వుందని పరిశోధకులు వక్కాణించటాన్ని ఈ సందర్భాన గమనించాల్సివుంది.

సూరిగారు కేవలం వ్యాకరణానికి సంబంధించి దాదాపు పది రచనల్నిచేశారు. అవి అకారానుక్రమంగా - ఆంధ్రకౌముది, ఆంధ్ర శబ్దచంద్రిక, ఆంధ్రశబ్దచింతామణి-వృత్తి, ఆంధ్ర శబ్దశాసనము, పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము, బాలవ్యాకరణము, బాలవ్యాకరణశేషము, విభక్తిబోధిని, శబ్దలక్షణ సంగ్రహము, సూత్రాంధ్రవ్యాకరణము, వీటిలో పేరును బట్టి ఆంధ్రకౌముది వ్యాకరణగ్రంథంగా భావించడమైనది కానీ దాని సమాచారం తెలియటం లేదు. ఆంధ్ర శబ్దచంద్రిక, విభక్తిబోధిని రెండున్నూ ఒకే రచనకి నామాంతరాలా? అనే సందేహం వుంది. అయితే ఈ రెండు రచనలు కూడా ముద్రితాలే. వీటిలో ఆంధ్రశబ్దచంద్రిక ముద్రిత ప్రతి మాత్రమే (నాకు) లభ్యమైంది. విభక్తి బోధిని కూడా లభిస్తే ఆ రెండూ ఒకే రచనలా? భిన్న రచనలా అనేది తెలుస్తుంది. పరవస్తువారి బాలవ్యాకరణశేషం కూడ వారి నిఘంటువువలె పరవస్తువయిందని ప్రాజ్ఞులంటారు. అందువలన అది వారి రచనగా అలభ్యం. ఇక సూరిగారి వ్యాకరణాలు పదింటిలో మిగిలినవి ఆరు. అవి - ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి-వృత్తి,

పద్యాండ్రవ్యాకరణము, సూత్రాండ్రవ్యాకరణము, ఆండ్రశబ్ద శాసనము శబ్దలక్షణ సంగ్రహము, బాలవ్యాకరణము. బాల వ్యాకరణానికి పూర్వం సూరిగారు చేసిన వ్యాకరణ కృషిని ఇందాక చెప్పిన సూరిగారి వ్యాకరణరచనల ఆధారంగా అంచనా వేసేందుకు వీలవుతుంది.

ఆండ్రశబ్దచింతామణి-వృత్తి 1840 లో ముద్రితమైనది. పద్యాండ్రవ్యాకరణ రచన కూడా 1840 లో జరిగిందని పండితులు (దువ్వూరి వారు) చెప్పారు. అప్పటికి సూరిగారి వయస్సు 34 సంవత్సరాలు. సూరిగారు తన 36వ ఏట అంటే 1842 లో సూత్రాండ్రవ్యాకరణాన్ని రచించారు. 1844 ప్రాంతన సూరిగారు ఆండ్ర శబ్దశాసనమును రచించారు. 1853లో సూరిగారు తన శబ్దలక్షణ సంగ్రహాన్ని ప్రకటించారు. అప్పుడు వారి వయస్సు 47సంవత్సరాలు. తన 52వ ఏట అంటే 1858లో సూరిగారు బాలవ్యాకరణాన్ని ప్రప్రథమంగా ప్రకటించారు. ఈ కాలాలను రచనల్ని పరిశీలిస్తే సూరిగారు దాదాపు రెండు దశాబ్దాలు వ్యాకరణశాస్త్రంలో నిరంతరం విశేష కృషిచేసి క్రమపరిణామదశలలో వ్యాకరణరచనలు చేస్తూ చిట్ట చివరకు సుదీర్ఘకాల పరిశ్రమకి సారభూతంగా బాల వ్యాకరణం రచించారని తేటతెల్లమవుతుంది. 1840 నుండి 1858 వరకు పరిణామ దశలలో కాలక్రమంగా వెలువడిన సూరిగారి వ్యాకరణాల్ని పరిశీలిస్తే బాలవ్యాకరణరచనకి పూర్వం సూరిగారు వ్యాకరణరంగంలో చేసిన కృషి కొంతైనా తెలుస్తుంది. ప్రస్తుతానికి వీలయినంతలో పూర్వోక్త రచనల్ని గురించి తెలుసుకుందాం-

ఆండ్రశబ్దచింతామణి-వృత్తి : ఆండ్ర శబ్ద చింతామణిని సంస్కృతంలో నన్నయభట్టు రచించాడని చాలామంది పండితులు భావిస్తున్నారు. ఆదికవి, శబ్దశాసనుడు అయిన నన్నయగారి వ్యాకరణగ్రంథానికి వృత్తిని రచించటంతో సూరిగారి వ్యాకరణరచనాకృషి ప్రారంభమయిందనవచ్చు. సూత్రాలకి సంగ్రహవివరణని వృత్తి అంటారు. కేవలం ఒక పూర్వ గ్రంథానికి వృత్తిని రచించటం వల్ల సూరిగారిలో వుండే భావాలు అందులో చోటుచేసుకోలేకపోయాయి. అందువల్ల స్వతంత్రంగా వ్యాకరణగ్రంథాన్ని రచించాలనే సంకల్పం సూరిగారికి కలిగి వుంటుంది. ఫలితంగా పద్యాండ్ర వ్యాకరణరచనకి ఉపక్రమించాడు.

పద్యాంధ్రవ్యాకరణము: - తెలుగులో రచించబడిన తొలితెలుగు వ్యాకరణగ్రంథం మూలఘటిక కేతనగారి ఆంధ్రభాషాభూషణం. అది పద్యంలో రచించబడింది. కేతన మార్గాన్ననుసరించి సూరిగారు కూడా ఆంధ్రవ్యాకరణాన్ని పద్యాలలో రచించాలని సంకల్పించాడు. పద్యాంధ్రవ్యాకరణం అనే పేరుతో రచనసాగించారు. కేతన తొలితెలుగు కథా కావ్యమైన దశకుమారచరిత్రను రచించారు కాగా సూరిగారు కథాత్మకమైన నీతి చంద్రికని రచించారు. కేతనగారి విజ్ఞానేశ్వరీయంలోని అనేక ప్రయోగాలు సూరిగారి నిఘంటువులో చోటుచేసుకున్నాయని నిడుదవోలువారు గుర్తించారు. ఇలా కేతన ప్రభావం సూరిగారిపై చాలావుంది. సూరిగారి పద్యాంధ్రవ్యాకరణం ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని కూడ అనుసరించిన రచన. అప్పకవి పాఠాలుకూడా ఇందులో స్వీకరించబడ్డాయి. అయితే చాలాచోట్ల స్వతంత్రభావాలు కూడా చోటుచేసుకున్నాయి. పద్యాంధ్రవ్యాకరణంలో దైవస్తుతిగా చెప్పిన గ్రంథారంభ పద్యం మాత్రం దైవతభాషాధందమైన ఉత్పలమాలా వృత్తంలో రచించబడింది. ఇది తెలుగు వ్యాకరణ రచన కాబట్టి కాబోలు మిగతవి తెలుగు పద్యాలయిన అంటే దేశీయ ఛందోజాతులయిన తేటగీతి, ఆటవెలది, కందం, సీస పద్యాలుగ రచించబడ్డాయి. పద్యాంధ్రవ్యాకరణం 48 పద్యాల వరకు రచన సాగింది. సంజ్ఞా ప్రకరణమైనా సమాప్తం కాకముందే పరపస్తువారి పద్యాంధ్రవ్యాకరణం అసంపూర్ణంగా ఆగిపోయింది. గ్రంథారంభస్తుతి పద్యం మినహా వ్యాకరణవిషయాలు గల పద్యాలు ఈ రచనలో 47మాత్రమే. శేషశైలేశుని స్తుతితో ప్రారంభమైన ఈ రచనలోని పద్యాలన్నీ కూడా ఉదధిశయన, పన్నగనగేశ, నగధర నిలయా, అంజనాహార్య మందిర కంజనాభ, మంగాంగనా హృదయాంబురుహమిత్ర జలదవిడంబగాత్ర, కలశపయోరాశి కన్యకాహృదయేశా, విమల కరుణారసావేశ వేంకటేశ ఇత్యాది సంబోధనలతో వున్నాయి. సంక్షిప్తంగా వుండవలసిన వ్యాకరణం సూత్రప్రాయంగా వుండాలి కానీ శతకాలలోవలె మకుటాలు దిద్దికుంటూ రచించటం సూరిగారికి రుచించలేదేమో! కొంతవరకు రచించాక పద్యాంధ్రవ్యాకరణంవల్ల ఆశించిన ప్రయోజనం సిద్ధించదనే భావం సూరిగారికి కలిగివుంటుందని పరిశీలకుల భావన. ఆధునిక వ్యాకరణాలను పద్యాలలో చెప్పటం సమంజసం కాదని

సూరిగారు దీనిని నిలిపి వేసినట్లు పరిశోధకులు (ఆరుద్ర) భావించారు.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్ : ఇది పాణినీయాన్ని ఆదర్శంగా గ్రహించి సంస్కృతంలో రచించబడిన ఆంధ్రవ్యాకరణం. సూరిగారి స్వతంత్రవ్యాకరణ గ్రంథాలలో (ఆంధ్రశబ్దచింతామణి-వృత్తి మినహా) ఇది రెండవది. సంస్కృతవ్యాకరణాలలో అసమానమైన సిద్ధాంతకౌముదిలాంటి వ్యాకరణం ఒకటి ఆంధ్రవ్యాకరణాన్ని సంస్కృతంలో రచించటం మంచిదని సూరిగారు సూత్రాంధ్రవ్యాకరణ రచన చేసివుంటారని పరిశోధకులు చెప్తున్నారు. సూత్రాంధ్రవ్యాకరణం దాదాపు సంపూర్ణదశకి చేరుకున్న రచన. దీనిలో సంజ్ఞా, సంధి, అజన్త, ఆచ్ఛిక, సర్వనామ, కారక, సమాస, తద్గిత పరిచ్ఛేదాలున్నాయి. నిజానికి సూరిగారి సంస్కృత పాండిత్యాన్ని పరిపూర్ణంగా పట్టి చూపగలిగేది సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమే. అయితే సంస్కృతంలో రచింపబడిన ఈ తెలుగు వ్యాకరణం సాధారణ విద్యార్థుల పరన పాఠనాదులకు కడుదూరమని సూరిగారికి తెలుసు. అందువల్ల తన సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణాన్ని తెనిగించాలనే భావం సూరిగారికి కలిగివుంటుంది. ఫలితంగా ఆంధ్రశబ్దశాసనం రచించబడింది.

ఆంధ్ర-శబ్దశాసనము: ఇది సంజ్ఞా, సంధి, తత్సమ, ప్రకీర్ణ, క్రియా తద్భవ అనే ఆరు పరిచ్ఛేదాలుగా రచించబడింది. సూత్రాంధ్రవ్యాకరణానికి ఇది తెనిగింపే అయినాకూడా దీనిలోని సూత్రాలు స్వయంగా సంపూర్ణాస్థాన్ని ఇచ్చేవిగా లేవు. ప్రతి సూత్రంకూడా పూర్వోత్తర సూత్రాల నుంచి కొన్ని పదాల్ని ఎరవుతెచ్చుకొని కలిపి. సమన్వయించుకున్నప్పుడే సూత్రార్థం తేటపడుతుంది. ఈ రచన మొదటిసారిగా 1931లో కట్టిసాంబమూర్తిగారి పరిష్కరణతో కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడింది. ఈ రచన లిఖితప్రతిని సూరిగారి బంధు కోటిలోని తదనంతరకాలంవారైన మద్రాసులోని కోమలేశ్వరపేటలో ఉపాధ్యాయులుగా పనిచేసిన నారాయణవనం వకుళాభరణంగారు కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారికి అందజేసినట్లు తెలియవస్తోంది. దీనిని కొన్ని చోట్ల ఆంధ్రశబ్దానుశాసనము అని పేర్కొవటం పొరపాటు.

శబ్దలక్షణసంగ్రహము: -అష్టాధ్యాయ పద్ధతిలో సూత్రాంధ్రవ్యాకరణం రచించబడగా దానికి సంక్షిప్తమైన తెనిగింపు ఆంధ్రశబ్దశాసనము. కాగా ఆంధ్రశబ్దశాసనానికి

కొంత మెరుగుపెట్టి రచింపబడింది శబ్ద లక్షణ సంగ్రహము. ఈ గ్రంథాన్ని సూరిగారు తన మిత్రులయిన గాజుల లక్ష్మీనరసింహచెట్టిగారికి కృతజ్ఞతాభివ్యంజకంగా అంకితమిచ్చారు. ప్రస్తుతం ప్రచారంలోవున్న బాలవ్యాకరణానికి గల పూర్వ రూపాలలో శబ్దలక్షణసంగ్రహం సమీపంగా వుంటుంది. ఈ గ్రంథం, సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదం 42 సూత్రాలు, సంధిపరిచ్ఛేదం 46 సూత్రాలు, శబ్దపరిచ్ఛేదం 150 సూత్రాలు వెరసి ఐదు పరిచ్ఛేదాలు 570 సూత్రాలలో రచించబడింది. ఇది ఉన్నదున్నట్లుగా విద్యార్థులకి ఎక్కువగా ఉపయుక్తం కాకున్నా కూడా పరవస్తువారి వ్యాకరణ రచనా పరిశ్రమనుగూర్చి పరిశోధించే పండితులకి మాత్రం చాలా ఉపకరిస్తుంది. ఈ గ్రంథాన్ని కూడా బాలబోధకోసమే రచించినట్లు సూరిగారు - 'క్రియతే బాలబోధాయ శబ్దలక్షణ సంగ్రహం' అని గ్రంథారంభంలోని రెండవ శ్లోకంలో చెప్పారు. ఈ గ్రంథం 1853, 1902, 1958 మూడు ముద్రణలను పొందింది.

సూరిగారు తొలుత రచించిన వ్యాకరణాలలోని విషయాలలో చాలావాటిని విడిచిపెట్టి, కొన్నింటిని మార్చుకొని, సార్వత్రికాలు సకల సమ్మతాలు అయిన లక్షణాలను మాత్రం స్వీకరించి చిట్టచివరికి సంగ్రహరూపంగా సారవంతమైన బాలవ్యాకరణం రచించబడమైనది. ఇది కేవలం మన ఊహాజనితం కాదు. ఈ అంశాలన్నింటినీ -

- కం. మును మదుపజ్జంబగుచున్
దనరిన వ్యాకృతిని సూత్రతతియొక కొంతం
దెనిగించి యిది ఘటించితి
ననయము 'బాలావబోధ' మగుభంగి దగన్
- కం. తెనుగునకు శబ్దలక్షణ
మనయం బరయంగ వేడ్కనందినవారల్
తనరగ నీ వ్యాకరణం
బున మూలంబయిన కృతిని బోల కనదగున్

ఇత్యాదిగా సూరిగారే బాలవ్యాకరణంలో స్పష్టంగా సూచించారు. కనుక బాలవ్యాకరణాన్ని మాత్రమే పరిశీలించి సూరి వృద్ధయాన్ని నిర్ణయింపబూనటం

వలన వాస్తవం తేటపడదు. శబ్దసాధుతానిరూపణం చేయటంలో బాలవ్యాకరణంతో పాటు దానికి పూర్వరూపాలుగా సూరిగారు రచించిన పూర్వోక్త వ్యాకరణాలను కూడా పరిశీలించాల్సి వుంది. అప్పుడే సూరిగారి వృద్ధయం సాంతంగ గోచరిస్తుంది.

వివిధ దశలుగా రెండు దశాబ్దాలలో పద్యాత్మకంగా, వాక్యాత్మకంగా సాగిన సూరిగారి వ్యాకరణ రచనా కృషి చివరకు సూత్రాత్మకంగా బాలవ్యాకరణంలో ఫలించింది.

ఆరుద్రగారన్నట్లు బాలవ్యాకరణాన్ని పండితులుకొందరు పబ్బాల వ్యాకరణంగా కొందరు కబ్బాల వ్యాకరణంగా ఉపయోగించుకున్నారు. ఏది ఏమైన సూరిగారి కీర్తి జ్యోతి బాల వ్యాకరణ నీతిచంద్రిక స్నేహమున అధునాతనాంధ్రభాషాభవనంలో దేదీప్యమానంగా తెలుగుతల్లి నిలిచివుండేదాకా వెలుగుతూనే వుంటుంది.

నిడుదవోలువారన్నట్లు ఈనాటి విశ్వవిద్యాలయ ఆంధ్ర అధ్యాపక అధ్యక్షులకు, కళాశాల పండితోపన్యాసకులకు మూలపురుషుడు చిన్నయసూరి.

సూరిగారు శబ్దగుణ ప్రధానమైన గ్రాంధికాకాశంలో యశోదుండుభిని మ్రోగిస్తూ దుండుభిలో (1862) కీర్తి శేషులయ్యారు.

సూరిగారి లభిస్తున్న రచనలన్నింటినీ వివరణాత్మకంగా ప్రకటిస్తే ఆయన స్థానం సంపూర్ణంగా నిరూపితమౌతుంది.

తెలుగు వెలుంగులాటి పరిదేవన మందెడు వేళ సోదరుల్

తలకొకదారి పల్కుల వెలార్చెడివేళల గన్న బిడ్డలే

తెలుగుపదంతి సూత్రముల ద్రెంపెడు వేళల వాకు బాకుగా

బలికినధీరు శాస్త్రపదభాసురు జిన్నయసూరిగొచ్చెదన్.

భారతస్వాతంత్ర్య దినం

2007

సాహిత్యారాధకుడు

వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము

పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము

- ఉ. శ్రీమహిముఖ్యదివ్యమహిషీనయనోత్పలచారుదీధితి
స్తోమ మనారతం బగుచుం జొప్పునం బర్వుట నాం గ మేచక
శ్రీమెయిం దోంప నొప్పులరు శేషధరాగ్రనికేతనుండు భ
క్తామరపాదపోత్తమ ముదారఫలప్రతిపాదిగావుతన్ ౧
- తే.గీ. ఆద్యభాషకు నేంబది యక్కరములు
ప్రకృతికవి పది కొఱవడి వఱలునిందు
ముప్పదాఱగునవియన్యములును శబ్ద
యోగవశమునం బిఱుసొచ్చు నుదధిశయన ! ౨
- తే.గీ. ఆదులుపదాఱు స్వరములు కాదికములు
ముప్పదియునాల్గు వ్యంజనంబు లనందనరు
బిందువు వినర్జనీయంబు వెలయు వ్యంజ
నములు నన నాద్యభాషంబన్నగనగేశయ ! ౩
- క. ఋముఖములు నాల్గు వక్రత
మములు జఞ శషాక్షరములు మానిన నవశి
ష్టములగు నలువదివర్ణము
లమరు ద్వితీయ ప్రకృతికి నగధరనిలయా. ౪
- తే.గీ. అత్వ మాత్వ మిత్వం బీత్వ ముత్వ మూత్వ
మెత్వ మేత్వ మొత్వం బోత్వ మైత్వ మౌత్వ
మర్థపూర్ణ బిందువు లచ్చు లయ్యె వికృతి
కంజనాహార్యమందిర కంజనాభ ! ౫
- గీ. అమరుం దెనుంగునకును వ్యంజనములు కగచ
జయుగటడణతదనపబమయరలవన
హాళము లిరువది రెండు మంగాంగనాహృ
దంబురుహమిత్ర ! జలదవిడంబగాత్ర ౬
- గీ. తక్కుంగలయట్టివర్ణము ల్లత్వమాన్య
దేశజగ్రామ్యశబ్దయుక్తిని బొసంగు

- గాన నలుదెఱుగగు భాష గానవచ్చు
నక్షరములెల్ల నేఁబడే నజ్ఞనాభ ! ౭
- క. బుముఖచతుష్టయము విన
ర్గమును జిజ్ఞాసకారములను గణుతింపఁగఁ ద
త్సమభాషయంద కనఁబడు
గమలాహితమిత్రనయన కమలాకమనా! ౮
- తే.గీ. హ్రస్వవక్రము ల్దంత్యచజ్జక్షరములు
ఖండబిందువు సాంస్కృతికములుగావు
తత్సమములు నొకానొక తావునందు
దంత్యచజ లర్థబిందువు దనరు శౌరి ౯
- క. అమరు ననుస్వారము సి
ద్ధము సాధ్యము ననఁగ నిరువిధంబుల చే సి
ద్ధము నానగు సహజము సా
ధ్యము నా లాక్షణిక మంజనాద్రినిశాంతా! ౧౦
- తే.గీ. అట్టిబిందువు లొక డొక్క డర్థ మనఁగఁ
బూర్ణ మన రెండు దెఱుగులఁ బొలుచునంద్రు
న్మునుఁదొలిఁగూఁడమ్ములు
దాపటన బొట్టు వికృతిని దనరు శౌరి! ౧౧
- తే.గీ. సిద్ధసాధ్యవిభేదనంసిద్ధములగు
నర్థబిందులు నుడితొలిహ్రస్వమునకుఁ
గలుగ వొక్కెడ మునుఁద్రాయి పొలిసెనేని
నెలయు నందర్థబిందువు నీలవర్ణ ! ౧౨
- తే.గీ. అఁటయను కిలార్థశబ్దంబునం దిఁక నిఁగ
నను నితఃపరార్థములగు నట్టిపదము
లందుఁ దొలికుఁబుచకుమీఁద నర్థబిందు
వార్యసమ్మత మంద్రు దేవాది దేవ. ౧౩

- తే. గీ. హ్రస్వమునకు బరంబగునట్టిఖండ
మునకుఁ బూర్ణంబునగుదీర్ఘమునకుమీఁదఁ
గలుగునేనియాబిందువుఖండమయని
యెఱుఁగఁదగునంజనాభూమిభృన్ని శాంత ! ౧౪
- క. పరికింతు రార్యు లిరువగ
యరలవవవర్ణములు లఘువు లలఘువులును నా
దొరకొను లాఁతులు పెఱవ్యా
కరణంబుల నిందు రేఫక్రాలు నిరువగన్ ౧౫
- తే. గీ. యశ్రుతియకారమును బ్రధమాంతమునకుఁ
బయిపకారమునకు వచ్చు వత్సము నిట
లఘువు లండ్రు మనీషులు లాఁ తియవల
లలఘువు లటండ్రు శేషశైలాధివాస ! ౧౬
- తే. గీ. రలడలకు బహువచనపరంబులకును
వచ్చెడుశవర్ణ మలఘువు పరములఘువు
రార్ణభేదంబు తత్కృతినరయవలయు!
నయినఁ గొండొక దెలిపెద నబ్జనాభ ! ౧౭
- తే. గీ. ప్రదమ భాషను బ్రాకృతభాషయందు
శకట రేఫంబు లేమిఁదత్సమములందుఁ
దద్యవములందు నెందునుదద్ అవర్ణ
మిరవుకొనదండ్రుబుధులహిధరనిశాంత. ౧౮
- తే. గీ. కొఱకువర్ణక మొక్కడు దక్కువగ వఱలు
ప్రకృతివికృతి సాధారణవర్ణకముల
నెసఁగునట్టి రవర్ణంబులెల్ల లఘువు
లండ్రు విబుధులు మంగామనోబ్జమిత్ర ! ౧౯
- ఆ వె సంఖ్యఁదెలుపునట్టి శబ్దంబులకు మహా
దర్థమందువచ్చునట్టి ప్రత్య
యములరాలు లఘువులగు నిద్ది అనుశబ్ద
మందు రేఫ ద్రిక్క నహిధరేశ ౨౦

- ఆ.వె. క్రియలతుదలనున్న రిరువర్ణ కంబులు
వారు వీరు మీరు తారులోను
గాఁ గలట్టినుడులఁ గలుగురేఘంబులు
లఘువు లిందిరాకళత్ర ! శౌరి !
- ఆ.వె. ఆరగాగమస్థదార్ధపరతమ
త్వర్ధ కాదివర్ణ కాన్వితములు
యుష్మదర్ధమగుచు నొప్పురువర్ణంబు
పరఁగు లఘువు లగుచు ధరనిశాంత !
- ఆ.వె. ధాతుశబ్దములకుఁ దనరునాదేశంబు
లందు రాలు లఘువు లంద్రు బుధులు
పతినశిక్రియార్థభాజులౌ నాదేశ
ములను లఘువుగాదు జలజనేత్ర !
- తే.గీ. కాఱుకొఱకు ఊకం బనఁగా దనర్చు
వర్ణకములందు గుఱిచినా వఱలుదాన
నందఱిందఱెందఱుకొందఱందొఱనఁగఁ
గానుపడుననియలఘువుల్కంజనేత్ర !
- క. ఆదిగతయవర్ణముభూ
తాదిద్యోతియగు నట్టియత్వంబును నిం
దేదంతము గొందఱు బుధు
లాదియకారంబు గలుగ దంద్రు రమేశా !
- తే.గీ. బృహతిడోలావిభూషణాభిఖ్యలం దుఁ
గలుగుమధ్యయత్వంబుద్రిక్కుంగ నెందు
గలుగ నేరదు మధ్యయకారమునకు
నాదివక్రంబు శేషధరాధివాస !
- ఆ.వె. ఉత్వయుగ్మ మోత్వయుగ్మంబు నుడితొలి
వత్వమునకుఁ గానఁబడవు వోధ్య
ముఖ్యశబ్దములను బొలుచుఁ గొన్నింటఁద
త్వమములందు శేషధరనివాస !

- అ.వె అచ్చుమీదనున్న యచ్చుయశ్రుతియగు
నద్దిలఘు య కారమండ్రుబుధులు
లఘ్వలఘువులయిన లాఠులు వైధరఙ్మ
మొంద వెవుడు రేఫలోందు శౌరి! ౨౮
- క. ద్వివిధము లగు రేఫములకుఁ
దవులు మిగుల దోషమగుటఁ దలఁపక యెవ్వం
డువచించుఁ గలియ నట్టిఁడ ౨౯
భువి దుష్కవియండ్రు బుధులు భూభృన్నిలయా!
- తే.గీ. ప్రాతిపదికంబు నామంబు ప్రత్యయంబు
వర్ణకంబు ధాతువుక్రియస్వరములెల్లఁ
బ్రాణములు పదపడి యేజ్జువక్రమైచ్చు ౩౦
వక్రతమమునానగురమాప్రాణానాధ !
- తే.గీ. అత్వ మాత్వ ముత్వం బూత్వ మొత్వ మౌత్వ
మౌత్వ మెనసిన చజలు దంత్యములు పెఱలు
తాలుజము లగుఁ దొలియచ్చు దార్కొనంగ
బహుళముగఁ బూర్వవృత్తంబు వడయుశౌరి. ౩౧
- తే.గీ. అగు ననుస్వార బిందువు వ్యంజనంబు
లన్ని ప్రాణులు కచటతపాక్షరంబు
లాఱుపరుషము ల్గజడద బాక్షరంబు
లాఱు సరళంబు లంజనాహార్య గేహ! ౩౨
- అ.వె. వెలయు స్థిరములనఁగ వింత లిర్వదినాల్గు
నార్థమునకుద్రుత సమాఖ్యయొప్పుఁ
బడయ బుత్వ 'మిటరిపత్వము' ప్రాసాది
కముల బహుళముగనుగాంచు శౌరి. ౩౩
- క. గలలగములోలిహవసం
జ్జలఁ జొప్పడు హనలు సూర్యసంజ్ఞానంబుల్
నలనగసలభరతలు భా
సిలు నింద్రాఖ్యంబు లగుచు క్షితిభృన్ని లయా! ౩౪

- క. ద్విలఘుముఖవర్ణ పంచక
ములు గముఖాక్షర చతుష్కములు చంద్రాఖ్యం
బులు మగము ద్రిక్కగా నగు
గలశపయోరాశికన్యకాహృదయేశా ! 3౫
- ఆ.వె. పాదమందు మొదలివర్ణంబు వళియయ్యె
నవలివ్రాయి ప్రాసమనంగ నొప్పు
బ్రాస మొక్కడన్ని పాదంబులను వళి
స్వస్వపాదనియతి వఱులు శౌరి ! 3౬
- క. వళియోగ్యస్థానంబుల
వళిమిత్రము లునుపజెల్లుచు బ్రాసస్థానం
బుల మూఁటనొకడు నొక్కట
నిలుపం దగుచు దత్సఖంబు నీరదవర్ణ ! 3౭
- క. అత్వము వృద్ధియు మిత్రము
లుత్వయుగళ మొత్వ మొత్వ మొందుసఖిత్వం
బత్వ మవశిష్టములు మి
త్రత్వము వాదించు శేషధరవరనిలయా ! 3౮
- తే.గీ. హయలు సత్వవద్భావంబు నందు నెప్పుడు
దద్యుతవ్యంజనములు ఋత్వంబుచు గూడు
వ్యంజనములు నసత్వవద్భావమొందు
వలసినప్పుడు వళివిధి వార్ధిశయన ! 3౯
- తే.గీ. వక్రమునకు నకారంబుపరముగాఁగ
బూర్వపరముల నాదేశముగ నెసంగు
వక్రమునకు సత్వము మిత్రభావమందు
నబ్బనిభగాత్ర దురితతమోజ్జమిత్ర ! ౪౦
- తే.గీ. అత్వమున కేచ్చు పరముగా నంతమునకు
నాదికిని నెలకొనియెడునట్టి వృద్ధి
వక్రవద్భావమును వికల్పంబుగాఁగ
గాంచునంజనాహార్య నికాయశౌరి ! ౪౧

- ఆ.వె. నిడుద యుక్తపరము నెఱుసున్న గలది వి
సర్జనీయయుతము స్వరము లేని
హల్లుకంటెఁబూర్వమందున్న యదియును
గురువులాఁతలఘువుపరమపురుష ! ౪౨
- తే.గీ. వికృతిపదచరమార్ణంబుద్విత్వయుక్త
వర్ణముకతంబునను గురుత్వంబుగాంచు
నద్రుచువిద్రుచునామొదలగునట్టిశబ్ద
ములగురుత్వ మాదికిలేదుజలజనయన ! ౪౩
- గీ. గణముగాఁగ మూఁడచ్చులు గలుగనట్టి
యక్షరవ్యాహమందు రయ్యది మయరస
తజభనాహ్వయంబుల నష్టధావిభక్త
మగుచు నొప్పారునం ద్రంజనాద్రిగేహ ! ౪౪
- ఆ.వె. అవ్యయములు సుప్తిజంతముల్ క్షాతుము
న్నంతములునుగలుగ వవికృతంబు
లనుకరణమునందు నగును వాక్యంబును
బరమపురుష ! వృషభధరనివాస ! ౪౫
- ఆ.వె. అనుకరణవిహీనమయ్యునసంకీర్ణ
వాక్యమిందుఁ గూర్చవచ్చునంద్రు
కొందఱూర్మ్యులిట్లు గూర్చనొ నవికృతి
పదము సత్త్వయుక్తివలన శౌరి ! ౪౬
- క. వలసినచోఁ గడద్రుతములు
దలనూపనిపదములెల్లఁ దగుఁ గళలన లాఁ
తులు దనరు ద్రుతప్రకృతిక
ములునా మంగామనోబ్జపూషసువేషా ! ౪౭
- సీ. బహువచన క్రియాపదములు మధ్యమ
పురుషక్రియాపదములును జూది
వర్ణ కాంత క్రియాపదములు యొక్కష

స్థీ విభక్తియుఁ బ్రథమావిభక్తి
కర్మవచనీయకంబులు కంఠవట్టి
యనువిభక్తులు కించిదర్థకములు
నంతావచిత్రప్రశంసాయదాతదా
కర్వధునార్థ ప్రకాశకములు
తే.గీ..కిలకిమేవతూష్టిక్వార్థములు మొదలగు
సభ్యశబ్దంబులెల్లఁ గళాహ్వయంబు
లన్యములు ద్రుత ప్రకృతులటండ్రుబుధులు
విమలకరుణారసావేశవేంకటేశ !

౪౮

అపూర్ణము

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

శ్రీహయగ్రీవాయనమః
సూత్రాండ్రవ్యాకరణమ్

శ్లో॥ అస్తి కల్పద్రుమః కోపి జాతరూపలతావృతః ।
వేజ్జటాద్రిశిఖారూఢః స్మరతాం పరమార్థదః ॥

సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదః

౧. శ్రేయః ప్రమేయవిజ్ఞానమ్.
౨. సిద్ధి ర్లోకతః - తదుపదేష్టా న్నేష్టవ్యః. ఆండ్రభాషాసంబంధినీ సిద్ధి ర్లోకవ్యవహారా దవగంతవ్యా తర్హి శాసన మిద మనారంభణీయ మిత్యాశ జ్ఞాహ శాసన మితి.
౩. శాసన మిదం దిక్ష్పదర్శనమ్ - అజ్ఞాతదిశం దేశంజి గమిషోః పాస్తస్య మార్గం పృచ్ఛతః పురుషేణ కేనచిదేవం యాహీతి హస్తనిర్దేశేన దిశో దర్శనవ దిదం శాసన మధిజిగమిషూణాం ప్రథమ ప్రవృత్తా వుపకారకం భవతీ త్యర్థః.
౪. సంస్కృత ప్రాకృ ప్రకృతే - కేడీయము = ఖేటకము; బాడిగ = భాటకము; కడియము = కటకము; వడియము = వటకము; కన్నియ = కన్యక; వన్నియ = వర్ణకము; ఆడియ = ఆధకము.
౫. ఏషా వికృతి.
౬. తత్సమా తద్భవా దేశ్యా చేతి త్రిధా.
౭. అచ్చా సంస్కృతసమేతరా.
౮. పజ్ఞాశత్ సంస్కృతస్య వర్ణాః.
౯. ప్రాకృతస్య కతిపయన్యూనాః.
౧౦. అత్ర ద్వివిధా అదిదుర్వక్తావైచావచో బిన్దయుగమ్.
౧౧. కగచజయుగటదణతదనపబమయరలవ సహశాస్తు హాలః.
౧౨. ఋగ్విసర్గయుజ్జ్ఞాశషా స్సంస్కృత సమయోగినః.
౧౩. కచటతపాః పరుషాః.
౧౪. గజడదబా స్సరళాః.
౧౫. ఉభయేకఃపాః.

౧౬. హలః పరేస్థిరాః.
౧౭. చుస్తాలవ్యే తాలవ్యః.
౧౮. అన్యత్ర దన్యః.
౧౯. అకృజాదిషు (కంచంత-కాచాకు-పచ్చా క్విత్వాదీనా మకృజాదిత్వా త్సాధుత్వ మవగస్తవ్యమ్).
౨౦. రాజన్యవిభ(క్తౌటే).
౨౧. ఇతో బహువచనే సంస్కృతసమస్యో పధా చోః (ఇత ఉదంతస్య ఉపధా తాలవ్యో తాలవ్యో నస్యాతామ్).
౨౨. తౌసవర్ణే - (దస్యతాలవ్యో సవర్ణే)
౨౩. విభక్త్యాగమచార్థోనుర్ద్విత - (ఆగమ విభక్తిచికాంతచార్థోనుర్ద్వితః)
౨౪. తదన్తం ద్రుతప్రకృతికమ్.
౨౫. అన్యత్కలా.
౨౬. జీతి బిన్దుః.
౨౭. నస్థిరపరః.
౨౮. దుజిటే పూర్ణః.
౨౯. ప్రోస్వాత్తణ్డస్యవా.
౩౦. ఇంకాఁటచుండుపు.
౩౧. పదాదేర్నిత్యమ్.
౩౨. సర్వత్ర రలసంయోగే సమానపదే.
(రలసంయోగే ఇతికిమ్ - మాఁడ్చు ఇత్యత్ర అతఏవ నపూర్ణః)
౩౩. నదీర్హాత్సాధ్యః.
౩౪. అన్త్యాక్షరంటిః.
౩౫. అచఃప్రధమాత్సర్వమజ్ఞం సమానపదే.
౩౬. యణలఘుః (లఘుశ్చ).
౩౭. ఏజష్టితో హ్రస్వః
౩౮. చితోహలోద్యే.

సూత్రాండ్రవ్యాకరణమ్

౩౯. జిత్యచి (జిత్యచి హలో ద్వే).
౪౦. చితః ప్రథమస్య (ప్రథమస్యకిం-పుడు చో డస్య మాభూత్, అప్పుడు)
౪౧. సర్వత్ర సంయోగే సమాసపదే (ఎనమతొమ్మయో ర్ముకః పూర్ణబిన్దు
ర్నిత్యం స్యా త్తూమౌ - ఎనమందుము, తొమ్మందుము).
౪౨. అశ్వాసాన్తే వివక్షితైకవిభక్త్యా విశేషణైర్మంగళం కుర్యాత్.
౪౩. తదుపర్యాదౌ విశేషాంతైః.
౪౪. అచః ప్రాణాః.
౪౫. ఏ జ్వక్రః.
౪౬. ఐ జ్వక్రతమః.
౪౭. హలః ప్రాణినః.
౪౮. చయః పరుషాః.
౪౯. జశ స్సరళాః.
౫౦. శేషాః స్థిరాః.
౫౧. నోద్రుతః.
౫౨. ఋ వర్ణౌ రలతుల్యౌ.
౫౩. ప్రాసే బహుళమ్.
౫౪. పాదాద్యక్షరం వళిః.
౫౫. ద్వితీయం ప్రాసః.
౫౬. లగౌ గలౌ వహౌ.
౫౭. నహౌ సూర్యౌ.
౫౮. నలనగసలభరతా ఇన్ద్రాః.
౫౯. యాద్యాః ద్వికలాద్యా శ్చన్ద్రాః.
౬౦. వాదయశ్చ గణాః.
౬౧. ప్రత్యయౌ వర్ణకః.
౬౨. చుర్ద్వయౌ స్తాలవ్యః.
౬౩. అన్యత్ర దన్త్యః.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

౬౪. అనుస్వారా ద్వర్ణకస్య టః (దప్టః).
౬౫. దోడోన్యతరస్యామ్.
౬౬. నవసతౌ (నస్థానా ద్దోడో అన్యతరస్యామ్).
౬౭. ధాతువ దన్యోపి.
౬౮. మహాన్తోఽ స్త్రీ తిర్యగ్దాః.
౬౯. పేలపిండిప్రభృతిషుములోపో దృశ్యతే.
౭౦. కర్తృకర్మాధేభ్యస్సకృత్.
౭౧. సత్రిసంయోగః.
౭౨. ద్విపూర్వలోపధాల్లోపః.
౭౩. బహువచన ఇతి వక్తవ్యమ్ (అన్యథాపాలులోపల నిత్యత్ర లత్వాపత్తిః
లో పలనిత్యస్యాత్ర సుప్తాభావాత్).

* * *

సన్ని పరిచ్ఛేదః

౧. అచోయ డచఃపరా దచి.
౨. ఉతోచి (ఉతస్సన్నిః).
౩. విభక్తే రప్రథమాయా బహుళమ్.
౪. చువర్ణకస్య.
౫. అతః.
౬. ఇతః కిమాదేః.
౭. ప్రథమోత్తమరిమ్యోః.
౮. నిత్యం మధ్యమస్య.
౯. సక్ష్మః.
౧౦. క్వాపి సవర్ణే దృశ్యతే.
౧౧. అచో అపదాదా వనంద్వనకోః.

౧౨. ద్రుతలోపే.
౧౩. ఆమ్రేడితే ప్రాయః.
౧౪. ఆకౌ.
౧౫. కుఱ్ఱాదేః టేష్టుచ్.
౧౬. విట్రాడు నిట్రాయి చెయ్యదేర్లోపః పదాదావే వేష్యతే-వాయిండి హలి బహుళం.
౧౭. ప్రథమామాత్రా త్పరుషాణాం బహుళం గసదదవాః.
౧౮. నాచ్చికా దప్రాసే సాంస్కృతికానామ్.
౧౯. జడసంబోధనకాకుభ్యోవా.
౨౦. సమాస ఇతి వక్తవ్యమ్ - (అన్యధాకడు నలుకే త్యత్రాపి స్యాత్ -నచ నుకావ్యవధానాన్నభవతీతివాచ్యమ్స్వాఙ్గస్య స్వవ్యవధాయకత్వా భావాత్)
౨౧. వీచికాపత్రికాభ్యాంసర్వతోత్తరపదే.
౨౨. పడుగొమ్మ లిత్యాదిషున ప్రతిహేధః ఇతి వక్తవ్యమ్.
౨౩. ఊరుంగాయేత్యాదిషు నుగపిద్యశ్యతే.
౨౪. నిత్యం ద్వంద్వ.
౨౫. దీర్ఘాద్భహుళమ్.
౨౬. కొనుజే రనుప్రయుక్తస్య మః.
౨౭. ద్రుతప్రకృతికాత్సరళాః.
౨౮. కన్వాదిభ్యోస్తలోపిభ్యః పరుషాణాం గజామతాః (కన్వైదరిఇతివా కన్వైదరి ఇతివేతి సన్దేహః)
౨౯. తేషుద్రుతస్య బిన్దు ర్భహుళమ్ .
౩౦. లో పో న్యత్ర.
౩౧. నాచి.
౩౨. ఉతః సుపో వా.
౩౩. మవర్జకే అనాదేః మేనోః క్వాపి (పూచబోడి).

౩౪. నిత్యం సమాసే.
౩౫. న సోదరాదిషు (నమజీ సోదరాదిషు).
౩౬. ఝయి ద్రుతస్య పూర్ణభిన్న రన్యతర స్యామ్.
౩౭. నచయశ్చరి వికృతిః.
౩౮. ఊదృతో రందౌ నుగ్నిత్యమ్.
౩౯. ముక్కుకో ర్వా.
౪౦. నపదాదిప్రాస్వాత్థణ్ణలోపౌ.
౪౧. వికృతిశ్చ పరుషాణాం ఖరి.
౪౨. ద్రుత స్యాచో వా లోపః.
౪౩. నిత్యం సమాసే.
౪౪. ద్రుతాత్.
౪౫. మధ్యమమౌర్వా.
౪౬. నాచి.
౪౭. కువర్ణకాద్వా.
౪౮. సర్వత్రామేడితేముజః (నిచ్చనిచ్చలు, సారెసారెకు, తేప తేపకు, వారివారికి, వారివారిచేత, తమతమవలన, తడవతడవకు, ఇత్యాదిదర్శనాన్నాంతః, ఇత్యేనన్యాసః కర్తవ్యః).
౪౯. కేషాంచి ట్టే.
౫౦. సుపః.
౫౧. కదాదే రంగస్యటచ్.
౫౨. త్రోప్వాదేర్లోపః తోద్రోపు, రారాపు, రారాపిడి.
౫౩. ప్రాసోఽ ద్విర్వచనే హల్వాచ్చికస్య నిత్యమ్.
౫౪. చః పరసవర్ణః.
౫౬. అనుకృతౌ విసర్గస్య లోపః.
౫౬. హలో ద్వే.
౫౭. దీర్ఘా ధృహుళమ్.

౧౮. మః.
౧౯. ఓన్నమసో అతః.
౨౦. వువిషయస్య నిత్యం వుక్.
౨౧. నాసన్ధి ర్వాక్యవిరామే దోష ఇత్యాద్యాః.
౨౨. నుకృష్టివిభక్తౌ.
౨౩. నిత్య ముద్యతోః.
౨౪. జీకిషష్ట్యో రచి సమాసే (కొమ్ముకొనేత్యాదిదర్శనా ద్విధిరయం
(ప్రాయికశ్చవక్తవ్యః).
౨౫. హల్యస్తిన్నపి దృశ్యతే.
౨౬. కొమ్ముకోనేత్యాది దర్శనా దస్య క్వాప్య ప్రవృత్తిః
౨౭. అత ఉక్తమస్య.
౨౮. చిటుతాదౌ టేర్లోపః.
౨౯. పోతౌ తద్ధితే.
౩౦. నఖరి పరుషాణాం వికారః.
౩౧. నస్వత్వం గురువిరామబుధాన్తే.
౩౨. ఏకపదేచ.
౩౩. లట్టిః.
౩౪. ముక్చుకో రన్తా దేకవచనే నేతి వక్త వ్యమ్.
౩౫. పత్యాదా వనుబిన్దౌ పూర్ణబిన్దుర్బహుళమ్.
౩౬. పొదర్లిల్లు, బొమ్మరిల్లు, వాలురమ్ము, పాఁపరమ్ము- ఇతి నిపాతసూత్రమ్.
కొనిపోవోః కొంపోవుః, విజయముచే యోర్వేంచేయుః (ఆగమనే)
కర్మణిపత్యర్థేషుయుచః పూర్ణబిన్దుర్యా.
౩౭. నాచః.
౩౮. ద్రుతాన్నిత్యమ్.
౩౯. అదన్తానాం నిత్య మంద్వాదయః.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

౮౦. ప్రాంతాదే రుత్తరపదే బహుళమ్ (ప్రాంత, లేత, క్రేవ, పూవు, ఆవు)
తథా స్యాస్మిన్నితి ప్రయోగతో వేద్యః సూత్ర మిదంప్రత్యాఖ్యాయ
గణసూత్రం కర్తవ్యమ్.
- ౮౧ శ్లేషస్య క్రిందోః క్రీనిత్యమ్
౮౨. సంగోర్వాదయః (ముంగాలు, ముంజేయి, ముంగొంగు, ముంగురులు,
ముందల).
౮౩. కెంధూళి కెంజడ పూచోడి
౮౪. ను క్షురుషేషు.
౮౫. కుతశ్చిద్ధలో ద్వే.
౮౬. (నవార్దా) త్కార్ద్యాదిషు.
౮౭. ప్రాప్తోద్విర్వచనే హల్వ్యాచ్చికస్య.
౮౮. చో హలి పరసవర్ణః.
౮౯. యస్యాపిదృశ్యతే దప్పి (దుజి).
౯౦. ద్రుతస్యాపి లోపో న్యతరస్యామ్
౯౧. శేష స్యాంగలోపే అవిశిష్టస్య
౯౨. ఋతః షష్ట్యా ను ముత్తరపదే.
౯౩. ఉతః

* * *

అజన్తః పరిచ్ఛేదః

- ౧ మహాన్తో స్త్రీ తిర్యగ్దాః.
౨. తద్విశేషణాని- (అమహద్వ త్ప్రకాచాద్యా గ్రహభూతగణాస్పదా, క్షీణా
మిత్రాదయః పుంవ ద్విభాషా మ హదర్థకాః)
౩. క్వాపి వ్యత్యయోపి దృశ్యతే.
౪. మిత్రాద్యాః క్షీణాః పుంవద్యా.
౫. దుమధ్యతో ద్దుజిః

సూత్రాండ్రవ్యాకరణమ్

౬. జీతి బిస్టు.
౭. దుమువులవ స్పృసః.
౮. అసో నుః.
౯. చేతతోడో టాసః.
౧౦. కువర్ణకో యినాసహ కయ్యాత్పు దీరితో బుధః (అయంతావ న్న సమ్మతః
తథా నహీప్యతే సతా - అయినాన హకోః కయి దితినిర్దేశః -అత
ఏవ తత్రసర్వాంశమాత్రస్య వళిత్వ మూరీ క్రియతే సంఘాతగ్రహణ
ఫలంతు నకో నివృత్తిరితి ధ్యేయమ్).
౧౧. కొఱకు కయి జేసః.
౧౨. వలనకంటె పట్టయో జీసిసః.
౧౩. కు యొక్క లోపల జమః.
౧౪. అందు నౌ జిపః (అందుక్ జిపః).
౧౫. నుక్ టాపః (టాబాదేశస్య నుగాగమస్య స్యాత్).
౧౬. ఉద్యతోరందౌ.
౧౭. నుక్కుకో ర్వా.
౧౮. న కయి పట్టి యొక్కానామ్.
౧౯. చేతతోడ లోపలానా మజ్జస్యలోపః.
౨౦. ఏకవచనస్య దుమతో వానిః (ఏక ఇ త్యనుక్తే లటాసహితాదపిస్యాత్
స్వాంగస్య స్వవ్యవధాయకత్వాభావాత్).
- క౦ దనుజులయావుల వరుణుండు,
దన దిక్కువ నునిచినాండు తత్కార్యముకై,
మనకుం బోవలె నిద్దెస,
కనఘా చనందీరునేని యరుగు మచటికిక్
౨౧. ఏకుఃనువుక్రియాణామ్ (ఏః కునువూ నా మయుష్మదః)
౨౨. ఇతోడుజిః నాదేశోనుమతః
౨౩. దీర్ఘస్య నామ్నో ప్రాస్యః

౨౪. వృథాయా వా.
౨౫. నపదా ద్యేకాచః.
౨౬. లు జనః.
౨౭. శసాదే ర్భహువచనస్య లట్.
౨౮. ఉతో జడా దేకత్వనః.
౨౯. జడా దుతోందోర్భః.
౩౦. న మా మీ తమభ్యః.
౩౧. మన మేమో ర్వా - (మనల మౌనుల రుధిరం బిడి).
౩౨. తస్యక్వాపి నగందౌ.
౩౩. షష్ఠీ సమాసే.
౩౪. నిత్యముద్యతోః కౌ.
౩౫. డుజతో నిగ్నగా వేకవచనే.
౩౬. ఊద్యతోర్వా.
౩౭. మహతః పుంసి డుజ్.
౩౮. సోరితి పూరణీయమ్.
౩౯. అత ఉః.
౪౦. దీర్ఘపూర్వలోపధాత్సుపో లోరః.
౪౧. అమహత్ క్షీ బాభ్యాం సోర్భః.
౪౨. ముగసౌ వా.
౪౩. మోర్బుణ్యుబౌ (మోః - ంబౌవా).
౪౪. చరితాదిభ్యో బహుళం లోపః.
౪౫. అనుపసర్జనస్య.
౪౬. స్త్రీయః.
౪౭. ఇగ్లోరాయురగ్మ్యసోనిః (ఇగ్లోరైయుగ్మ్యః సోనిః ఇతి నవక్తవ్యమ్ - ఉత్పన్నాను బంధస్యచ కేవలస్యచ ఉగిత్యనేన సంగ్రహాత్).
౪౮. వృద్ధాదేర్దుజోవా.

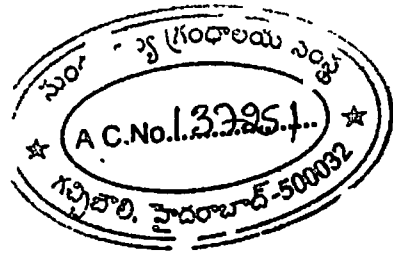
౪౯. సాధ్యోతః సంస్కృతా త్సంబుద్ధేరత్.
౫౦. అనుపసర్జనస్య.
౫౧. ఆతః క్వాపి సంజ్ఞాయామ్ (ఆరగపి).
౫౨. భృశాదేర్ముః వా.
౫౩. కుత్రచి దాద్యబహువచనవర్ణకయోః .
౫౪. నిత్యం సురాభూమ్నిస్వర్గిషు.
౫౫. స్త్రీవదసిద్ధసమానే.
౫౬. అసురో వా.
౫౭. సర్వత్ర దూతాదయః.
౫౮. మహత్వే బహుళమ్.
౫౯. కంధరాదయః క్లిబవత్.
౬౦. బహువచనే నిత్య మిత ఉః.
౬౧. ఆచ్ఛిక స్యోప్రోత్తమస్య చేతః.
౬౨. నరలడోపధాష్టార్థాదీనామ్.
౬౩. ఓర్గోరుః.
౬౪. ఉగ్రహుళ మసౌ.
౬౫. పురో ర్మహతః.
౬౬. మహతో వుః.
౬౭. గోర్నిత్యమ్ (తాగోర్నిత్యం).
౬౮. జస్వాదే ర్వోర్లోపః జస్వాదేర్వోవా లోపః.
౬౯. క్వా ప్యాచ్ఛికస్య వుః.
౭౦. భువోభువిః (క్షితానిత్యమ్).
౭౦. కద్రావః ఉప జ్ఞాగమాతరి.
౭౧. ఋతో దః.
౭౨. విధాత్రాదే ర్వా.
౭౩. ఈవదైః.

సూత్రాండ్రవ్యాకరణమ్

౭౪. అస్తి విషయశ్చబుతోడః (ఋకారాంతస్యప్రాతిపదికస్యడ
ప్రత్యయస్యాన్నతుస్త్రీ ప్రత్యయవిషయస్య స్త్రీ యా మేవతస్య స్త్రీ
ప్రత్యయ విషయ త్వేన స్త్రీయాం నస్యా దిత్వర్థం).
౭౫. కర్మాదేరత ఉః.
౭౬. తస్య గోవ ద్విపుకౌ.
౭౭. వర్గాదే ర్వా.
౭౮. రైగ్లావోరోద్వా.
౭౯. నావో నావః.
౮౦. ఉత స్సంబుద్ధే రః.
౮౧. అదితో రామద్రణే దీర్ఘోవా.
౮౨. దూరాద్దూతే పుతః.
౮౩. మహదుతో వూత్.
౮౪. నిత్య మారగ్గసః.
౮౫. మధ్యమయోగే వా.
౮౬. నగారోః.
౮౭. అనుప్రయుక్తస్యలారకో లోపః.
౮౮. హలంతం స్వంతం ప్రాతిపదికమ్.
౮౯. అనంత మమంతతుల్యమ్.
౯౦. అక్షర్వనామస్థానమ్.
౯౧. ఇచ్చ- (యద్వా అగికౌ సర్వనామస్థానమ్).
౯౨. జుగ్ధలః.
౯౩. దీర్ఘజ్ఞీద్వా.
౯౪. మతుపం.
౯౫. ఋత్విగాదే రస్.
౯౬. విద్వదాదిమతుపో ర్నిత్యమ్.
౯౭. హృద్దివో ర్విద్వదాదిత్వం వక్తవ్యమ్.

సూత్రాంధ్రవాక్యకరణమ్

౯౮. స్త్రీ ప్రత్యయవిషయస్య స్త్రీ యాంవా స్త్రీ ప్రత్యయం యథానుశాసనమ్
- విశేష్యనిఘ్నశ్చ-పుం స్యమహతో మహత్యాం స్త్రీవ దాలుః -కృచిద
న్యస్యాపి-పేదాదేః- నిత్యమకః -బల్లి దాదేః - బాహుళకాన్మనుమస్య
నిత్యం-మనుమరాలు-భీర్వాదిభ్యః.
౯౯. దేవశర్మాదే రనుపసర్జనస్య డః.
౧౦౦. మహతో భగవాదాదే రానజ్ఞా.
౧౦౧. ఆత్మేమనచోః.
౧౦౨. పురోధసః.
౧౦౩. నిత్యం యువాదేః.
౧౦౪. వేధసః (అనుపసర్జనస్యకిం - పోషితదేవశర్ముండు, మహాత్ముండు,
మహామహిముండు-అక్రోధనపురోధుండు, ఆరాధితపురోధసుండు,
ప్రాప్తయువుండు, తోషితవేధసుండు, తోషితవేధుండు).
౧౦౫. స్త్రీవడ్డః- పుంసి మహతో బ్రహ్మణః.
౧౦౬. ప్రాకృత మప్రయుక్తమ్.
౧౦౭. ప్రకృతిద్వితయమ్.
౧౦౮. స్త్రీయాం బల్లిదా ద్యదంతానా మాలు రనుప్రయుజ్యతే - ఇహల్భ్యాం చ
క్పుకో రుట్ - ఆలా వనుప్రయుక్తే.
౧౦౯. రాజ్ఞ ఉన్.
౧౧౦. జగదింద్రజితో ర్లోపోవా.
౧౧౧. అపయఃప్రభృతే స్సః.
౧౧౨. నిత్య ముపసర్జనస్య.
౧౧౩. అత్ర మహతోనుపసర్జనస్య.
౧౧౪. అప్పరసామ్.
౧౧౫. హృద్ధివో రిక్ (హృద్ధివోః హృది దివి ఇతిన్యాసః కర్తవ్యః).
౧౧౬. నభవదాదే రత్రయోగః.
౧౧౭. స్త్రీవత్ జీత్.

ఆచ్చికాః

౧౧౮. ఆచ్చికా బహవః స్త్రీసమాః.
 ౧౧౯. కేచన క్లీబసమాః.
 ౧౨౦. బల్లిదాదయః సంస్కృతతుల్యః.
 ౧౨౧. తుకసోని ర్దుజ్ (మహతోదుజ్ జీతస్స మాసః అహమతోముక్)
 ౧౨౨. ఈకాభ్యాం తద్ధితాభ్యామ్ - నిత్యం తద్ధితే - వన్నైకాఁడు, చిన్నైలాఁడి,
 తద్ధితే కిం, గిన్నియయందు, అన్నైలందు).
 ౧౨౩. మహతశ్చ మగాదేః.
 ౧౨౪. క్వా ప్యమహతః.
 ౧౨౫. ఇయస్య ఏర్నామ్నః (ఇయస్య నామ్నః టే బహుళగ్రహణం కర్తవ్యమ్).
 ౧౨౬. నసన్ధి యాదేః.
 ౧౨౭. నిత్యం తద్ధితే.
 ౧౨౮. ఎడౌ లేర్లోపః.
 ౧౨౯. మాంతో సో నిరుః.
 ౧౩౦. కలన్వాదే ష్టే కుక్.
 ౧౩౧. రేనుగోన్వోర్దుజ్.
 ౧౩౨. నిత్యం సమాసే.
 ౧౩౩. తౌ బహువచనే.
 ౧౩౪. లుక్వేన్వాదేః.
 ౧౩౫. జామ్వాదే ర్వా.
 ౧౩౬. మాడాదే రతః.
 ౧౩౭. డలటరా ముతః.
 ౧౩౮. కోటేః (రోటిః).
 ౧౩౯. లడోరద్వియుక్తమౌ రలఘు ర్లః.

౧౪౦. అస్యమహతోద్యక్ మగాదేః.
 ౧౪౧. తదేతదో ర్వా.
 ౧౪౨. షిత స్తద్ధితస్య.
 ౧౪౩. బంధుశ్చశ్రువాచినో ర్ముకః.
 ౧౪౪. నిత్యం లః.
 ౧౪౫. డో బహువచనశ్చిష్టస్య.
 ౧౪౬. నళో ల్లోడౌ లలస్య రలోః.
 ౧౪౭. అస్యదు మహతో ద్యక్.
 ౧౪౮. తదేతదో ర్నిత్యమ్.
 ౧౪౯. థేఁడు జ్ఞీత్యమ్.
 ౧౫౦. అమహతః కాషః (గిజిగాఁడు).
 ౧౫౧. లోఁరాల్వాదే ర్ఘః.
 ౧౫౨. ఉపవిభక్తే స్సనోరుణ్వా.
 ౧౫౩. జెపవిభక్తిసలో దుణ్వా.
 ౧౫౪. లేః.
 ౧౫౫. డ్వానిత్యం లోఁరః.
 ౧౫౬. పగతాదేర్మహతః.
 ౧౫౭. పగాత్తుషాత్ రబోతోవా.
 ౧౫౮. మహత స్సర్వనామ్నః.
 ౧౫౯. కాదలఘుః.
 ౧౬౦. అనాగమా త్యాషః (అనాగమాత్కాషః నిత్య మలఘుః-అతః-చూపఱు)
 ౧౬౧. చెయ్యోర్వా.
 ౧౬౨. అత స్తద్ధితాత్ (వేఁటకాఱు).
 ౧౬౩. క్వాపిహలో రలయో రుడ్లుటౌ) క్వాపి వ్యంజనా ద్రలయో రుడ్లుటౌ).
 ౧౬౪. రాగమా న్నిత్యం రోలః

సర్వనామాని

౧౬౫. అన్ని ప్రభృతినంఖ్యా స్సర్వనామాని.
 ౧౬౬. తదాద్యా ప్రయ స్త్రికః.
 ౧౬౭. త్రికస్య తచ్చబ్ధోను ప్రవిశ్యతే సుపి.
 ౧౬౮. ఇత ఏకవ దమహతః (ఇ దేకవ దమహత్వే).
 ౧౬౯. సంఖ్యాయా అస్యార్థ బాహుళ్యే (అస్యార్థ బాహుళ్యే సంఖ్యా).
 ౧౭౦. నిగ్ధటౌ ద్వితీయాదౌ.
 ౧౭౧. దు దేకవచనే.
 ౧౭౨. దాన దీన దేన ఇతి రూపాణాం కిం.
 ౧౭౩. మానం ప్రణేతవ్యమ్.
 ౧౭౪. నిలోదుణ్ణన్యతరాస్యా మజౌ.
 ౧౭౫. మహతోపి జిహః.
 ౧౭౬. అనాగమా ద్రటో నిత్యం రిః (అసంయుక్తరటో నిత్య మిః).
 ౧౭౭. తదేతదో ర్భహువచనే రన్.
 ౧౭౮. నిత్యం వు ట్సుపి.
 ౧౭౯. తే స్తక్పజాయా మేకవచనే.
 ౧౮౦. ముగ్గురికి నలుగురి కీటి.
 ౧౮౧. నాగమోదంతాదోః.
 ౧౮౨. తనివా హ్రస్వః.
 ౧౮౩. టదున్వాక్షు.
 ౧౮౪. దిలోష్ఠి.
 ౧౮౫. ఏర్వా
 ౧౮౬. హ్రస్వా త్తదర్థస్య మహతః.
 ౧౮౭. ఏకస్య వో హ్రస్వే లోపః.
 ౧౮౮ మహత్యాం నిత్యం వక్.

౧౮౯. చిద్వా.
 ౧౯౦. నకో రి నికా.
 ౧౯౧. మువత్తః.
 ౧౯౨. తహ్యతో హేదితౌ వా.
 ౧౯౩. అన్యత స్తదర్థస్య (అత స్తదర్థాదన్యాన్వికార్థానా ముపధా రిశ్చేషః).
 ౧౯౪. శేషస్య హే నిత్యమ్.
 ౧౯౫. నీనో ర్భహువచనే నోమః.
 ౧౯౬. ఏతివా.
 ౧౯౭. తాభ్యాం సుపో వునూ.
 ౧౯౮. జసో రుమూ.
 ౧౯౯. చితౌ మన్మాటా వమ్శసోః.
 ౨౦౦. సుసి నోలుగ్వా
 ౨౦౧. ఏదాతః.
 ౨౦౨. ఈతోరగ్వా జసి.
 ౨౦౩. ఉభయార్థోమనః.
 ౨౦౪. తతోజసోమః.
 ౨౦౫. లట్టసః.
 ౨౦౬. ఆత్మేనోస్మద్వత్ప్రథమయోః.
 ౨౦౭. జసో రుర్వా.
 ౨౦౮. నకాలుపి.
 ౨౦౯. మన్మహువచనే.
 ౨౧౦. దౌవా.
 ౨౧౧. హస్వోనన్మరోః.
 ౨౧౨. టిక్యేకాక్యేకాస్తయోష్టేర్లోపః.
 ౨౧౩. ఏకస్యహోరేతః - ఒక పురుషుడు.
 ౨౧౪. అతోవా - ఒకొపురుషుడు.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

౨౦౫. కోద్యేనానుకి - ఒక్కపురుషుడు.
౨౦౬. రుణ్ణభౌటేః - ఒండుపురుషుడు.
౨౦౭. టీణ్ణేకానినిత్యమ్ - ఒంటిపురుషుడు.
౨౦౮. ఎక్కటి.
౨౦౯. దుజోనిః.
౨౧౦. రుగ్రు (అత్రవిచార్యమ్).
౨౧౧. నిత్యం మహతః.
౨౧౨. రుగ్రువుకా వకర్మధారయే.
౨౧౩. రుగ్రువుకా వన్యతరస్యామ్ (ఒకరుండు, ఒకరువుండు, నోత్తరపదే
సమానాధికరణే - ఒరుండు, ఒరువుండు).
౨౧౪. రుగ్రువునా వకర్మధారయే వా.
౨౧౫. మనోరస్యాలఘు అలః బహువచనే.
౨౧౬. మహత్యా మేద్వ త్తవర్ణకో నిత్యమ్.
౨౧౭. రాత్తస్య తుర్వా
౨౧౮. ఓశ్రరః.
౨౧౯. ఒరిమ భావే.
౨౨౦. ఒండు రామ్రేడితే ఆద్యార్థే.
౨౨౧. నిత్యం కర్మవ్యతీహారే.
౨౨౨. అగుగసవత్యే.
౨౨౩. ఒరు స్సమానాధికరణే సమాసే పూర్వస్య.
౨౨౪. ద్వీరుక్త మిదమ్.
౨౨౫. ఓరుః క్వాపి.
౨౨౬. ద్వీవాచినశరుః.
౨౨౭. నిత్యం నాలుగోః నలుః.
౨౨౮. ద్వీవాచినశరుః.
౨౨౯. అష్టనవార్థయో రెనమతొమ్మౌ.

౨౪౦. నూటౌ.
౨౪౧. మూడో ర్దుజో లోపః.
౨౪౨. తతో హలోద్వే.
౨౪౩. గువువోర్వా.
౨౪౪. నల్వాదయోరాదౌ సుపి.
౨౪౫. పల్వాదే రుతో గుక్.
౨౪౬. వేః.
౨౪౭. నేర్దః.
౨౪౮. పెక్కోరద్వా.
౨౪౯. ఇరోరిద్దః.
౨౫౦. నిత్యం దే రిప్సంశత్యాదే ర్లోపః.
౨౫౧. అతోసిద్ధస్యద్యక్.
౨౫౨. అతో లఘూద్యక్ (లఘౌ కొందఱు).
౨౫౩. పలోర్గువోవా.
౨౫౪. పదేర్ద్వగ్లోపౌ.
౨౫౫. దేరుక్సంఖ్యాయా మాష్టం ద్వంద్వే.
౨౫౬. ద్వివాలిని నిత్యం ద్యక్.
౨౫౭. సర్వనామాని ప్రకృత్యా సమానాధికరణఉత్తరపదే (న వికార స్సర్వనామ్న
స్సమానాధికరణ ఉత్తరపదే).
౨౫౮. నహ్యేకార్థస్య రుగ్రువు క్షికః (ఏకార్థస్య రుగ్రువుకౌ టక్) - ఏకార్థస్య
కోవధస్య ఇక్టితయ ఉపవిభక్తయః).
౨౫౯. అచినుక్.
౨౬౦. ఉరోసుక్.
౨౬౧. నద్వంద్వేనుక్.
౨౬౨. ఐదో రేనుః.
౨౬౩. ఏఁబదిః పంచాశత్.

౨౬౪. అఱువది ప్తప్తిః
 ౨౬౫. డెబ్బదిన్న ప్తతిః
 ౨౬౬. ఎ . ఎది రశీతిః
 ౨౬౭. మహచ్ఛన్మహత్వాంధాతుసర్వనామ్నోర్బహువచనమ్.
 ౨౬౮. గోయి ప్రభృతే ప్తే స్తిర్విభక్తా.
 ౨౬౯. ఆసూ వేకవచనే బహుళమ్
 ౨౭౦. అంగిల్యాదే ప్తిః.
 ౨౭౧. ఇరుతో ప్తి క్షర్వనామ్నో నిత్యమ్ - ఇరుగేలు, నలువంకలు - టిగాప్నోతి -
 నచ విభక్తిలోపా న్నేతి వాచ్యమ్ - నాలుగిదిమర్మమిత్యత్రాపి తదనాపత్తే
 ౨౭౨. నిన్నాదేః.
 ౨౭౩. ఏమ్యాదే రన్యతరోనిత్యమ్ (ఏమ్యాదేరన్యతరన్య).
 ౨౭౪. గోర్వాదేష్టిః.
 ౨౭౫. ఇక్.
 ౨౭౬. నద్వంద్వకర్మధారయోహూర్వన్య (ఇతివక్తవ్యమ్, ఇతి నవక్తవ్యమ్ - ఉత్తర
 పదే సమానాధికరణే ప్రకృతివద్భా వానుశాసనాత్ గోరుగొమ్ములితిద్వం
 ద్వార్ధనిషేధః).
 ౨౭౭. అదన్వాదేః.
 ౨౭౮. సంఖ్యాయా ఇతిష్టికివా (పదియిటికి).
 ౨౭౯. అశిరయోః (ఇక్తికోః పరయో రజస్య ఇత్వంనస్వాత్).
 ౨౮౦. అజ్ఞసోత ఇః స్వాజ్ఞేతాలవ్యేఽచి (నాలుగు, నెత్తురు, నుదురు).
 ౨౮౧. నాలుగ్వాదే ర న్తిమన్య.
 ౨౮౨. నేక్తికోరశిః (నదుమ, కొఱత) ఇక్తికోఃకిం - నాలుగిది.
 ౨౮౩. ఇంచుకాచ్చికస్య బహుళమ్ (ఆచ్చికస్యకిం - కరుణించె).
 ౨౮౪. అఱ్ఱప్రభృతే స్తిక్.
 ౨౮౫. చేదో స్తిః.
 ౨౮౬. ఏడుజీ.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

- ౨౮౭ డిక్తుతో రుపధాలోపః.
౨౮౮. ఇత్సం ట్యాదేశే నేతివాచ్యం (నుదుటికి, ఆదేశేకిం, పొదిగిటికి, కుదిటికి, నెత్తుటికి, ఎదుటికి, కథం తవిటికీతి పురుటికీతిచ)
౨౮౯. క్రిందుమీందుముందునాం టావః పోః.
౨౯౦. ఇంచుకి బహుళమ్
- ౨౯౧ నోపవిభక్తే రశి.
౨౯౨. నాశి (కథం మూఁడిట నాల్గిట నిత్యాది, మగిడిరి, మగిడె).
౨౯౩. నతిదివోరశీతి వక్తవ్యమ్.
౨౯౪. అ ప్రభృతీ న్యవ్యయాని.
౨౯౫. యు ప్రభృతేర్నుక్.
౨౯౬. నద్వం ద్వేనునుపవిభక్తౌ (అఱుత, నదుమ, నాలుగిటికి, నెత్తుటికి, నుదుటికి).

* * *

కారకపరిచ్ఛేదః

౧. సంస్కృతవ ద్విభక్తిః..
౨. టాసశ్చేతః (కర్తరీతి యోజ్య మితి స్ఫురతి).
౩. సహార్థే తోడః.
౪. సంస్కృజ్యత్వాదిషు.
౫. తుల్యార్థయోగే.
౬. కరణే బహుళమ్.
౭. అఖ్యాతురుపయోగే జసిసః.
౮. నా ప్రధానాద్యే తృయోగే.
౯. అవధి ర్విరమత్సర్థే.
౧౦. వచ్యర్థానామముఖ్యకర్మణః షష్ఠీ చా న్యతరస్యామ్.
౧౧. జసిసో వలనః
౧౨. గృహ్ణాత్వాదిషు చేతోవా.

సూత్రాంధ్రవాక్యకరణమ్

౧౩. పట్టిర్వేతౌ గుణక్రియయోః.
౧౪. అన్యస్మాదపి దృశ్యతే.
౧౫. కంటెనన్యార్థానాం యోగే నిర్ధారణే.
౧౬. సంఖ్యా ప్రమాణ సర్వనామ తత్సమా నాధికరణేషుయత్పూర్వం
ప్ర యుజ్యతే తతః ప్రథమా.
౧౭. తస్య షష్ఠీబహుళమ్.
౧౮. అజాతే రపత్యస్య ప్రకృతేః.
౧౯. భయార్థాది యోగే.
౨౦. జేసః.
౨౧. మర్షణార్థేకర్మణః.
౨౨. బుధ్యాదీనాం ప్రయోజ్యకర్తుః.
౨౩. సంబంధే ప్రాయశో యొక్కుః.
౨౪. నమః కుః.
౨౫. నిర్ధారణే లోపలః.
౨౬. విషయాదిశబ్దాంతరర్థే.
౨౭. క్వాపిభేదకస్య కోః ప్రథమాన్యతరస్యామ్ (కృతమధ్య ప్పదివేష రంగసలతోఽ
గ్రీ డింప-అత్ర సర్వనామ్నాసః విశేషణానాం చ (ప్రథమా).
౨౮. భూవ్యవధానే నిత్యం సుపః (నిత్యపదమపి నేయమ్).
౨౯. సర్వనామాభేద్యయో ర్యత్ ప్రాక్ ప్రయుజ్యతే తతో బహుళమ్. (కథం
వ డ్లు తూమెఁడింటికి వెల నాలుగురూకలితి, లోకమంతటికీతి చ).
౩౦. కాలాధ్వనోః.
౩౧. జడాత్కర్మణి ద్వితీయావా (జడాత్కిం- కుందేటియందు, తాఁ
బేటియందు, అలియందు, గుఱ్ఱములు మూఁటనాల్గిటి నొక్కమేఁక
ఇతి- ఔపవి భక్తికాత్ టాజ్యోరశి కర్తప్రాణినా మ్నోః).
- కం. ధృతరాష్ట్రభూపతికి వృ
ద్ధతకతమునఁజిత్త మొకవిధముగామి సుతో

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

ధృతిమాన్సుఁ దు నాఁ డమన

స్మృతఁ బిదపం బుట్టి యిపుడు శాంతుండయ్యెన్ (ఉద్యోగ - ౧ ఆ.).

౩౨. అన్యస్తాత్స ప్రమ్యాశ్చ ద్వితీయా
ద్వి. అలరుచు జాతివై రాదులు లేక, మెలఁ గునానావిధమృగ
సమూహముల
ననిలాంబు జీర్ణ పర్ణాశులై తపము
లొనరించుతపసుల యోగిపుంగ వులఁ
బన్నగ భేదరప్రవరగంధర్వ
కిన్నరాదుల వాలఖిల్వాదిమునులఁ
గడునొప్పి బహులోకమువోలె - (ఇతిరంగనాధఃబాలకాండే)
కథ మత్ర భిసోద్వితీయా-అప్ర
సిద్ధఃప్రథమాటాయోగే - కథ నీవు కొట్టంబడుట.
౩౩. ఉపవిభక్తే రనేకార్థా త్ప్రతీయాసప్తమ్యోరశ్.
౩౪. తే రమహతః.
౩౫. ఉపవిభక్తేష్టాజ్యోరశ్.
౩౬. కాలాక్ జసేః ప్రభృత్యర్థయోగే నిత్యమ్ - (నాఁటంబట్టి, నాఁటం
గోలె, ఏతత్సూత్ర మపనీయ చికః కారకే చేతినూత్ర యుక్త్యాక్రియా
ప్రకరణే యోజ్యమ్).
౩౭. అవధినిర్దేశే సర్వస్మాన్నిత్యం షష్ఠీ.
౩౮. స్త్రీ సమభేదకస్య బహుళ మేకవచనమ్.
౩౯. భూవ్యవాయే బహువచన స్త్రేతి వక్తవ్యమ్.
౪౦. క్వాపిమ్యంతస్య.
౪౧. నిత్యం ప్రీహిభ్యః - ఫలే బహువచనమ్.
౪౨. నిర్గచ్ఛ త్యనతరత్యర్థానా మపాదానంకర్మ.
౪౩. విశ్లిష్యత్యర్థేవా.
౪౪. ఏలోః ప్రయోజ్యకర్తా (ఏల్వాదేః ప్రయోజ్యకర్తా).

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

౪౫. ప్రయోజ్యస్య నుజ్యభీధానే.
౪౬. హేతౌ మనవలనాభ్య శ్చేసిర్వా నుప్రయుజ్యతే.
౪౭. క్వాపి వలనా దుండిః.
౪౮. ఉండౌ తస్యద్వితీయాసప్తమ్యౌ
౪౯. చిఃక ర్భవదన్యస్య ప్రాధాన్యే నిత్యం విశేషణం భవతి.
౫౦. తదీయస్య క్రియాయాం తత్తదా.
౫౧. తత్రకర్తుః ప్రథమా.
౫౨. అస్తితత్తదా.
౫౩. సమాసే షష్ఠి.
౫౪. విభక్తిరన్య క్వా ప్యన్యస్యాః.
౫౫. యుష్మదస్మత్సమానాధికరణయోః బహువచన యోః
పథమానితయోరుగ్ముకౌ.
౫౬. ఏకార్థే పుగ్ముకౌ.
౫౭. ఉతస్తేష్యః నిత్యమ్. (తేష్యేత్వనేన రుగాద్వాగమానా మనిత్యత్వంయతే
తేన “మీరలు పెద్దలుత్రైలోక్యారాధ్యులు” ఇత్యాదిసిద్ధమ్. ఓ
వృక్షమా నీవుధన్యమవు - ఓ వృక్షములారా మీరు ధన్యము
లరు. నేను ధన్యమను. మేము ధన్యములము. (వృక్షోక్తిరియమ్)
ఓవృక్షమా నీవు గొప్పదానవు. వర్ధిల్లినదానవు. ఓ వృక్షములార
మీరు వర్ధిల్లినవారరు. నతువర్ధిల్లిన దితి. మేమువర్ధిల్లినవారము
(వృక్షో క్తిరియమ్).
౫౮. అదేర్ధానః.
౫౯. సంబోధనేచ.
౬౦. రుగ్ముగ్విషయే మహద్వత్తచ్చజ్ఞః.
౬౧. అన్యయుష్మదస్మత్కార్యేషు యథోత్తరం బలీయః.
౬౨. కు కొఱకోః గానౌకయి రిత్యార్యాః
౬౩. సమాసషష్ఠీ.

౬౪. కింకేవత్రచేచుః.
౬౫. క్వాన్నాన్యత్ర.
౬౬. భాదినరపి.
౬౭. పస్తేనిష్.
౬౮. తయోర్లుక్
౬౯. క్తవదర్దేవః.
౭౦. వ్యతిరేకేనిః.
౭౧. ఉన్నాదయోచిః (ఉన్నానుబంధః).
౭౨. అంద్యవగృట్టికా అపదాని.
౭౩. నిష్ఠార్దేనః.
౭౪. లఘ్వకాక్షరపూర్వా దన్తిమా దజ్ఞ బహుళమ్.
౭౫. స్త్రీవ త్పరిమాణాత్ (పరిమాణవాచినః క్రీ తార్దే యేతజాదయః ప్రత్యయావక్ష్వన్తే, తేవికారేపి భవంతి. నిష్ఠేణక్రీతం నైష్ఠికం- ఏకం నిష్ఠస్యవికారః నైష్ఠికః, సంఖ్యాప్యత్ర పరిమాణం. శతస్యవికారో, అవయవో వాశత్యః, శతికః, కాలాధ్వనోః, నాలుగుగడియలు నడచెను. నాలుగుగడియలకు నడచెను. నాలుగుగడియలకు వచ్చెను. నాలుగుగడియలకు దీపపునూనె చాలును. నాలుగుగడియలకు నాలుగుపళ్ళులు చాలవు. నాలుగుగడియలలో వచ్చెను- నాలవ గడియకువచ్చెను నాలవనాఁటికి రమ్ము. నాలవనాఁడువచ్చెను. నాలవనాఁటికి వచ్చె నాలవనాఁ టి కారంభించె. నాలవనాఁ డారంభించె. నాలుగునాళ్లు భుజించె. నాలుగు నాళ్లకుభుజించె. నాలుగునాళ్ళకు భుజించె. నాలవనాఁడు ముగిసె. నాలవనాఁటికి ముగిసె. నాలవనాఁటితో ముగిసె.
౭౬. ననుక్తుకౌ (ఆపురుషుండు - వుట్, ఈపురుషుండు- వుట్, ఏపురుషుండు- ఎవ్వః- ఏకాంత - ఎవ్వ ఒక పురుషుండు - రుక్, రువుక్, ఒక నాఁడు టీక్).

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

అంటొట్లు, అట్టుప్పు, అట్టాక, అట్టాకలి, అండది, అకొత్తు, ఇల్లరి-
“ఇప్పుడమికినన్ను శాశ్వతవిభుండుగఁ గోరెదరెల్ల వారలున్”

(ఉత్తరరామా-పు ౯౩)

అవారణమైవినినిశ్చయంబుగా - కలపంబు లభినవగంధంబులుగఁ
గూర్చి- ముడికొక్కభంగిగా నెత్తులు వట్టి యిచ్చు - ఆయిల్లాలు,
ఈరాజు, ఉల్లాకు, ఉవ్వెత్తు, ఏడాకులరఁచి, ఏరాలు,
ఒడ్డోలగము, ఓరంత, కంపిరుగుడు. వర్ణాభిధానాని- బాఁపండు,
బాఁపఁడు, బాఁపన, పాటు, పాటుండు, రాచ, కోమటి,
బేరి, బేహరి, వానె, గొల్లండు, గొల్లఁడు, కంచర, కమ్మర, కంసాల,
వడ్లం (ద్రం) గి, వడ్ల, కాసె, కుమ్మర, మంగల, మంగి, చాకల,
చాకి, సాలె, జాండ్ర, ఈండ్ర, ఈడిగ, కజ్జలి, రెడ్డి, కమ్మ, వెలమ,
బలిజె, మేదర్, వ్రే, బచ్చు, మాల, మాదిగ, చెంచు, కోయ, సవర,
బోయ, ఎఱుకు, సుకాల, సావల, ఒడ్డె, ఉప్పుర, గొడగరి, పాకి,
చచ్చుడి, బెస్త, తెలిక, గాండ్ల, అఱవ, మఱవ.

* * *

సమాసః

౭౭. త్రివిధా స్సాంస్కృతి కాచ్చిక మిశ్రబేదాత్.
౭౮. సాంస్కృతికో ద్వివిధ స్సిద్ధస్సాధ్యశ్చేతి (కథం - ఒంటిగాఁ
దు-మగాదిపాఠాత్).
౭౯. జీక సర్వనామమస్తం సమానాధికరణేవ సమస్యతే.
౮౦. అమహత్సంఖ్యా.
౮౧. స్త్రీసమ.
౮౨. అచ్చికే నద్వంద్వ నను విభునిగఁ గోరెదరు అత్ర ససమాసః నీవు
రక్షకుఁడుగ.

సూత్రాంధ్రవాక్యకరణమ్

- ౮౩ క్రియావిశేషణాన్న జిర్భవతి రను ప్రయుజ్యతే.
౮౪. నుజేర్వా
౮౫. జీకాత్తచ్చబ్ధః
౮౬. తి కధికటి ప్పగదిభ్యః.
౮౭. స్త్రీ సమవర్ణాభ్యాం బహుళమ్ (జీకస్యాట్టిశ్చేతి దుజ్ఞికరణే సమాసయోజ్యమ్)
౮౮. సమాసః.
౮౯. సర్వనామమ్యంతం బహుళమ్.
౯౦. ఉత్తరపదే కిమ్. (కుతో నస్యా చేసినయట్లు - ఇత్యత్ర - కుదుము - అస్యపః నీః).
౯౧. అనుమ్యాదేపః.
౯౨. జీకాత్పరతః అట్టిర్వావ్యో దుత్తరపదే.
౯౩. అవికృతస్సిద్ధః.
౯౪. సాధ్యోన్యః.
౯౫. జీతత్పురుషస్సంస్కృతవ త్రాయశః.
౯౬. జీకమ్యంత స్సమానాధికరణేన సమస్యతే.
౯౭. షిరవ్యయో ధాతుసామ్యే మిజినా.
౯౮. జీకేనజీకః.
౯౯. రోః ప్రభృతయః పతిభిః.
౧౦౦. క్వాప్యాచ్చికష్ఠినుజ్.
౧౦౧. బహువ్రీహి క్వాపి స్త్రీసమవానేవ దృశ్యతే
౧౦౨. కప్పురగంధి - కఠకంతౌ.
౧౦౩. ఉపమానం మేనునా స్త్రియామ్ (ఉపమానాన్యేనో ర్హోఽడి స్త్రియాం-పూఁ బోఽడి)
౧౦౪. భోజ్యం తిండినా.
౧౦౫. నికాత్తచ్చ బ్ధోనుప్రయుజ్యతే.

౧౦౬. త్రిక స్త్రీసమాభ్యాం బహుళమ్.
౧౦౭. సర్వస్మా త్సంబంధే.
౧౦౮. 'యుష్మదస్య దాత్యార్థానాం రుగ్వోత్తర పదే
౧౦౯. తుల్యార్థే బోటో ద్వితీయా.
౧౧౦. చిచ్ఛోఽగుఱకౌ (చిచ్ఛృణు చిచ్ఛృణా ఉత్తరపదే)
౧౧౧. శతస్య తోష్ఠ స్సంఖ్యాయాం ద్వంద్వే నిత్యమ్.
౧౧౨. అనుత్తరపదస్య పదేర్దునుక్.
౧౧౩. హల్యుక్.
౧౧౪. ఇర్విద్ధతోః పన్నుః పన్నెండు (పండ్రెండు)
౧౧౫. ఆచ్ఛికస్య ద్విగో రేకవచనం ప్రాయశః.
౧౧౬. నిత్యం సంఖ్యోత్తరస్య.
౧౧౭. సమీశ్రస్య.
౧౧౮. ఉతస్సప్తమ్యా అలి గుత్తరపదే.
౧౧౯. తృతీయా పంచమ్యా రత ఇః.
౧౨౦. ప్రాంతాదే రజస్య బహుళం లోపః.
౧౨౧. నవార్థాదీనా మేకశః కేఘచిత్.
౧౨౨. అర్థస్య మగ్రాతౌ.
౧౨౩. రేయే నడేః కిక్.
౧౨౪. చిన్నపిన్నయౌ ప్తగ్నాండౌ.
౧౨౫. రుక్నోదబౌమ్మయౌ రిట్లోనిత్యమ్.
౧౨౬. వాలో రమ్మౌ.
౧౨౭. పాఁపరమ్ము.
౧౨౮. నిత్యమాలా వనుప్రయుక్తే.
౧౨౯. జవశ్చ జవ్వనేః.
౧౩౦. ఊరు క్సంస్మృతసమస్య చ.
౧౩౧. నామ్నాదేరేకార్థస్య షష్ట్యామోః పజ్.

౧౩౨. సుగచి.
 ౧౩౩. నమిన్నా పాదిషు.
 ౧౩౪ జీకస్య
 ౧౩౫. అన్యస్య లు కృమానాధికరణేషు
 ౧౩౬. పేర్వాదేర్వా (వాలమ్ము, పాఱమ్ము).
 ౧౩౭. నున్నస్య నును ర్థః తి.
 ౧౩౮. పెద్దస్య పెనుః (పెద్దప్రాను - అరుళః పెనుబాము - అజగరః)
 ౧౩౯. పెన్నురచి.
 ౧౪౦. నిత్యంమోః పుంపుణౌ.
 ౧౪౧. తచ్చజ్జస్య లక్ష్మి ర్భహుళమ్.
 ౧౪౨. ఆమ్రేడితస్యాయః (అత స్త్రికా దామ్రే డిత స్యాయి ర్వా).
 ౧౪౩. అనుప్రయుక్తస్య నిత్యం లోపః.
 ౧౪౪. డివో మహతోవావాః.
 ౧౪౫. చిఱుతాదీనాం టేర్వా.
 ౧౪౬. మూఁడో ర్ద్దజో నిత్యమ్.
 ౧౪౭. తతో హలోద్వే.
 ౧౪౮. గురోవా.
 ౧౪౯. నరశలః.
 ౧౫౦. త్రికాదేకహలో నూష్మరః
 ౧౫౧. సుకృతిభ్యర్థయోర్నిత్యమ్
 ౧౫౨. తనఙీ.
 ౧౫౩. ఉతస్త్రిసమపుంపుణాం జసి చయి.
 ౧౫౪. లుప్తాఞ్గస్య.
 ౧౫౫. పదే స్తుమునవార్థయోః.
 ౧౫౬. సంగోర్వాదయః.
 ౧౫౭. ప్రాస్వాదన్యస్య హలాద్వే

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

౧౫౮. నికృలాదయః.
౧౫౯. ధికస్యనిక్ - ధికస్యని క్స్య త్సమానాధి కరణే ఉత్తరపదే - చల్లనివాఁ
 డు, చల్లవాఁడు, సమానాధికరణే కిం - చల్లగా, నల్లగా, కథం
 తమ్ముకుఱ్ఱలు, అల్లువాఁడు, కొడుకుఁగుఱ్ఱ, అన్నయట్లు ఇత్యాదౌ
 నాట్టి ర్భృశ్య తే- తమ్మువాఁడు..
౧౬౦. పూర్ణార్థతః.
౧౬౧. సవార్థాత్కర్వాదిషు.
౧౬౨. జీవద్దంద్వే తచ్చబ్ధస్య లోపః.
౧౬౩. క్రిందోః క్రీ.
౧౬౪. ద్రుతస్య.
౧౬౫. ననుజీలటః.
౧౬౬. ఊరఁగందాదిషు.
౧౬౭. జీపోబహుళమ్.
౧౬౮. క్వాపిచేతతోడవలనానామ్.
౧౬౯. అంద్వవోరతః.
౧౭౦. నజరాదుతః.
౧౭౧. నిత్యమితః.
౧౭౨. ఓమతన్ధావార్థస్యోత్తరపదస్య టి.
౧౭౩. నాజేర్నర్వా
౧౭౪. ఏకేతరసంఖ్యావచనం సమానాధికరణే నామహతా సమస్యతే.
౧౭౫. జీకాదట్టిర్వాను ప్రయుజ్యతే - మగవాఁడు, తచ్చబ్ధః, అల్లువాఁడు,
 టిషః, తమ్మువాఁడు, గొల్లవాఁడు.
౧౭౬. మగాదిత్రిక స్త్రీసమేభ్యో బహుళమ్ (మగఁడు, మనుమఁడు, వ్రేఁడు,
 ముదుకఁడు, బాఁపఁడు, గొల్లఁడు, జాణఁడు, పాఁపఁడు, రాయఁ

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

డు, బొట్టె డు, ఏతే మగాదయః).

౧౭౭. సర్వస్మాత్సంబంధే - (రామునంతవాడు, రామునట్టివాడు,
రామునియంతవాడు, రామునియట్టివాడు, నీయట్టివాడు,
నీయంతవాడు, అత్ర సమాసో అర్థస్యనిరూప్యతే).
౧౭౮. కులవాచకాదితివక్తవ్యమ్.
౧౭౯. నబాఁపాత్.
౧౮౦. కన్నోశ్చటేష్టిక్.
౧౮౧. యుష్మదస్మదాత్మార్థానాం దుగ్ధోత్తర పదే - ఉత్తరపదేకిం. నాది ఇత్యత్ర
దుజ్జదృశ్యతే, అతదర్థేకిం- నావాడు, నాయది?.
౧౮౩. యుష్మదస్మదాత్మార్థానాం తల్లోపేదుగ్న్య.
౧౮౪. నల్వదిభ్యో వాయేర్వః.
౧౮౫. మ్యన్తస్త్రిసమయోః ప్రాజ్ఞికత్రికౌ ప్రయోజ్యౌ.
౧౮౬. ఉ రానజ్విషయస్య రోవా (అనజ్విషయస్య ఋతోరః).
౧౮౭. దీర్ఘసమాసే జీప్సక్వాహస్యః.
౧౮౮. అనుప్రయుక్తస్య నిత్యం లోపః.
౧౮౯. అన్ని ప్రభృతయ స్సర్వనామాని (అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, పెక్కు, పలు,
ఆ, ఈ, ఏ, నీ, నా, మన, తా, ఒక్క, రెండు, మూడు, నాలుగు, ఐదు,
ఆఱు, ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిది, పది).
౧౯౦. తదంతాః (పదునొక, ఇరువది, ముప్పది, నలువది, ఏఁ
బది-ఇరువదిర్వింశతిః-పందొమ్మిది రేకోనవింశతిఃపండ్రెండుద్వాదశ
- అమహతిపన్నిరుః, “పండ్రెండేడులునీగతింజనంగ”-
ఉ.హరివంశ).
౧౯౧. పొరుగోః పొన్నుః.
౧౯౨. షినుజీప్రథమాః క్వాపిధాతునా బహుళం సమస్యన్తే - (మిట్టిపాటు,
అదిరిపాటు, అదరవ్రేత, తిరుగఁబోతు, సిగ్గుపాటు, నగుఁబాటు).
౧౯౩. నాఁ పి వికృతా వవ్యయాభావః.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

౧౯౪. బహువ్రీహౌ నన్నోః టేష్టిణ్.
౧౯౫. చూలోరిః.
౧౯౬. విలోస్తుక్.
౧౯౭. జికస్తచ్చభోఽను త్రరపదే క్షార్ధేవా.
౧౯౮. త్రికాద్యమశమ్
౧౯౯. స్త్రీసమేభ్యో బహుళమ్.
౨౦౦. సమానాధికరణే వందీర్నిత్యమ్.
౨౦౧. మోర్నిక్.
౨౦౨. పూర్వవ త్యర్మధారయే.
౨౦౩. టీర్వా నసంయోగలోపృణామ్ - “కలికి జక్కునచంటి యీ కలువకంటి”
- ఘటికాచల. అత్రచన్నుశబ్దస్యాపి సమాంతస్తి ర్ద్వస్యతే.
౨౦౪. కుటుచ, చిటుత, నడుమ, టి నిడుదా నాంటేర్వాలోపః - కుటురూపు,
కుటుచరూపు, చిట్టుములు, కుట్టారికలు.
౨౦౫. త్రికా దసంయుక్తస్య బహుళ మరోషృణః.
౨౦౬. అచ్చోట నిత్యత్ర నలోపః.
౨౦౭. ఓత ఇతి తపరకరణాత్.
౨౦౮. హ్రస్వతః స్థానార్థా చ్చోటః హ్రస్వస్యాత్ వాత్రిసంఖ్యార్థతః.
౨౦౯. రేవగల్వాది రేకవచనమ్.
౨౧౦. సేపు వడిభ్యాం నిత్యం సమాసః.
౨౧౧. నమిశ్రస్య.
౨౧౨. తోఽబుట్యాదయః.
౨౧౩. నిక్కలాదయో యథోపదిష్టమ్.

*

*

*

అథతద్ధితౌః

౨౧౪. త్షార్ధేతనజ్.
౨౧౫. టీకం చిన్నాదిభ్యో బహుళమ్.

౨౧౬. పేర్వాదే రిమిః.
౨౧౭. నల్లాదయో గుణవచనాని.
౨౧౮. అతో గుణా స్వః.
౨౧౯. మోర్హః.
౨౨౦. మగాదిభ్యష్టిమిజాదయః.
౨౨౧. అగ్గలాదిభ్యఃఇకః.
౨౨౨. అరమరాదిభ్యఃస్వార్థే.
౨౨౩. చిటుతాదిభ్యః ఇకః.
౨౨౪. ముందోరః.
౨౨౫. ఉతోర్థికే - (సూత్రమిదం స్థానాంతరే యోజ్యమ్).
౨౨౬. అరిర్యత్వార్థే జాలాదిభ్యః-(జాలారి, చొరవ, చదువు, చొప్పు, జూదము, టక్కు, టెక్కు, తగవు, తఱగు, తీర్పు, తెంపు, తెరువు, తెగువ, దోఁపు, నేరువు, పొటము, మతకము, పూజ, లావు, సిగ్గు, సూన, సుంకము, వేఁట).
౨౨౭. ఓయారాదిభ్యః ఇః.
౨౨౮. వేడుకాదిభ్యః కాష్టుంసి.
౨౨౯. స్త్రియాం కత్తియః.
౨౩౦. బహువచనా దాఁడిః.
౨౩౧. ఆష్టుంసి.
౨౩౨. ఈష్టుమ్మతాదిభ్యః.
౨౩౩. చెంచెత మాలెత ఇత్యనయోః కేవలత్వమ్.
౨౩౪. సర్వత్ర తాచ్చీల్యేమంటాతీభ్యోమారిః.
౨౩౫. పారాదిభ్యః పోతుః.
౨౩౬. పగాతుష్టుంసి.
౨౩౭. స్త్రియాంకులాత్తః.
౨౩౮. మిండత గుబ్బెత ముట్టత విటీ యువతి రజస్వలాః.

౨౩౯. ఎత్వం తవర్ణకే క్వాపి దృశ్యతే.
 ౨౪౦. మతుపో వ్యతిరేకే కుత్రిచి దిండిః.
 ౨౪౧. కామృతాపి తిర్యక్సంజ్ఞాయాం దృశ్యతే
 ౨౪౨. అందాదిభ్యః కామృత్తి యోర్ధః.
 ౨౪౩. తౌస్వార్థేపి దృశ్యతే.
 ౨౪౪. అన్యే మతుబర్ధాదయః ప్రయోగతో వేద్యాః.
 ౨౪౫. త్రేః ప్రకారే టుచ్.
 ౨౪౬. తద్వతి టీచ్.
 ౨౪౭. పుడుచ్చాత్.
 ౨౪౮. తకోః వడిః - (కొంతపడి, ఒకవడి, కొంతసే పని యర్థము).
 ౨౪౯. తజాదిభ్యో వడిః.
 ౨౫౦. కోత్తికాభ్యాం సంఖ్యాపరిమాణయోర్ద్విచ్యుటౌ.
 ౨౫౧. ఎండు పరిమితా వేకత్వే.
 ౨౫౨. ఎండౌ లేర్లోపః.
 ౨౫౩. ఇయస్య (గిన్నెండు, దొన్నెండు).

ఒప్పిదము, క్రొవ్విదము, బట్టిదము, పెల్లిదము, ఎల్లిదము,
 మగంటిమి. ఒజ్జస్యనజ్. ఒజ్జనము కోటరము, కోడతీకము,
 కోడంట్రము, కోమలికము, చెలికారము, పేదతీమి, మగతనము,
 వెలుక, వెలరు, వేండ్రము, వెల్లిదము. వడ్లంగేరమ్, వడ్లంగము.
 పేర్వాదేరిమిః, పేరిమి, చెలిమి, కడిమి, పోండిమి, వాండిమి, వేం
 డిమి, మేలిమి, పసిమి, మ్రుచ్చిమి, మిసిమి. వ్యతిరేకే కుతశ్చిదిండిః
 , ముక్కిండి, వాలిండి, వెరవిండి, సిగ్గిండి, చప్పిండిస్వార్థే. సందోరడిః
 , వ్యతిరేకే ఇతివర్తతే - సందడి. మందాన్మందురాయాం, మందడి,
 వెల్లడి ప్రభృతయః. పోతుః, తిండిపోతు, వదరుంబోతు, ఓడుంబోతు,
 పాటుబోతు, దోరపోతు, నేరపోతు, మాలుంగుంబోతు, కల్లుంబోతు,
 కువ్వాడపోతు, తూంగుంబోతు, త్రుళ్లుంబోతు, త్రాగుంబోతు, కడిపోతు.

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

చిటుతాదిభ్యుకకఃస్వార్థే, చిటుతుక. నాతి, నెలఁతి, పడఁతి, మడఁతి,
పొలఁత, మెలఁతి, నిప్పు, వెలఁది.

౨౫౪. పెండేరము పెండెరము.

౨౫౫. ఉబ్బాదే రరజ్ - ఉబ్బరము, ఇంటరము, దాపురము, దాపరము,
ఉల్లరము, పోతరము, ముక్కరము, ఒంటరము, పులసరము,
టెక్కరము, మల్లరము, సోమరము, కట్టరము, పులకరము,
పోసరము.

౨౫౬. మూఁపోరంసకూటే రజ్ వా.

౨౫౭. కాఁపోర్గార్హస్యే.

౨౫౮. ఇయన్యాపి తద్ధతే లోపః, కొండీఁడు, మన్నీఁడు, సాలీఁడు.

౨౫౯. అచోరిః - ఓర్పరి, ఓర్పు.

౨౬౦. సంస్కృతవ దనదంతస్య స్త్రీ ప్రత్యయః.

౨౬౧. అదస్తస్య సంస్కృతసమస్య భేదకస్యాలుర్వానుప్రయుజ్య తేమహత్యామ్.

౨౬౨. నిత్య మగస్తస్య.

౨౬౩. ద్విగౌ తూమౌఘ్రాస్యః - ఇద్దుము, ముత్తుము.

౨౬౪. ఎనమతొమ్మయోర్తుక్తామౌ - ఎనుమందుము, తొమ్మందుము.

౨౬౫. నాత్రఖండః.

౨౬౬. పదేష్టేర్లోపశ్చ-పందుము.

౨౬౭. తృతీయా పంచమీ సప్తమీనామకర్తరిద్వితీయా.

౨౬౮. ఉత ఏకార్థాత్తస్యాస్థానేవః - సమానాధి కరణే ఉత్తరపదే.

౨౬౯. ఉతః స్త్రీ సమస్య పుంపుణోర్లుక్ కభేష్వద్వంద్వేనిత్యమ్.

౨౭౦. భేః పతౌ.

౨౭౧. ప్రాంతాదేర్లుప్తాంగస్య పరుషేషు.

౨౭౨. ఉతస్సప్తమ్యా అలిక్.

౨౭౩. అత శ్చేత తోడ వలనానా మిః (అకారాన్తానాం చేతతోడ వలనానామిత్వం

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

స్యాత్సమాసే).

౨౭౪. అతఃకిమ్, చేతో ఇత్యసయోర్యాభూత్.
౨౭౫. పదేనుత్తరపదస్య సంఖ్యాయామునుక్.
౨౭౬. హల్బుక్.
౨౭౭. గత్యర్థాకర్మక శ్లిషశీజ్స్థానవసజనరూపా తీర్వతిభ్యశ్చ-ఏభ్యఃకర్తరిక్తస్యాత్
౨౭౮. భావకర్మణోశ్చ.
౨౭౯. క్తోధికరణేచ ద్రాయగతి ప్రత్యవసానార్థేభ్యః- ఏభ్యో అధికరణే క్తస్యాత్
- చాద్యధాప్రాప్తమ్ “ముకుద్ధస్యాపిత మిద మిదం వ్యాసం రమాపతే
భుక్త మేత దనస్తస్యే త్యాచుర్గోఘో దిదృక్షవః” ద్రాయజ్ స్థైర్యమిత్యర్థః
(స్థితిః).
౨౮౦. జేతః క్తః (జేతో ధాతో ర్వర్తమానేక్తస్యాత్).
౨౮౧. మతిబుద్ధిపూజార్థేభ్యశ్చ - (మతిరిహేచ్ఛా) ఏభ్యో వర్తమానేక్తస్యాత్ -
రాజ్ఞాంమతః ఇష్టస్థిరిష్టమాణఇత్యర్థః చకారోనుక్త సముచ్చయార్థః)
౨౮౨. నపుంసతే భావేక్తః- (క్లీ బత్స్వి విశిష్టే భావేకాలసామాన్యేక్తస్యాత్ జల్పితం
శయితం, హసితమ్).
౨౮౩. క్తస్యచ వర్తమానే - వర్తమానార్థకస్య క్తస్య యోగే షష్ఠిస్యాత్ నలోకేతి
నిషేధ స్థాపవాదః- రాజ్ఞాం మతో బుద్ధః పూజితోవా).
౨౮౪. అకర్తరి తృతీయాపంచమ్యర్థః.
౨౮౫. నానర్వాత్సప్తమ్యాద్వితీయా.
౨౮౬. అలఘుస్సమాసపదే ద్విరుక్తిః.
౨౮౭. అనన్యాభిధానే పూర్వాకృత్యభిహితవత్కర్తా.
౨౮౮. తృన్దర్థే డిడు.
౨౮౯. తయోర్లుక్.
౨౯౦. వ్యతిరేకే నిః.
౨౯౧. క్తవదర్థేనః.
౨౯౨. శత్రోర్థే ధాతుసంబంధే చును.

౨౯౩. ఉన్నోన్యత్ర.
౨౯౪. భావిని కలఁజి.
౨౯౫. జేరట్టిర్వాసు ప్రయుజ్యతే.
౨౯౬. నిత్యం తచ్చబ్ధస్సుపి.
౨౯౭. ఉత్తపదే తస్యలోపః.
౨౯౮. తృక్వత్తచ్చీలాదిషు.
౨౯౯. జిః కర్తువ దన్యస్య ప్రాధాన్యే విశేషణమ్.
౩౦౦. లఘ్వైకాక్షర పూర్వాదీనా మారజ్ బహుళమ్.
౩౦౧. సమాసః (అత్సంస్మృతసమాలునాస్త్రియాంసమానాధికరణే).
ఇలుటాలు=గృహిణి, ఏరాలు=యాత.
౩౦౨. అన్యవ దపి దృశ్యతే.
౩౦౩. జికో విశేష్యణ.
౩౦౪. త్రికముకౌ విభాషా.
౩౦౫. స్త్రీసమః.
౩౦౬. మీంగడాది షష్ఠీబిందులోపః- మీంగడ, మీందియొక్కగడ, లేంగడ.
౩౦౭. మీస్థపతి (నాండేవి, నాళ్లు, లేడి, లేళ్లు).
౩౦౮. వేనవి, వేసంగి, పొదుగు, పొదుపు
౩౦౯. పతతేః పడః ప్రాకృతికః.
౩౧౦. తథాహ్యస్మిన్నితి ప్రయోగతో వేద్య ఇతి సూత్ర మపనీయ తస్యస్థానే.
౩౧౧. వంజెఱు గ్వాదయ ఇతి వక్తవ్యమ్ (వంజెఱంగు, సంగోరు, పందొమ్మిది, తొంబది, పెందొడు, వేంబోక).
౩౧౨. సర్వత్ర సిద్ధస్య సంయోగే నిత్యమ్ - (సార్వత్రికస్య సిద్ధస్య ఖండస్య సంయోగే పరే నిత్యం పూర్ణబిందుస్యాత్ - (లొండి, లొండ్లు, పనఁ టి పనంట్లు, ఏండు ఏండ్లు, తేంటి తేంట్లు. సర్వత్రేతికిమ్. నదీర్వాత్సాధ్య ఇత్యనేనబాధో మాభూదితి. సిద్ధస్యకిమ్. వచ్చెఁ గ్రమ్మఱ, రాఁగఱ గ్రమ్మఱ ఇత్యత్రాపి స్యాదితి. చెనఁటి,

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

పనఁటి అరఁటి, అనఁటి, పరఁటి, లొఁడి, కొనఁటి, ఏఁడు, తోఁడి, తేఁటి, బోఁటి, బోఁడి, వాఁడి, వేఁడి, పోఁడి, కాఁడి, దోఁటి, గోఁటి, దాఁటు).

3౧౩. రుగత స్త్రీస్థానేయే.
 3౧౪. ఉరః సంస్మృతసమస్య.
 3౧౫. నెఱస్య వగాది వ్యంగలోపః.
 3౧౬. పరస్యద్వేచ హలః.
 3౧౭. నిండోర్వేటాదిషు (నివ్వేట, నివ్వేటఁగు, నిప్పస్తు, నిప్పచ్చరము).
 3౧౮. కృతోల్లోప స్తనాదిభ్యః కపానాంతు గబామతాః చన్లవ, కన్లవ, చన్లొండలు.
 అస్య ద్రుతత్వాభావా న్నానుస్వారః.
 3౧౯. కువర్ణరోయుతో యినా కయిత్కదీరి తోబుధైః - అఖణ్డవత్సమ్మతః, తథాన హీష్యతే వతా .

* * *

కర్త

3౨౦. చేయుచున్నవాఁడు - కుర్వన్
 చేయంగలవాఁడు - కరిష్యన్
 చేసినవాఁడు - కృతవాన్

చేసెడువాఁడు }
 చేసెడివాఁడు } కర్త
 చేయువాఁడు }

కర్మ

- 3౨౧ చేయఁబడుచున్నవాఁడు - క్రియమాణః
 చేయఁబడంగలవాఁడు - కరిష్యమాణః
 చేయఁబడినవాఁడు - కృతః

సూత్రాంధ్రవ్యాకరణమ్

చేయఁబడెడువాఁడు

చేయఁబడెడివాఁడు ఆశ్రయః

చేయఁబడువాఁడు

- 3.22. 'కాలుజాతీ పడినాఁడు (తద్భావే తత్సమవేతస్యభావః)
- 3.23. తత్త్రియాయాం తత్సమవేతస్య - క్రియావిశేషణం భవతి కాలుజాతీ
పడినవాఁడు. అత్రతత్త్రియా పతనం, తత్సమవేతః పాదః,
తత్త్రియాతు స్థలనం - స్థలనస్య పతనం ప్రతివిశేషనత్వ
మనేనాతిదిశ్యతే - ఏతేనద్వయోక్తియయోః సమానకర్తృకత్వ
మాయాతమ్. పతనం ప్రతిస్థలనస్య హేతుత్వేన పూర్వకాలికత్వం
సమానకర్తృకతా చేతి తర్హ్యక్తార్థానామ ప్రయోగ ఇతిబోధ్యమ్.
- 3.24. తదీయస్య క్రియాయాం తస్యతథావృత్తిర్యస్యక్రియాయాం వర్తమానోచిః
తస్యప్రాధాన్యేకర్తురివ విశేషణం భవతి.
- 3.25. అసౌతత్తథా - తత్సంబంధినః క్రియాయా మసౌ తత్పర్తృభవతి - హరి
కరుణానిలయుండు. వాఁడు ధనము లేఁడు. అత్రకర్తృగతో భావో
ధాతునా సముదీర్యతే యోసౌకర్మగతో భావః పత్యన్తే నాభిధీయతే.
- 3.26. ధాతుత్వ వివక్షాయాం క్వాపి సుపజంచుక్.
- 3.27. భయాదేః పతిః.
- 3.28. పతౌ పూర్ణబిందులోపౌ బహుళమ్.
- 3.29. సుఖాదేర్వా.
- 330 చిగుర్వాదేశ్చుక్.
331. నిద్రాదేః పోవుః నిద్రపోవు, నిద్రించు, మోసపోవు.

సర్వం లక్షణం చిన్నయసూరీయాణి సూత్రాణి

సుయధాదృష్టమ్

ఆంధ్ర-శబ్దశాసనము

ఆంధ్రశబ్దశాసనము.

౧. సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము.

౧. సిద్ధి లోకంబువలన గ్రాహ్యంబు.
౨. శాసనం బీయది దిక్ప్రదర్శనంబు.
౩. సంస్కృతప్రాకతంబులు ప్రకృతులు.
౪. ఈయది వికృతి.
౫. ఆద్యప్రకృతికి వర్ణంబు లేబది.
౬. ద్వితీయంబునకు ఋగ్వక్రతముజ్జాశషలు ద్విక్కునగు
౭. ఇట ముప్పది యాఱు.
౮. ఋగ్వినర్గవర్గము జ్జ్జా శషలు సమయోగంబునం గలియు.
౯. ప్రాస్వవ క్ర ఖండబిందు దంత్యచజలనా ద్యంబులు
౧౦. అచ్చులు ప్రాణంబులు.
౧౧. ఎప్పిఁలు వక్రంబులు.
౧౨. ఐఱేలు వక్రతమంబులు.
౧౩. హుల్లులు ప్రాణులు.
౧౪. కచటతపలు పరుషములు
౧౫. గజడదబలు సరళంబులు.
౧౬. లాఁతిహల్లులు స్థిరంబులు.
౧౭. నకారంబు ద్రుతంబు.
౧౮. ఋ వర్ణంబులు రలతుల్యంబులు
౧౯. ప్రాసంబున బహుళంబు.
౨౦. వళిం బదాదితుల్యంబులు.
౨౧. పాదంబునం దాద్యక్షరంబు వళి.
౨౨. రెండవయది ప్రాసంబు.

౨౩. లగగంబులు వహంబులు.
౨౪. పదాదిహల్లునకుం గ్రార దక్క హల్కోగంబులేదు.
౨౫. నహలు సూర్యులు.
౨౬. నలనగసలభరత లింద్రులు.
౨౭. వాదులు గణంబులు.
౨౮. ప్రత్యయంబు వర్ణకంబు
౨౯. అగ్వాదులును ధాతువులు.
౩౦. ఇఈ ఏలం గూడిన జచలు తాలవ్యంబులు.
౩౧. పెఱలు దంత్యంబులు.
౩౨. పదాదిస్వర యోగంబునం దొంటియ ట్లాండెనగు.
౩౩. ఇవి యొండొంటికి సవర్ణంబు లగు.
౩౪. వికృతిని హల్లుక్రింద లాఁతిహల్లు గలుగదు.
౩౫. డాకు లకారం బగు.
౩౬. కగచతపమవలు.
౩౭. సకారంబునకు
౩౮. రలలకు జకారంబును.
౩౯. నరలకుం దుదివానికి సర్వంబునగు.
౪౦. హల్లు కెల్లం గ్రారయగు
౪౧. చణరలలకు లేదు.
౪౨. టాకు నల లగు.
౪౩. తకారంబు సాకగు.
౪౪. హోకు సర్వంబులేదు.
౪౫. ఉగ్గృలి ముత్య మప్తిష్టెప్పు కాయ్యు చెయ్యుచెయ్యి చెయ్యలు చెయ్యము.
౪౬. ఓష్ట్యస్వరాంతవకారంబును ణయశలు ను బదాదిని లేవు.
౪౭. క్రియలంద్రిక్య యాకేత్వంబు లేదు
౪౮. తాయెత్తు పయ్యెద పయ్యద.

౪౯. ఊయేల యేత్వంబునకు ప్రాస్వం బత్వం బాత్వం బొందె నగు
 ౫౦. ఉయేల యుయాల.
 ౫౧. అంతస్థములు లఘువు లలఘువు లని ద్వివిధంబు.
 ౫౨. యవలలు ప్రకృతులయందు సైతము. (పణ్యార మిత్యన్యదేశ్యత్వా
 న్న పరిగణనా).
 ౫౩. ఇందు రేఫంబును.
 ౫౪. అచ్చమీడియచ్చు యశ్రుతియగు, నది ఆర్యులు లఘువంద్రు.
 ౫౫. లఘులఘువులకు విరోధంబు లేదు.
 ౫౬. రేఫంబులకు నిత్యంబు.
 ౫౭. బిందువు సిద్ధంబు సాధ్యంబును బూర్ణ ఖండ భేదంబువలన
 ద్వివిధంబు.
 ౫౮. ప్రాస్వంబునకు మీద ఖండంబునకుఁ బూర్ణం బొందె నగు.
 ౫౯ ఇంకాదులందు.
 ౬౦. ప్రథమంబునందు నిత్యంబు.
 ౬౧. ద్రుతంబునకు లోపఖండంబులు గలుగవు.
 ౬౨. చాఁపునకు సాధ్యంబు ఖండంబగు.
 ౬౩. జిత్తు బిందుపూర్వం బగు.
 ౬౪. స్థిరంబు గాదు.
 ౬౫. డుట్టు పూర్ణపూర్వంబగు.
 ౬౬. వర్ణ శబ్దంబు చేనస్వరంబునకు గ్రహణంబు.
 ౬౭. పరంబగుచో నారా నాఁబడు.
 ౬౮. పదంబు నాంతంబు ద్రుత ప్రకృతికము.
 ౬౯. అన్యంబుకళ.
 ౭౦. అవ్యయ సుప్తిజ్ఞ లిం దనుకరణంబు ద్రి క్కం బ్రయోగింపఁ జనదు.
 ౭౧. తే నమః పదంబులు దండకావసానం బునంజూపట్టెడు.

౭౨. భవదాదులకును ఋద్రేఘాంతపదంబుల కిందుఁ జొరంగలుగదు.
౭౩. ఈయవి తత్సమంబు తద్భవంబు దేశ్యం బు గ్రామ్యంబు నని చతుర్విధంబు.
౭౪. విభక్తివికృతంబు ప్రకృతిద్వయంబు.
౭౫. తత్సమంబు వికృతంబు తద్భవంబు.
౭౬. ప్రవాహసిద్ధంబు దేశ్యంబు.
౭౭. విరుద్ధంబు గ్రామ్యంబు.
౭౮. పదంబు వ్యవహార ప్రసిద్ధంబు యిందుఁ బ్రవ్యాహార్యంబు.
౭౯. దోషరహితంబున కప్రయుక్తత్వదోషం బు లేదని యధర్వణాచార్యులండ్రు.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి విరచితందైన యాంధ్రశబ్దశాసనంబునందు

సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము

* * *

౨. సంధిపరిచ్ఛేదము

౧. ఉత్పంబున కచ్చురా సంధియగు.
౨. అనాదివిభక్తివర్తమానచువర్ణంబుల బహుళంబు.
౩. కిమాదులయం దిత్వంబునకు.
౪. క్రియాపదతదాదికి షష్ఠులందు.
౫. మధ్యమపురుషంబునందు నిత్యంబు.
౬. అత్వంబునకు బహుళంబు.
౭. ఇతోర్ధంబులందు.
౮. తదర్థవలోపంబుననిత్యంబు.
౯. అచ్చునకామ్రేడితంబునంబ్రాయికంబు.
౧౦. అకురా.
౧౧. మానార్థకంబునందెదురా నిత్యంబు.

౧౨. లిలోపంబగు
 ౧౩. అనుకరణంబున హల్లునకు ద్విత్వంబగు
 ౧౪. చాఁపుమీఁద బహుళంబు.
 ౧౫. అహమాదులయు
 ౧౬. వినర్థంబునకు లోపంబగు.
 ౧౭. నమోత్సంబున కోత్సంబొండెనగు.
 ౧౮. కుఱు చిఱు కడు నిడులయుపధకు ద్విటకారాదనిత్వంబు.
 ౧౯. నిడునకు రాదులు రానగు.
 ౨౦. హల్లుధ్యగంబున కన్యతరసవర్ణంబునకు హల్లునకు లుక్కుగు.
 ౨౧. ద్వినులయుపధకు బహుళంబు.
 ౨౨. అలఘులకారంబుమీఁదిలువర్ణంబునకు.
 ౨౩. నీలుఁగు ప్రభృతులం దొలిహల్లునకు
 ౨౪. పుక్కిలింఁచుప్రభృతుల సంయుక్తంబునం దన్యతరంబునకు.
 ౨౫. అక్కటాదులకు
 ౨౬. పతత్సర్థపకారంబుకు ముడుజ్జలురా.
 ౨౭. పదమధ్యంబునలడరలయుత్సంబునకు.
 ౨౮. అబ్బురాదులందు.
 ౨౯. చిదురుపాదులదకారంబు పైదానికగు, యుక్తపూర్వంబు గురువుగాదు
 ౩౦. టవర్ణంబునకు కొఱకుకంటెలురా.
 ౩౧. లాఁతులు లాఁతికి నొకానొకచోఁజూడనయ్యెడు.
 ౩౨. అదంతధాతుజభేదక లాగమంబులపయి వుట్టునకు
 ౩౩. అదియపులయుత్సంబునకు వృత్తియందు.
 ౩౪. అంతాదుల తవర్ణంబున కవధివాచిరా నొండె.
 ౩౫. ఏనియిత్వంబునకు
 ౩౬. మధ్యమంబుమువర్ణంబునకు
 ౩౭. అచ్చురాగఁగలుగదు.

౩౮. అంతట నామ్రేడితంబురా నొందెడుజ్జనకు.
- ౩౯ దు జ్జ నకు.
౪౦. ఇంచుకాదుల తుదియక్షరంబునకు.
౪౧. ఔపవిభక్తికంబులనుప్పునకు.
౪౨. లాఁతులకుఁ గొండొకచోఁ గానంబడియెడు(వగలాఁడు).
౪౩. రాపు ప్రభృతులం దొలియక్షరంబుపై యంశంబునకు నిత్యంబు.
౪౪. కదాదుల ద్విటకారాదియం దంతంబు భృశార్థంబునందగు.
౪౫. అందదుకుప్రభృతులు యధోక్తంబుగ గ్రాహ్యంబులు.
౪౬. తద్దర్శభేదకంబునకు మీదం గలుగదు.
౪౭. ఇదంతంబునకునిత్యంబు.
౪౮. మఱియుద్విరుక్తంబునబహులోపాగమాదులుం గలవు.
౪౯. ప్రాంతాదులకు సమాసంబునం దాద్యక్షరశేషంబు బహుళంబు.
౫౦. నెఱకుంజెలి ప్రభృతులు రామీదిహల్లునకు ద్విత్వంబు.
౫౧. ఇరునకుందిగాదులురా.
- ౫౨ మూఁడునకు సంతటం బ్రాయికంబు.
౫౩. నలులోనగు వానికి నూఱులోనగునవిరా.
౫౪. నివ్వెఱ, నివ్వెఱంగు, పుప్పొడి, నన్నూఱు క్రొత్తకు.
- ౫౫ క్రొత్తకు.
౫౬. పట్వాదులు రా నుమ్మగు.
౫౭. తొమ్మిది పదులొండొంటికిరా.
౫౮. ఏకాక్షరంబునకు శేషంబునకుఁ బరుషంబురా నగు.
౫౯. క్రిందునకుంగ్రియు నగు (క్రిగన్నిత్యే వదృశ్యతే-నహిక్రేవశబ్దస్యసర్వత్ర శేషోదృశ్య తే).
౬౦. పట్టివిభక్తిరా.
౬౧. యొక్కలోపంబున నుత్పంబునకునచ్చిరా.

౬౨. ధాతుజభేదకంబునకు.
౬౩. అందురా.
౬౪. మువులకొండె.
౬౫. తత్పురుషంబున.
౬౬. సమాసంబుల స్త్రీసమంబులకుం బరుష సరళంబులురా వుంపులకు.
౬౭. స్థిరంబురాఁ గానంబడియెడి.
౬౮. తనంబురా.
౬౯. ఇరునకు మద్బాదులురా.
౭౦. భేద్యంబురా నివర్ణకంబొండెనగు.
౭౧. నవర్ణకంబు బావంబున.
౭౨. విజయం చేయుట పూజ్యాగమనంబు.
౭౩. ముబులతోడనన్యార్థంబునగు.
౭౪. కొంపోవుట కొనిపోవుట ప్రాపణంబు.
౭౫. ప్రథమామువర్ణంబునకుఁబద్బాదులురా నెఱబొట్టొండెఁజూపట్టెడు.
౭౬. లోపంబు.
౭౭. తొమ్మిదిపదులొండొంటికిరా.
౭౮. ఏకలఘపూర్వనువర్ణంబునుత్వంబునకు లిట్లువర్ణంబురాఁ జనుద్రిక్కునగు
౭౯. తన్నువణ్యంబు సున్నయగు.
౮౦. తిదుటలురా.
౮౧. ఉండుడువర్ణంబుననకు లోపంబు.
౮౨. అసున్నమీఁది దాకు డకారంబు.
౮౩. పూంచుట పూనుచుట.
౮౪. ద్రుత ప్రకృతికంబు ద్రుతంబునకు లోపంబగు.
౮౫. స్వరపరుషంబులురాఁ గలుగదు.
౮౬. సమాసంబులం దెల్లెడల నిత్యంబు.
౮౭. హల్లురా సంశ్లేషంబొండెనగు.

౮౮. స్వత్వంబు.
 ౮౯ లాంతబంధబున నవసాంబున.
 ౯౦. నుమ్మునకునుంగలుగదు
 ౯౧. ప్రథమమీదం బరుషంబులకు గనడ దవలగు.
 ౯౨. క్రియాపదంబులమీద.
 ౯౩ సం స్మృతంబుమీదనే సాంస్కృతికంబులకు.
 ౯౪. కాకుసంబోధనజడావ్యయంబులపైనే లైడల బహళంబు.
 ౯౫ ప్రాసంబునందు
 ౯౬ కర్మధారయంబునందు .
 ౯౭. ద్వంద్వంబున నిత్యంబు.
 ౯౮. అంతట సవలు బహళం బని కొందఱార్యులు.
 ౯౯ కాంతుడుజ్ఞనకుఱుఱురానిత్యంబు.
 ౧౦౦ దువర్ణంబు నుత్పంబునకురులరా.
 ౧౦౧. పకారంబునకు వకారంబు ప్రాసంబున నిత్యంబు.
 ౧౦౨. ద్రుత ప్రకృతికంబుమీద సరళంబులగు.
 ౧౦౩. ఆద్రుతంబు బిందువొందెనగు.
 ౧౦౪. భవత్యర్థకానుప్రయోగంబుననిత్యంబు.
 ౧౦౫. సరళంబులురా నెఱుసున్న క్వాచిత్కంబుగం జూపట్టెడు.
 ౧౦౬ దాని కచ్చురా మకారంబు.
 ౧౦౭. నమలు రాఁ బరసవర్ణంబుగు.
 ౧౦౮. ద్రుతంబున కొకానొక్కెడం గానంబడు.
 ౧౦౯. చకారంబునకు హల్లురా.
 ౧౧౦. తాను నేను ద్రుతప్రకృతికతుల్యంబులు.
 ౧౧౧. వానినువర్ణంబునకు లోపబిందువు లగు.
 ౧౧౨ టుగాగమం బుత్వంబున కచ్చురా సామానాధికరణ్యంబున.
 ౧౧౩. సమాసంబులందు.

౧౧౪. చిగురుప్రభృతులకుం బాక్షికంబు
 ౧౧౫. పుంపులకు నిత్యంబు
 ౧౧౬. ఆలురా సమంబునకత్వంబును రుక్మనునగు
 ౧౧౭. గొడ్డురాలు వియ్యంకురాలు
 ౧౧౮. పేదాదులకు రుక్మగు
 ౧౧౯. పొదరిల్లు బొమ్మరిల్లు పాఠపరమ్ము
 ౧౨౦. పుంపులు మువర్ణంబునకగు
 ౧౨౧. చేతతోడవలనల యత్వంబున కిత్వంబు సమాసంబునందగు
 ౧౨౨. అంద్వాదులకలియగు (జిప్పున కుత్వంబునకలియగు)
 ౧౨౩. దంగు పోడి విరవాజ్యదుల దడజలకు దణాదులగు
 ౧౨౪. దంగు ప్రభృతులకు దాకుడకారంబగు
 ౧౨౫. అనఁటి పనఁటుల నర్థంబునకు రలోపఁబులగు
 ౧౨౬. అపదాదికి నసంయుక్తంబునకుఁ గాకు వకారంబగు
 ౧౨౭. పొదుఁగు ప్రభృతులందు బొట్టుం బొలియు
 ౧౨౮. రులుదులయుపోత్తమంబున కేత్వంబునకు హ్రస్వంబగు
 ౧౨౯. దీర్ఘ సమాసంబునం గొండొకచో జిప్పునకుం గనంబడెడు
 ౧౩౦. నీలుఁగు ప్రభృతులందు
 ౧౩౧. సవర్ణంబగు హల్లురానిత్యంబు
 ౧౩౨. బిందువు గలుగదు
 ౧౩౩. ఓయారాదులం దొలివ్రాయిపయిహల్లునకు ద్విత్వంబగు
 ౧౩౪. యధామాత్రంబుగ నామ్రేడితాద్యక్షరంబునకుఁగుత్స గివర్ణం బగు
 ౧౩౫. వాక్యవసానంబున సంధి లేమియునొప్పునంద్రు
 ౧౩౬. ఏలాదుల యంతిమప్రాణంబునకుం బ్లుతం బొందె నగు
 ౧౩౭. ఏమ్యాదులకు సమ్యగ్విజ్ఞానయందు
 ౧౩౮. అమ్రేడితంబునకు
 ౧౩౯. టింట్యాదు లౌపవిభక్తికంబులు

౧౪౦. విభక్తిసమాసంబులన్ ద్వంద్వంబునందు బహుళంబుగనగు
౧౪౧. టిక్కుతొడులకగు
౧౪౨. ముందునకు
౧౪౩. అన్ని ప్రభృతులక సమానాధికరణ్యంబు ననిత్యంబు
౧౪౪. నిన్నాదుల కంతటనగు
౧౪౫. రేయికి యిలోపంబునం గలుగదు
౧౪౬. అహరాదుల యుత్వంబున కిత్వంబు టిక్కురానగు
౧౪౭. ప్రాతరాదుల కత్వంబు
౧౪౮. ముందటిటాకు రేఫబొందెవగు
౧౪౯. మీఁదుక్రిందుల కిత్వంబు నిత్యంబు
౧౫౦. టిక్కురానత్వంబు
౧౫౧. ఏమ్యాదుల కడవ్రాయికి లోపంబొందెనగు
౧౫౨. విలుదురుపదిరులకు నిత్యంబుటివర్ణంబాదేశంబు
౧౫౩. నెత్తురు ప్రభృతులకు విభక్తియంద ప్రాయికంబు
౧౫౪. గృహదంతకంటక కార్ముక వాచకంబుల సలువర్ణంబునకు
౧౫౫. షాషాణవాచికి
౧౫౬. నయనకుచాంతరిక్ష వాచకంబుల సననువర్ణంబునకు
౧౫౭. ఉభయంబులకు సమాసంబుల విభాషనగు
౧౫౮. మృత్తికామధుకోశంబుల నువర్ణంబులకంతటనగు
౧౫౯. సంఖ్యమీఁది టింటుల కిట్టగు
౧౬౦. అదనుప్రభృతుల కిత్వంబు
౧౬౧. నడుముప్రభృతులకొండె
౧౬౨. అట్టుప్రభృతుల కితక్తునుపధాలోపంబును నిత్యంబు
౧౬౩. కనుములోనగు వానిమువర్ణంబు పవర్ణంబు సమాసంబునందగు
౧౬౪. నాము లోనగువానికి పజ్జుహల్లురానగు
౧౬౫. అమ్మునకు రవర్ణకంబురా

౧౬౬. వేఁపాకు తామరపాకు.
 ౧౬౭. చేఁదుదువర్ణంబు తివర్ణం బంతటనగు.
 ౧౬౮. గోయి ప్రభృతుల యివర్ణంబు బహుత్వంబున సైతము.
 ౧౬౯. ఎఁదురా.
 ౧౭౦. ఈఁదుదువర్ణంబు తవర్ణంబగు.
 ౧౭౧. అఁతట లఘ్వకాక్షరంబుమీఁద టివర్ణంబు పూర్ణపూర్వంబగు.
 ౧౭౨. తక్కుంగల తావులంబాక్షికంబు.
 ౧౭౩. చాఁపుమీఁదంగాదు.
 ౧౭౪. సమస్తం బీయది యార్యప్రయోగంబు లెట్లట్లు గ్రాహ్యంబు.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి విరచితంబైన యాంధ్రశబ్దశాసనంబునందు
 సంధిపరిచ్ఛేదము

౩. తత్సమపరిచ్ఛేదము

౧. గుణవదాదికంబు హలంతం బమంతతుల్యం బిందునామంబగు.
 ౨. దానిమకారంబు లోపించు.
 ౩. లాఁతి ప్రథమైకవచనతుల్యంబు.
 ౪. శ్వానము -(శునిశ్వానోశ్వామృగ ఇతి హేమచంద్రోక్తే రదంతః శ్వాన
 శబ్దోవ్యస్తి తేనైవ సిద్ధే గుణవదాది త్వేన పరిగణనం వ్యర్థమితి).
 ౫. నామంబునకడహల్లున కుక్కగు.
 ౬. ద్విత్వంబు.
 ౭. చాఁపుమీఁద బహుళంబు.
 ౮. అగుణవదాదికి హలంతంబునకు నులోపంబు నిత్యంబు.
 ౯. లాఁతికి డుజాదులు తొంటియట్ల యగు.
 ౧౦. భవదాదులకుం బ్రథమాంత తుల్యతయు నుత్పదజ్ఞులు నగునని
 కొందఱార్కులు.

౧౧. ప్రశానుడు.
౧౨. పరీక్షిదాదులకు బహుళంబు.
౧౩. ముదాదులకు లింగవ్యత్యయంబగు.
౧౪. వేధోబ్రహ్మ యువ విశ్వకర్మాదులకు డావుగు.
౧౫. ఆత్మేమనిచ్చులకొండె.
౧౬. మనుజసంజ్ఞకు నాంతంబునకుం గ్వాచిత్కంబు.
౧౭. మహత్వంబున రాజశబ్దంబు రాజునాఁబడు.
౧౮. జగ దాదులకు లోపంబొండె నగు.
౧౯. సాకుంబ్రాయికంబు
౨౦. పయః ప్రభృతులకుం గలుగదు.
౨౧. ఉష్వసర్జనంబునకు స్త్రీత్వంబుననిత్యంబు.
౨౨. దారార్థకంబురా గుణవద్భావంబు సంజలయందగు.
౨౩. మమత్వంబునందట్లు.
౨౪. ఉశనః ప్రభృతులకు.
౨౫. మనః ప్రభృతులకు ద్విత్వంబొడెనగు.
౨౬. అప్పురస .
౨౭. హృదయంబునకు హృది.
౨౮. ద్యుశబ్దంబునకు దివి.
౨౯. నభవదాదీనామత్రయోగః.
౩౦. అన్ని ప్రభృతి సంఖ్యావాచకంబులు సర్వనామంబులు.
౩౧. అన్నిలోనగువాని బులలకు లుక్కగు.
౩౨. మహత్వంబున వాని నివర్ణంబునకు దవర్ణంబును ఋఋలునగు.
౩౩. అందొఋంగలదు.
౩౪. ఎల్లవారెల్లరు.
౩౫. పెక్కండ్రు పెక్కురు పలువుండ్రు పలువురు.

3౬. ఆ ఈలు తదేతదర్థకంబులు.
3౭. ఏ యత్తిమర్థకంబు.
3౮. వీనిసూకుడు జ్ఞగు.
3౯. తొలివాని దురులకు దుట్టొందెనగు.
౪౦. లులలకు రట్టు నిత్యంబు.
౪౧. దుడ్విరహంబున రవర్ణంబు రివర్ణంబగు.
౪౨. పుట్టు విభక్తిరా నగు.
౪౩. అమహత్వంబున నిమ్మాటికి శసాది బహువచనంబు రా నిక్కగు.
౪౪. అమహదేక వచనంబు రా దుట్టగు.
౪౫. సుజస్సులకు దివియగు.
౪౬. వీని శస్సునకు నివర్ణకంబగు నని సూచింపవలయును.
౪౭. అవిరాహ్రస్వంబగు.
౪౮. ఏకొండె.
౪౯. తక్కురా మూడిటికి.
౫౦. టివులకు ద్విత్వంబు.
౫౧. పుడాదికంబు తక్సామానాధికరణ్యం బులందుఁ గలుగదు.
౫౨. తదాదులకుం దచ్చజ్జంబనుప్రయుక్తంబొందెనగు.
౫౩. మహత్వంబునంగాదు.
౫౪. ఏకొండె (యత్తిమర్థంబు కొండె).
౫౫. హ్రస్వంబు మూడిపుట్టుపై దీర్ఘంబు హ్రస్వంబగు.
౫౬. ద్విత్వలోపంబున నిత్యంబు.
౫౭. ఎవ్వయు నేకార్థంబున కట్లు తిత్తిర్తులును మప్తత్వర్థంబునం దగు.
౫౮. అవ్యత యాయంతి (అవ్యత యామె).
౫౯. తగాగమం బాయాయేలకు మహత్వంబునం దేకవచనంబు రాఁ బూజయం దగు.

౬౦. స్త్రీత్వంబున మమెపెకెలగు (హేదంతంబులగు).
౬౧. నిగేకవచనాంతంబుల కుపవిభక్తి కట్లత్వంబగు.
౬౨. అందిందెందులు జాడ్యంబున శసాదులు రానగు
౬౩. వీనిమీఁది సప్తమికి లోపంబు నిత్యంబు.
౬౪. స్త్రీశబ్దంబునకుం దచ్చబ్దంబునకు సంబుద్ధిని దాన యగు.
౬౫. నువులురా.
౬౬. దాన దీన దేన ననిత్యతీయాస ప్రములంజూపట్టెడు.
౬౭. యుష్మదస్మత్సామానాధికరణ్యంబునందు తాశబ్దంబాత్మార్థకంబు.
౬౮. దాని కస్మచ్చబ్దంబునకుం బోలె నుప్పులగు.
౬౯. తన యని టాప్పురా.
౭౦. తమ యని బహుత్వంబునందు.
౭౧. రువర్ణకంబురా నొండె.
౭౨. నీనాలు యుష్మదస్మ దర్థకంబులు.
౭౩. వాని సుజస్నులకు వురు నుము లగు.
౭౪. స్నమ్ములమ్మస్నులకగు.
౭౫. బహుత్వంబున నకారంబునకు మకారంబు.
౭౬. మువర్ణకంబు రా నొండె.
౭౭. అత్వంబున కేత్వంబు ప్రథమరానగు.
౭౮. నమలు లోపించు నొండె.
౭౯. వురులు రా.
౮౦. మీ పయి లువర్ణకంబున దానికి రట్టు ను నిత్యంబుగనగు.
౮౧. మనశబ్దం బుభయార్థకంబు.
౮౨. దీని జశ్శస్నులకు ములలగు.
౮౩. సంఖ్యావాచకంబుల కిందు నమహోత్వం బున నేకవచనంబగు.
౮౪. సముదాయ సంఖ్యావాచకంబున బహువచనంబులగు
౮౫. గణాభిదానంబున బహువచనంబగు.

౮౬. రురలురా నుక్కగు
 ౮౭. దిలోపంబునం గలుగదు
 ౮౮. రెండు మూడు నాలుగైదాతేడెనిమిదితొమ్మిదిపది నా ద్విప్రభృత్యభి
 ధానంబులు.
 ౮౯. ఏనునానైదు.
 ౯౦. వృత్తియందుఁ బదిప్రభృతులురా దీని తొలి వ్రాయి మివులు.
 ౯౧. ఇరువది యేఁబది యఱువది డెబ్బది యెనుబది నూ తేనూ తె
 నమన్నూఱు తొమ్మన్నూఱు వేయి వేనవేలు వేయివేలు.
 ౯౨. ఏకాదులురాఁ బదికుత్స్వంబు (క్రియలయందుఁ బదాఱవపాలు)
 ౯౩. నూఱు ఱువర్ణంబు ట వర్ణంబగు.
 ౯౪. సంఖ్యరా సమాహారంబగు.
 ౯౫. పది కుగాగామం బేకాదులు రానగు.
 ౯౬. దానికచ్చురా నుమ్మగు.
 ౯౭. ఇరువది యఱువది డెబ్బది యెనుబది నూతెనమన్నూఱు తొమ్మన్నూఱు
 వేయినా వింశతి షష్ఠి సప్తత్యశీతి శతాష్టశతనవశతసహస్రంబులు.
 ఏకోనవింశతి పర్యంత సంఖ్యావాచకంబులకిందుఁ బ్రయోగంబులేదు.
 ౯౮. మహత్వంబున రెండున కిద్దయుఁబైఱుఱునగు.
 ౯౯. ఇరు రువర్ణక సమాసంబులందు.
 ౧౦౦. నలు నాలుగునకు.
 ౧౦౧. ఎనమండ్రు తొమ్మండ్రు పదువురు పదురు పదుండ్రు.
 ౧౦౨. ఇర్వాదులురాఁ బదికిం బన్నగు.
 ౧౦౩. ఇరువది ప్రభృతులకు రువర్ణకంబు రా దిలోపంబును దానిక దుట్టనగు.
 ౧౦౪. పదికి రెండురా.
 ౧౦౫. అవపూరణార్థంబునం దగు.
 ౧౦౬. ఒక్కటి మొదలగు.
 ౧౦౭. నాలుగు గువర్ణంబు లోపించునొందె.

౧౦౮. ఒక్క యన నేకంబు.
 ౧౦౯. దాని యత్వంబున కోత్వం బగు.
 ౧౧౦. టివర్ణంబు మువర్ణంబుం బోలె సూకగు.
 ౧౧౧. దుజ్జొండె
 ౧౧౨. మహత్త్వంబున నిత్యంబు.
 ౧౧౩. సుప్పురా రుకొక్కండెనగు.
 ౧౧౪. రుక్కురాఁ దొలివ్రాయి మివులు
 ౧౧౫. రుక్కునకు వుక్కుగు.
 ౧౧౬. రువర్ణంబునకు దుట్టగు.
 ౧౧౭. సాగమంబునకు లుల లగు.
 ౧౧౮. అవిరా రుక్మరకారంబు శకారం బొండె నగు.
 ౧౧౯. ఒండొండులుం గలవు.
 ౧౨౦. ఓరని సమాసంబునం క్వాచిత్కంబు.
 ౧౨౧. తితర్తులు మహత్వర్ణంబునం దగు.
 ౧౨౨. తితలకు దుదిట్టు లొండెనగు.
 ౧౨౩. రుదాదివర్ణకంబులురాఁ దొలివ్రాయి శేషించి నిడుద యొండెనగు.
 ౧౨౪. వర్ణకాంతంబున కేత్వంబు గానంబడియెడి.
 ౧౨౫. ఒంటియొంటరి యొంటిగాఁదునానేకాకి యేకాంతంబు శూరుండేక
 చరంబునో లినగు ఒకానొక్కయనివిశేషాభిధానం బునందు
 ఒండొక్కయని పరస్పరార్థంబు.
 ౧౨౬. ఒరిమ యేకత్వంబు.
 ౧౨౭. పదంబు కడ నలరల యుత్వంబునకులోపంబు బహుళంబు
 (ఒండొకండవై).
 ౧౨౮. ఆయియేలకు సర్వనామంబులకుం బయి యసంయుక్త హల్లునకు
 ద్విత్వంబగు.
 ౧౨౯. ఊప్పురేఫలంబుల కెల్లవోఁ గలుగదు.

- ౧౩౦ పుడువర్ణకంబు కాలంబునం దగు ద్విత్వం బనిత్యంబగు.
౧౩౧. ద్విత్వంబు చేయం జోటునోత్పంబునకు ప్రాస్వం బత్వంబొందెనగు
౧౩౨. కడవ్రాయి పొలియంగలుగదు.
౧౩౩. ముచ్చోటులు ముచ్చోటులు ముచ్చటులు.
౧౩౪. అదిమతుబర్ణంబునం గల్లాదులకగు
౧౩౫. ఇత్వంబు కడలు ప్రభృతులకగు.
౧౩౬. వెరవు లోనగువానికి డి వ్యతిరేకంబు నందగు.
౧౩౭. తవర్ణంబురా నెత్వంబు క్వాచిత్వంబుగనగు.
౧౩౮. కత్తియ వేడుకాదులకు.
౧౩౯. కాండు మహత్వంబునందు.
౧౪౦. ఆండు లాగమంబుమీద.
- ౧౪౧ ఆండి స్త్రీత్వంబున.
౧౪౨. మారి యంతటం దాచ్చీల్యంబునం గుత్త మందగు.
౧౪౩. పోతు మాలగు ప్రభృతులకు.
౧౪౪. రూపరి, కాలువురు, చూపరు, పగతుండు, పగఱ, పెండ్లము,
నా-రూపరి, పదాతులు, చూచువారు, దాయ దాయలు, జాయయు
౧౪౫. చిచ్చుఱ, చిచ్చుఱ యగ్నిమయంబు.
౧౪౬. అంపఱ బాణజాలంబు.
౧౪౭. కాండీండు కత్తియలు స్వార్థంబునం జూపట్టెడు.
౧౪౮. వీని కకారంబు గకారంబు కొండొకచోనగు.
౧౪౯. కాండు మీద టులులు మహత్వంబు నందగు.
౧౫౦. రురలొందె.
౧౫౧. ఆండుమీద నిత్యంబు.
౧౫౨. ఈండురా నుక్కి వాదుల కడవ్రాయిలోపించు.
౧౫౩. ప్రాస్వంబొందె నగు .

౧౫౪. బూజ్యత్వంబున గారు బహుత్వంబునందగు - పకృతి ప్రధమైక
వచనాంతతుల్యంబగు.
౧౫౫. శశాదులం దీరువర్ణంబు రివర్ణంబు.
౧౫౬. చిన్నాదుల కిత్వంబు మంజిమాది బోధకంబు.
౧౫౭. స్త్రీసంజ్ఞల కాయయులగు.
౧౫౮. నివాళి ప్రభృతులకుఁ గవర్ణంబు స్వార్థంబునందగు.
౧౫౯. అదిరాఁ జిఱు తాదుల కుత్వంబగు.
౧౬౦. తనము త్వార్థంబునందు.
౧౬౧. పేదాదులకు ఊక మొండెనగు.
౧౬౨. అదిరా నుత్వంబున కత్వంబునదాయగు.
౧౬౩. పోఁడిప్రభృతులకు మివర్ణకంబునుఁ బూర్వోత్వంబున కిత్వంబు నగు.
౧౬౪. అదిరా ధాతువునకు వ్యతి రేకంబునందు.
౧౬౫. చెలికారము చెలిమి.
౧౬౬. మగఁటిమి మగతనము.
౧౬౭. కోమలికము కోమలితనము.
౧౬౮. మోఱకము మోఱకుఁదనము.
౧౬౯. తెలుపు నలు పెఱుపులు ధవళిమనీలిమ రక్తిమములు.
౧౭౦. పసుపు హరిద్ర.
౧౭౧. పసర పసిరిక హరితవర్ణంబు.
౧౭౨. చలిమిరి చలిమిడి చలువ శీతంబు (అత్రస్వార్థంబునం దిత్వపనీయ
భావం బునం దితివక్తవ్యమ్).
౧౭౩. నేరుచుప్రభృతులం దుదివ్రాయయులోపించు.
- ౧౭౪ అదిరా, ధాతువున కి త్యేతత్వత్యాఖ్యేయమ్..

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి విరచితందైన యాంధ్రశబ్దశాసనంబునందు

తత్సమపరిచ్ఛేదము

ప్రకీర్ణక పరిచ్ఛేదము

౧. ప్రథమాంతమున కస్తద్విశేషంబునకు బహుత్వంబున మువర్ణకం బగు
౨. యుష్మద్విశేషణంబునకు రువర్ణకంబొండె.
౩. ఇదంతంబుల కివి యేకత్వంబునం దగు.
౪. లాంతులకు నువులు నిత్యంబు.
౫. అగ్గలాదుల కీక యగు.
౬. ఆముప్రభృతులకు స్వార్థంబునందు.
౭. ఇకములోనగునని భావస్వార్థాదులబెక్కులుగలవు.
౮. ప్రథమాంతంబుల కస్మద్యుష్మ ద్విశేషణంబులకు మురులు బహుత్వంబు నందగు.
౯. నువు లనిదంతంబుల కేకత్వంబునందగు.
౧౦. నివియెండె నిత్యంబున కగు.
౧౧. ఉత్వంబున కత్వం బీవర్ణకంబుగా నగు.
౧౨. మిన్నులోనగు వానికి బహువచనంబొండెనగు.
౧౩. సస్యవాచికి ధాన్యంబున నిత్యంబు.
౧౪. లోపాది వికారంబులుం గలవు.
౧౫. వికృతిని స్త్రీ లింగంబుల భేదకంబులకు స్త్రీత్వంబగు.
౧౬. అప్రాణివాచి స్త్రీలింగంబుల భేదకం బుభయవిధంబగు.
౧౭. అన్నింటికి స్త్రీ లింగంబులకు స్త్రీ ప్రత్యయం బనియతంబు.

కం. మీరలు పెద్దలు త్రైలో

క్యారాధ్యుల రేమియన్న నంటిరిగాకె

వ్వారలు మానెదరెటనే

మారసి యాడితిరొ యనుడు నడి గితిననఘా.

(అత్రపెద్దలితియుష్మద్వి శేషణాత్ రువర్ణకస్తున ప్రయుక్తః, అతపితస్య వైకల్పికత్వం, వదక్తవ్యమ్).

- ౧౮ మహద్విశేషణంబు సమాసంబున సువర్ణకాంతంబు గలదు
- ౧౯ అన్వయంబునం బదంబుల యైక్యంబు సమాసం బండ్రు
- ౨౦ అయ్యది తత్పురుషాదిసంజ్ఞల నిటసయితము పెక్కువిధంబుల నొప్పు
- ౨౧ కేవల వికృతి పదంబులతోడిది సమాసకంబు
౨౨. ప్రకృతి వికృతి పదంబులది మిశ్రసమాసంబు
- ౨౩ పరిమితం బాంధ్రపదంబు సంస్కృతభేద్యంబుతో సమసించు.
- ౨౪ ఇందు స్త్రీ సమంబులే వికృతి పదంబులతో ద్వంద్వంబు నందు
౨౫. ఋత్వంబునకు రవర్ణంమునగు.
౨౬. నూటునకు నూటయని సంఖ్యరానగు
- ౨౭ వేవగలు ప్రభృతుల కేకవచనంబు
౨౮. ద్విగువునకుం బ్రాయికంబు
- ౨౯ మిశ్రంబునకు లేదు
- ౩౦ క్షేదతంబు సమవ్యతిరేకంబుతో ద్వంద్వంబగు.
౩౧. ఆత్మాస్మద్యుష్మకుభయార్థకంబులు సామాసాధికరణ్య సంఖ్యా వాచితో సమసించు
౩౨. అపుడుషష్ఠ్యంతతుల్యములగు
౩౩. నిక్కలాదులు పృషోదరాదులల్లిందు గ్రాహ్యంబులు
- ౩౪ అత్వమిత్వ ముత్వంబు సమాసంబున మత్వర్థంబులండ్రు.
- ౩౫ యుష్మదస్య దాత్మ వాచకంబులకు సంబంధమున దువర్ణకంబొందెనగు.
౩౬. సర్వంబునకుం దచ్చబ్బం బను ప్రయుక్తంబగు
౩౭. అమహత్వంబునందదియని యెల్లెడలనగు
- ౩౮ స్త్రీ సమ భేదకంమురకు భేద్యవ్యపాయంబున స్వార్థంబునందు
౩౯. ధాతుజభేదకంబులకు
- ౪౦ అట్టికొందెనగు
౪౧. బహుప్రీహినుపమానంబు మీద మేనునకు స్త్రీ త్వంబునఁ బోడియగు
- ౪౨ తుగ్దుబ్బలు విలునకుంబుంస్వంబునందగు

- ౪౩ వాయికి నంతిమాక్షరలోపంబున హ్రస్వంబుం గొండాకచోనగు
- ౪౪ విశేషణ సమాసంబుం గలదు
- ౪౫ పెక్కులు సంస్కృతాంధ్రశబ్దములు స్వవిభక్తివికారంబులతోడంగూడి
విచ్ఛలవిడి నొందొంటితో సమసించు
- ౪౬ జననామంబులకు రాజాదులు రా నత్వం బాత్వం బీత్వంబునుం
గానంబడియెడు
- ౪౭ గ్రామ మానుష బిరుదశబ్దంబులకు సంస్కృతంబుతో సమాసంబగు
- ౪౮ అంతాది సంఖ్యా పరిమాణార్థాదుల మీఁద వీప్సయం దేసియగు
- ౪౯ అవాంతర కథాస్థాన విశ్రాంతి యాశ్వాసంబునాఁబడు.
- ౫౦ అశ్వాసాద్యంతంబుల మంగళం బొనర్పవలయు
- ౫౧ అయ్యది సంబుద్ధ్యంతంబులతోనేని దు జంతంబులతోనేని షష్ఠ్యంతంబుల
తోనేనిం గూర్పవయునంద్రు, అయ్యది యొక్కవిభక్తింగూడిన
విశేషంబులతోఁ దుదవిశేష్యంబులతోఁ బ్రయోగించునది
అశరీరంబీయది అంతంబున సంబుద్ధితోఁడగ్రంథాదిని యధేచ్ఛం
బశధీరంబు చెల్లదు
- ౫౨ గానబంధంబునందు హ్రస్వంబునకు దీర్ఘశ్రుతియగు
- ౫౩ ప్రాసపూర్వంబునకుందగదు
- ౫౪ దీర్ఘంబునకు హ్రస్వశ్రుతి దోషంబంద్రు.
- ౫౫ ఏవార్థాకాదు లవ్యయంబులు
- ౫౬ క్రియాదులిందుఁబ్రకారార్థంబులు
- ౫౭ ఉపమానంబు దీనితో సమసించు
- ౫౮ ధాతులభేదకంబులు కర్తతోడం బోలె గారకంబులతో (సూత్రమిదం
ప్రత్యాఖ్యేయమ్).
- ౫౯ ఉత్పంబునకత్వంబు వ్యతిరేకంబునందగు

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి విరచితంబైన యాంధ్రశబ్దశాసనంబునందు
ప్రకీర్తపరిచ్ఛేదము

ఆంధ్రశబ్దశాసనము
క్రియాపరిచ్ఛేదము

- ౧ ఆగామికర్మానుబంధ తుమాద్యర్థంబుల ద్రుతంబునగు
- ౨ భూతంబునందిత్వంబగు.
- ౩ తిప్పునకు నెత్వంబునగు (ప్రథమైకవచనం బెత్వంబగు)
౪. ధర్మంబునందు డిడు తల్లోపంబులగు
౫. ఎత్వంబు డిడులురానగు.
౬. దువర్ణంబురా నొందె
౭. అవ్వర్ణకంబు మీఁది దానియుత్వంబున కత్వంబు నిత్వంబునగు
౮. ఉభయార్థంబునందు
౯. పులోపంబునం గలుగదు.
౧౦. ద్వీలఘువున కిక్కిందెనగు
౧౧. ఎత్వంబున కిడాగమంబున వలయు
- ౧౨ ఇంచుక్కురూఁ జూపట్టెడు
- ౧౩ లఘ్వైకాక్షరపూర్వంబునకు.
౧౪. అయంతంబునకుం గలుగదు
౧౫. ఏకత్వబహుత్వంబుల పురులు మధ్య మంబునకగు.
౧౬. వ్యతిరేకంబునంబోలెఁ దుమర్థంబునందగు
౧౭. తుమర్థకంబునకు ద్రుతంబునగు.
- ౧౮ ఎత్వంబురా నగు నత్వంబునకు దీర్ఘంబగు
౧౯. అగుకడహల్లువ కెత్వంబురా ద్విత్వంబగు (అయెను, అయ్యెను).
౨౦. దానియాకు ద్విత్వం బొందెనగు
౨౧. సుములు త్తమంబునకు
౨౨. డుఙ్ఙులు ప్రథమంబునకు
౨౩. అమహత్వంబున దువులగు.
౨౪. వర్తమానంబున దివి యగు.
- ౨౫ భూతతద్ధర్మంబుల బహువచనంబున కేకవచనంబుగు

- ౨౬ ప్రార్థనాదుల మధ్యమంబునకు ముడుజ్జలగు
 ౨౭ కువర్ణకంబు వానిముందు వ్యతిరేకంబునందగు
 ౨౮ దీనిపై ముడుజ్జలకు పురులు ఎదాద్యను ప్రయోగంబున నగునంద్రు
 ౨౯ తవర్ణకం బాశీస్సులం దిజ్జునకగు
 ౩౦ ఎదువర్ణకం బొండె
 ౩౧ కేవలధర్మంబు గలదు
 ౩౨ దానిమీదఁ గాత కావుత కాక లను ప్రయుక్తంబులగు
 ౩౩ ఎదుత వర్ణకంబుల ద్రుతం బిచ్చురా మకారంబగు
 ౩౪ విధియందు తద్ధర్మప్రథమైక వచనంబును మీద నదిశబ్దంబును
 వైభాషికంబగు
 ౩౫ తానుపదంబు కర్తృవాచియగుచో నంతట నొండెనగు
 ౩౬ మధ్యమముడుజ్జలురా హ్రస్వ మగు
 ౩౭ తలోపంబునం గలుగదు
 ౩౮. కృతహ్రస్వంబుమీది మువర్ణకంబునకు ద్విత్వంబగు
 ౩౯. సర్వచువర్ణకంబుఁ దాదివర్ణకంబు రా లోపించు
 ౪౦ ధర్మంబున దువర్ణ కంభాఖ్యాతకంబు రానగు
 ౪౧ పోవు పువర్ణంబు
 ౪౨ చుక్కురా సువర్ణంబు
 ౪౩. నేరుచురుచులకు ధర్మవ్యతిరేకంబులఁ బ్రథమైకత్వంబునంగలుగదు
 ౪౪ తివర్ణకంబు భూతంబునంద ప్రథమంబురానగు
 ౪౫ అఖ్యాతోత్వంబున కిత్వంబగు
 ౪౬ చులోపంబు మీద దకారంబు తకారంబగు
 ౪౭ మధ్యమవివర్ణంబునకు లోపం బొండెనగు
 ౪౮ ఉత్వంబుపై పువర్ణకంబగు
 ౪౯ క్రియాఫలంబుకర్తృగామిగాఁ గొనుధాతువు నిత్యంబుగా నను
 ప్రయోగింపఁబడు

- ౧౦ స్వార్థంబునం గ్వాచిత్కంబు
 ౧౧. కొనురా నిత్యంబగు
 ౧౨ యోపధంబునకు నిత్యంబు
 ౧౩. ఇదేత్వంబులురా నగుపోవుల కొనవ్రాలకు యకారంబగు
 ౧౪ అత్మనేపదార్థక్వాభూతతద్ధర్మంబులందుయకారంబు సకారంబగు.
 ౧౫ ఉపోత్తమోత్పంబున కిత్వమంతటనగు
 ౧౬. ఇంచుక్కుగ్రాబహుళంబు
 ౧౭ ఇల్లుక్కున నొక్కలకారంబునకు లోపంబు.
 ౧౮. మద్యమముడుజ్జులమీద నదాదిదీప్తులగు.
 ౧౯ వ్యతిరేకతిజ్జునకుంబ్రార్థనంబున నెత్వాదులగు.
 ౨౦ భూతంబున భవత్పర్థం బను ప్రయుక్తంబగు
 ౨౧ ప్రార్థనంబునం దుమర్థంబుమీద నెత్వాద్యంతంబై కదయగు
 ౨౨. కర్మంబునం బదుధాతు వనుప్రయుక్తంబగు
 ౨౩ కర్తయందుంబోలెఁ దద్విధులగు
 ౨౪. కూలు ప్రభృతులకొండె
 ౨౫ కను ప్రభృతులకుంబట్టుంగానఁబడియెడి
 ౨౬ ధాత్వాదులకు ధాతువు లనుప్రయుక్తంబులై యర్థవిశేషంబులం దెలుపు
 ౨౭. అనుస్వారాద్వర్ణస్యతప్తః.
 ౨౮ దోడోన్యతరస్యామ్.
 ౨౯. చేదర్థయోగంబున భూతతుల్యం బొందెనగు
 ౩౦. బిందువుమీదవర్ణకదకారంబునకు డకారంబు బహుళంబు
 ౩౧ టకారంబు తీకినిత్యంబు
 ౩౨ పోవుప్రభుతులకుం దెంచుధాతు వను ప్రయుక్తంబగు
 ౩౩ అరుగేగుచనుల కాగమంబున
 ౩౪. వీనిసువర్ణంబు బడిరా లోపం బొందె నగు (కొనుబడి)

- ౭౫ చువర్ణంబునకు నిత్యంబు
 ౭౬ ఉత్తుమీందిదానికి దకారంబగు
 ౭౭. న్యార్థంబునం దుమర్థంబుతోఁ జేయుక్రియ వాడంబడు
 ౭౮ చను ప్రభృతులకు నిత్యంబు
 ౭౯ లాఁతికంటె యుష్మదర్థకార్యంబు బలీయంబు.
 ౮౦ దానికంటె నస్మదర్థకార్యంబు
 ౮౧ లాఁతికంటె మహత్కార్యంబు బలీయం బండ్రు

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి విరచితందైన యాంధ్రశబ్దశాసనంబునందు

క్రియా పరిచ్ఛేదము

తద్యవలక్షణము

- ౧ ఆకాశాదుల మధ్యగంబులకు ప్రాస్వంబగు
 ౨ ఏకాంతాదుల బిందువునకు లోపంబగు.
 ౩ దాంత్యాదుల ఖండంబగు
 సతియుఁ దానువెనుఁగు శతమఖుండును బోలె-ఆ ప
 సులభమయ్యె నీ కిహపరశోభనములు
 పురమునకకాదు నాదగుసిరి
 చక్కనిమాటలు.
 ౪. (ప్రేలపిండి ప్రభృతులములోపంబు
 ౫ కర్తృకర్మాధ్యేబ్యోసద్యత్
 ౬ నాకుసుతుండుపుట్టె, అతనికి యదుండు పుట్టె నిత్యాదౌ పంచమ్యాఃషష్ఠీ
 ౭ ఉకారంబునకు వువర్ణకంబగు విష్ణువు క్రూపు
 ౮ ఒరంట గుడభేదంబు
 'కోలలంబరంగింపంగాఁ
 గేలుంగవ వడిగలట్టి కృతహస్తుండై

క్రాలుకతంబున జిష్టుడు

పోలుంగవ్వడియనంగభుజగశయానా”.

౯. నిక్కలాది యగుటంజేసి కవశబ్దాంతంబగు నత్వంబునకు లోపంబని యే టుంగునది.
౧౦. లాగమవిధానంబున బహువచన గ్రహణంబుచేసి న్యాగమస్థలంబునం దేక వచనంబుననది వారింపవలయు.
౧౧. డుమంతంబునకు.
౧౨. ఏకవచనంబగుటాప్పురానిగాగమంబగు .
౧౩. సమంబునకు బహుళంబు.
౧౪. ఉత్తమైకవచనంబును భూతతద్ధర్మప్రథమైక వచనంబులు ద్రుతంబులు.
౧౫. నిత్యనిగాగమంబు నివర్ణంబునకు వికారంబులేదు.
౧౬. .ంబుమీదిద్రుతంబునకు స్వత్వంబు లేదు.
౧౭. టవర్ణంబు కొఱకుకంటెలురా లోపించునొండె.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి విరచితందైన యాంధ్రశబ్దశాసనంబునందు
తద్యవలక్షణము

ఆంధ్రశబ్దశాసనము - సంపూర్ణము

శబ్దలక్షణసంగ్రహము

శబ్దలక్షణసంగ్రహము

ప్రథమ పరిచ్ఛేదము

- శ్లో॥ కరోదర ధృతోద్భూత వనజాతౌ సనాతనౌ.
శేషాద్రి శేఖరత్పాద చ్ఛాయౌ జాయాపతీ స్తుమః॥.
- శ్లో॥ పూర్వేషాం లక్ష్మ్య లక్ష్మ్యాణి వికృతే ర్విక్ష్మ్య భూరిశః.
క్రియతే బాలబోధాయ శబ్దలక్షణ సంగ్రహః॥.
౧. సిద్ధిలోకంబువలన గ్రాహ్యంబు.
౨. శాసనం బ్యయది దిక్ప్రదర్శనంబు.
౩. సంస్కృత ప్రాకృతంబులు ప్రకృతులు.
౪. ఈ యది వికృతి.
౫. అద్యప్రకృతికి వర్ణంబు లేఁబది.
౬. ద్వితీయంబునకు నలువది.
౭. ఇందు ముప్పదియాఱు.
౮. అ-ఆ-ఇ-ఈ-ఉ-ఊ-ఎ-ఏ-ఐ-ఓ-ఔ-అం-అఁ కగ
చజయుగ టడణ తదన పఱమ యరలవ సహశంబు లాయవి.
౯. ఋ గ్విసర్గ వర్గయు జ్ఞ ఇ-శషంబులు సమంబులం బొరసి
చొరంబడు.
౧౦. అచ్చులు ప్రాణంబులు.
౧౧. ఎ ఏ ఒ ఓ లు వక్రంబులు.
౧౨. ఐ ఊ లు వక్రతమంబులు.
౧౩. హల్లులు ప్రాణులు.
౧౪. కచటత పలు పరుషంబులు.
౧౫. గజడదబలు సరళంబులు.
౧౬. లాఁతులు స్థిరంబులు.
౧౭. నకారంబు ద్రుతంబు.

౧౮. చజ లసాంస్పృతికంబులు దంత్యంబులు.
౧౯. ఇ ఈ ఎ ఏలం గూడినవి తాలవ్యంబులు.
౨౦. కొందఱు పదాదిస్వరయోగంబునం దొంటియట్లుండునంద్రు.
౨౧. ఉభయంబులు సవర్ణంబులు.
౨౨. అంతస్థంబులు లఘువు లలఘువులు నా ద్వివిధంబులగు.
౨౩. అన్యంబు అన్యవ్యాకరణ స్పష్టంబులు.
౨౪. ఇంద రేఫంబు.
౨౫. ప్రత్యయంబు వర్ణకంబు.
౨౬. పదంబు ద్రుతాంతంబు ద్రుతప్రకృతికంబు.
౨౭. అన్యంబు కళ.
౨౮. ఖండబిందునకుఁ బూర్ణం బగు.
౨౯. అంతట దీర్ఘంబుమీఁదం బొడమదు.
౩౦. స్థిరంబు బిందు పూర్వంబు గాదు.
౩౧. జిత్తగు.
౩౨. యకారోష్ఠజస్వరకవకారంబులు పదాదిని లేవు.
౩౩. అచ్చు మీఁది యచ్చునకు యడాగమం బగు.
౩౪. రా ననం బరంబగుచో నని యెఱుఁగునది.
౩౫. అవ్యయ సుప్తిజంతంబు లనుకరణంబుం ద్రిక్కుం బ్రయోగింపఁ జనదు.
౩౬. ఈభాష తత్సమంబు తద్భవంబు దేశ్యంబు గ్రామ్యంబు నా నలువిధంబులం బరఁగు.
౩౭. ప్రకృతిద్వయతుల్యంబు తత్సమంబు.
౩౮. తజ్జాతంబు తద్భవంబు.
౩౯. ప్రవాహసిద్ధంబు దేశ్యంబు.
౪౦. విరుద్ధంబు గ్రామ్యంబు.
౪౧. కవివ్యవహారసిద్ధంబు గ్రామ్యంబు.

శబ్దలక్షణసంగ్రహము

౪౨. అదోషంబున కప్రయోగదోషంబు లేదని యార్యులు వక్కాణింతు.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరికృతంబగు

శబ్దలక్షణసంగ్రహనామకాంధ్రవ్యాకరణంబునందు సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము.

* * *

ద్వితీయ పరిచ్ఛేదము

కం శ్రీచరణసరోరుహ లా

క్షౌచారువిశాలవక్ష సంశ్రితజన ర.

క్షౌచరణదక్ష దుష్ట ని.

శాచరకులశిక్ష శేషశైలాధ్యక్షా !.

౧. ఉత్తున కచ్చు రా సంధి యగు

౨. అనాది విభక్తి చు వర్ణకంబులందు బహుళంబు.

౩. అత్తునకు.

౪. కి మాదులం దిత్తునకు.

౫. క్రియాపదంబులందు.

౬. మధ్యమ పురుషంబునందు నిత్యంబు

౭. అచ్చున కామ్రేడితంబు రాఁ బ్రాయికంబు.

౮. విసర్గంబున కనుకరణంబునందు లోపంబు నిత్యంబు.

౯. హల్లునకు ద్విర్వచనం బగు.

౧౦. అహమాదులకు బహుళంబు.

౧౧. నమస్సు నత్వంబున కోత్వంబగు

౧౨. ఉదంత నామంబునకు వు గాగమంబు నిత్యంబు.

౧౩. కుఱు, సిఱు, గదు, నదు, నిదుల, ఱ డలకు ద్విరుక్త టకారం బగు.

౧౪. ప్రథమ మీది పురుషంబులకు గ స డ ద వ లగు.

౧౫. క్రియాపదంబు మీదం బ్రాయికంబు.

౧౬. పదంబు మీద ద్వంద్వంబునందు నిత్యంబు.
౧౭. వికృతిపదంబుల మీది సాంస్కృతికంబులకుఁ గలుగవు.
౧౮. ప్రాసంబుల కెల్లవానికి బహుళంబు.
౧౯. అంతట ద్రుతప్రకృతిమీద సరళంబులు నిత్యంబుగ నగు
౨౦. ఆ ద్రుతంబునకు బిందు వొందె నగు.
౨౧. సంశ్లేషంబు.
౨౨. సరళ స్థిరంబులు రా లోపంబగు.
౨౩. నుడితొలి కుఱుచమీద నంతటం గలుగదు.
౨౪. ఇఁకాదులు ద్రిక్కు ఖండబిందువు లేదు.
౨౫. నిత్యన్యాయమనివర్ణకంబు స్వరూపంబుతో నుండు.
౨౬. స్వత్వంబు నుమ్మునకుం గలుగదు.
౨౭. ద్రుతంబున కచ్చు రా లోపంబు లేదు.
౨౮. సమాసంబులం దంతట నగు.
౨౯. తలఁబ్రాలు ప్రభృతులందు లేదు.
౩౦. చేత తోడ వలనల కిత్వం బగు.
౩౧. అంద్వాదుల కలి క్కుగు.
౩౨. ఉదంతంబునకు స్త్రీసమంబునకుం బరుష సరళంబులు రా నుమ్ముగు
౩౩. టుగాగమం బచ్చు రా సామానాధికరణ్యంబులం దగు.
౩౪. ఒండెం బేర్వాదులకు.
౩౫. పేదాదుల కాలు రా రుక్కు నిత్యంబుగ నగు.
౩౬. సమంబుల కత్వంబున కుత్వంబు నగు.
౩౭. పుం పులు మువర్ణకంబునకు.
౩౮. షష్ఠీసమాసంబునం దుత్తున కచ్చు రా ను మ్ముగు.
౩౯. తద్ధర్మభేదకంబునకు.
౪౦. తనంబు రా స్త్రీ సమంబులకుం బుంపులకు నదంతగుణ వాచకంబులకు.

శబ్దలక్షణసంగ్రహము

౪౧. సర్వంబునకుం బట్టి విభక్తి రా నగు.
 ౪౨. వృత్తియం దదియవుల యత్వంబునకు లోపంబొండెనగు
 ౪౩. తద్ధర్మభేదకంబు మీదం గలుగదు.
 ౪౪. ఇత్తనకుం బయిని నిత్యంబు.
 ౪౫. పతి క్రియార్థంబులు రా మువర్ణకంబునకు మాటు నెఱ బిందువును
 విభాష నగు.
 ౪౬. వాక్యావసానంబున సంధిలేమిని దోషంబు గాదని యార్యు లంద్రు.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరికృతంబగు

శబ్దలక్షణసంగ్రహనామకాండ్రవ్యాకరణంబునందు సంధిపరిచ్ఛేదము.

తృతీయ పరిచ్ఛేదము

- కం. శ్రీ గృమేధికి నతనిధి.
 కాగమవేద్యునకుఁ ద్రిభువనారాధ్యునకున్.
 భోగాపవర్గదాయికి.
 నాగాధిపశాయి కంజనాధరపతికిన్.
 ౧. డు ము వు లు ప్రధమ.
 ౨. ని ను ల ద్వితీయ
 ౩. చేత తోడ తృతీయ.
 ౪. కొఱకు కయి చతుర్థి.
 ౫. వలన కంటె పట్టి పంచమి
 ౬. కి కు యొక్క లోపల షష్ఠి.
 ౭. అందు న సప్తమి.
 ౮. ద్వితీయాదులు కయి పట్టి యొక్క వర్జితంబులు ద్రుతంబులు.
 ౯. డు ము వు ని ను న లేకవచనంబులు

౧౦. లు లలు బహువచనంబులు
౧౧. లాఁతు లుభయంబులు
౧౨. లు లల కగు రు రలు రవర్ణకాఖ్యంబులు.
౧౩. చేతఁ దోడ లోపలల తడ పలలు లోపించు.
౧౪. స్త్రీ పశు జడ భిన్నంబులు మహత్తులు.
౧౫. వానివిశేషణంబులు.
౧౬. క్లీబలింగకంబులు మిత్రాదులు పుంలింగతుల్యంబు లొండెనగు.
౧౭. కొన్నియెడలం దడఁబాటుం జూపడియెడి.
౧౮. మహత్తునకుం బుంలింగంబునకు దుజ్జగు.
౧౯. అత్తున కుత్వంబు స్విభక్తి రా నగు.
౨౦. దీర్ఘపూర్వ లోపధంబునకు ర వర్ణకం బగు.
౨౧. సర్వనామ పగతాదులకు.
౨౨. ఆల్పాదులకు.
౨౩. వృద్ధాదుల దుజ్జనకు లోపం బగునొండె.
౨౪. ఇత్వంబునకు మీఁది యాద్యేకతవచనంబునకు నిత్యంబు.
౨౫. ఉత్వంబు బహువచనంబు రా నగు.
౨౬. వికృతి నుపోత్తమంబునకు సహితము.
౨౭. ఆదినదోసిల్పాదులకుం గలుగదు.
౨౮. అత్తున క స్త్రీలింగంబునకు మువర్ణకం బగు.
౨౯. అసువిభక్తి రా ముగాగమం బగు.
- ౩౦ మువర్ణంబు నెఱబొట్టుతోడి బువర్ణంబొండె నగు.
౩౧. అ మృకారంబునకు ద్విర్వచనం బగు.
౩౨. ఒకానొకచో లు ల నలు రా నయ్యాగమంబునకు శ్లుక్కుగు.
౩౩. ఉత్వంబునకు వు వర్ణకం బగు.
౩౪. గో మన్వాదులకు.
- ౩౫ మహత్తులకు బహుళంబు.

3౬. సర్వంబున కనువిభక్తి రా వుగాగమం బగు
3౭. కొన్నింటి కదంతంబుల కుత్వమాత్రం బగు.
3౮. ధర్మాదులకు వు వర్ణంబు నగు.
౩౯. వికృతి నుదంతంబుల కొకానొకచోఁ జూపడియెడి.
౪౦. నాగమాత కద్రువ.
౪౧. ఏయది దుజ్జనకుం బ్రకృతి తన్మాత్రంబు దుమంతంబు.
౪౨. ఇత్వంబునకు ని వర్ణకం బగు.
౪౩. దుమంతంబునకు.
౪౪. టాపు రా నిగాగమం బగు.
౪౫. సమంబునకు విభాష నగు.
౪౬. సర్వంబునకు బహుత్వంబున లాగమంబు నిత్యంబు.
౪౭. తోడ సహార్థంబునం దగు.
౪౮. లాఁతి యర్థంబులందుం జూపడియెడి.
౪౯. కంటె నన్యది యోగంబునం దగు.
౫౦. పట్టి యని గుణంబు హేతు వగుచో నగు.
౫౧. పెఱచోఁ జూపట్టెడు.
౫౨. కి వర్ణకం బిత్వంబునకు.
౫౩. నీ మీ లకుం గాదు.
౫౪. శేషషష్ఠికి యొక్క యు నగు.
౫౫. లోపల నిర్ధాణంబునం దగు.
౫౬. విషయ నిమిత్తాదిజం బైన సప్తమికి నాయాయి నుదులగు.
౫౭. ఉత్తునకు జడంబునకు న వర్ణకం బగు.
౫౮. నగాగమంబు షష్ఠికి సమాసంబనయం దగు.
౫౯. కువర్ణకంబు రా నుత్వంబునకు.
౬౦. ఉండిపదంబు కొండొకచో వలన కనుప్రయుక్తం బగు.
౬౧. ఉండి రా ద్వితీయా సప్తము లగు.

౬౨. సర్వనామ భేద్యంబులలోఁ బూర్వప్రయుక్తంబునకుఁ బ్రథమ బహుళంబుగ నగు.
౬౩. విశేషణంబుల షష్ఠికే.
౬౪. భవత్యర్థవ్యయాయంబున సర్వవిభక్తికి నిత్యంబు.
౬౫. జడంబునకు ద్వితీయ కొందె నగు.
౬౬. అనుంతంబులకుఁ దృతీయాసప్తమ్యర్థంబుల ద్వితీయ యగు.
౬౭. ఔపవిభక్తికంబుల కత్వం బగు.
౬౮. సర్వవిభక్తి సంస్కృతతుల్యంబు.
౬౯. క్వాచిత్కంబుగ నొక్కని కొక్కం డగు.
౭౦. అత్వ న జ్ఞుమ్ము లుత్వమునకుంబోలెను ముత్వమున కగు.
౭౧. ఐత్వం బీత్వ తుల్యంబు.
౭౨. అభిమంత్రణంబునం దదిత్తులకు దీర్ఘం బొనని యధర్వ ణుండు వక్కాణించె.
౭౩. ఉత్వంబున కత్వం బేకార్థంబునం దగు.
౭౪. సంబుద్ధిలోపంబున సాంస్కృతికంబునకు బ్లుతం బగు.
౭౫. సమంబునకు వు దుజ్ఞోపంబు విభాష నగు.
౭౬. అంతట బహువచనంబున కారగాగమం బగు.
౭౭. ఒందె మధ్యమపురుష యోగంబునందు.
౭౮. ఓ యని తొలుతం బ్రయోగించునది.
౭౯. ఓయి పురుషునకు.
౮౦. ఓరి నీచ మిత్రభావంబులందు.
౮౧. ఓసి స్త్రీకి.
౮౨. మీఁదట రో కాసయు నగు.
౮౩. నామంబులకు హ్రస్వం బగు.
౮౪. సదాద్యేకాక్షర దేశ్యంబులకుఁ గాదు.
౮౫. వృథా పల్లక్యాదుల కొందె.

౮౬. కృతప్రాస్వంబులు ప్రాస్వతుల్యంబులు.
 ౮౭. ఋత్వంబునకు డా ప్పగు.
 ౮౮. ఒండె విధాత్రాదులకు.
 ౮౯. కుశాదులకు ము లోపం బగు.
 ౯౦. చరితాదుల కొండె.
 ౯౧. దుతాదులు స్త్రీతుల్యంబులు.
 ౯౨. అసురయని యసమాసంబున సురద్విషునకు నిత్యంబుగనగు.
 ౯౩. సురలని నిర్జరులకు.
 ౯౪. సఖుండు సఖము పథము.
 ౯౫. వక్రతముంబుల కోత్వంబు కొందఱ కిష్టంబు.
 ౯౬. భూ నౌ శబ్దంబులు భువి నావ లగు.
 ౯౭. గుణవదాదికం బమంతతుల్యంబు నామం బగు.
 ౯౮. దాని మకారంబు లోపించు.
 ౯౯. లాఁతి ప్రథమైక వచనతుల్యంబు.
 ౧౦౦. ఉగాగమంబు హల్లున కగు.
 ౧౦౧ ద్విత్వంబు.
 ౧౦౨. చాఁపుమీఁద బహుళంబు.
 ౧౦౩. అగుణవదాదికి హలంతంబునకు సు లోపంబు నిత్యంబు.
 ౧౦౪. లాఁతి కజంతంబునకుం బోలె దుజాదు లగు.
 ౧౦౫ ఋత్విగాదుల కమంతతుల్యత్వం బొండె నగు.
 ౧౦౬. భగవదాదులకుం బ్రథమాతుల్యత్వోత్పదుజ్ఞు లగు.
 ౧౦౭. విశ్వకర్మాదులకు డాపు నిత్యంబు.
 ౧౦౮. ఆత్మేమనంతంబులకు విభాష.
 ౧౦౯. మనుజ సంజ్ఞకు నాంతంబునకుం గ్వాచిత్కంబు.
 ౧౧౦. శ్వానము.

౧౧౧. మహదభిధానంబు రాజశబ్దంబు రాజు నాఁబడు.
 ౧౧౨. జగదాదులకు లోపంబు విభాష నగు.
 ౧౧౩. అపయఃప్రభృతుల సకారంబునకు.
 ౧౧౪. ఒకానొక్కటికి ద్విత్వంబునకు.
 ౧౧౫. ద్యు హృచ్చబ్దంబులకు దివి హృది నిచ్చులగు.
 ౧౧౬. ద్వా ద్యల్పసంఖ్యా శత్య రాంత తదాదుల కిందు యోగంబు సనదు
 ౧౧౭. విశేషణంబులకు వాచ్యవల్లింగంబు దఱుచుగ నగు.
 ౧౧౮. అమహతిభేదకంబు క్లీబంబు నగు.
 ౧౧౯. స్త్రీప్రత్యయంబు స్త్రీలింగంబులకెల్ల నియతంబగు.
 ౧౨౦. ఆ బేజంతంబులు స్త్రీసమంబులు.
 ౧౨౧. కంధరాదులు క్లీబసమంబులు నగు.
 ౧౨౨. వికృతినుడువులెల్ల నిరుదెగ లగు.
 ౧౨౩. అనుదంత స్త్రీలింగంబునకు సర్వంబునకు స్త్రీసమంబునకు సు
 లోపంబగు.
 ౧౨౪. తద్భవంబులం బ్రాకృతలక్షణంబు ప్రాయికంబుగ నగు.
 ౧౨౫. బల్లిదాదులు సంస్కృతతుల్యంబులు.
 ౧౨౬. కొండొకదేశ్యంబులకు మహత్తులకు దుష్టగు.
 ౧౨౭. కయిరాదులకు.
 ౧౨౮. గండాదులకుంబయి దుడాగమం బగు.
 ౧౨౯. అంతట నయ్యది ర వర్ణకంబున కగు.
 ౧౩౦. అది రా నెఱిబిందు వగు.
 ౧౩౧. కూతురు రేఫంబు విభక్తి రా లోపించు.
 ౧౩౨. చెయువున కలఘురవర్ణకం బొండె నగు.
 ౧౩౩. కుబ్జు కలన్వాదుల నువర్ణంబున కగు.
 ౧౩౪. బహువచనంబు రా నిత్యంబు.

౧౩౫. అట్లు రేను గోనులకు గుఱ్ఱుగు.
౧౩౬. సమాసంబనయందు.
౧౩౭. వేయి లోనగువాని తుదియక్షరంబునకు లోపంబగు.
౧౩౮. బహువచనంబు రా.
౧౩౯. చేన్వాదులకు.
౧౪౦. బంధు శృత్రు వాచకంబుల మువర్తంబునకుం గొందఱ మతంబు.
౧౪౧. ఉపవిభక్తిలివర్తంబునకు నెఱసున్నతో డు వర్తంబు బహుళంబుగ నగు.
౧౪౨. సలలువర్తంబునకు.
౧౪౩. అల్వాదులకు నిత్యంబు.
౧౪౪. టాకు మీఁది యత్వోత్పంబులకు లు క్కొండెనగు.
౧౪౫. డాకుం బయివానికి.
౧౪౬. ప్రాణంబుపయిదాని కలఘులకారం బగు.
౧౪౭. స్వరలోపంబున నిత్యంబు.
౧౪౮. ఉపధకు ముందరి యఱబిందున కంతటం బూర్తం బగు.
౧౪౯. సంయుక్తంబు నేకలఘుపూర్వంబుం ద్రిక్కు లకారంబు డ తుల్యంబు.
౧౫౦. ఇదంతంబుం ద్రిక్కు రేఫంబు.
౧౫౧. మాడ లోనగు వాని కల్లోపంబుం జూపట్టెడు.
౧౫౨. ఇట నొకానొక్కనికి సంయుక్త సమాప్తంబునకు వెండియు బహువచనం బగునంద్రు.
౧౫౩. నామంబున కియాంతంబున కెత్వంబు బహుళంబు.
౧౫౪. అన్ని యిన్ని యెన్ని కొన్ని పలు పెక్కా యీ యే నా నీ మన తా సంఖ్యావాచకంబులు సర్వనామంబులు.
౧౫౫. అన్ని లోనగువానికి బహువచన లోపం బగు.

౧౫౬. మహాత్మల కలఘుర వర్ణకంబును నివర్ణంబునకుందవర్ణంబు నగు.
౧౫౭. అందొఱుం గలదు.
౧౫౮. పలునకు వుక్కుగు.
౧౫౯. పెక్కున కక్కుడుట్టు రా నగు.
౧౬౦. ఆ యీ యే లకు డుజ్జగు.
౧౬౧. తొలివానికం బయి డు ట్టొండెనగు.
౧౬౨. లు ల లకు రడాగమంబు నిత్యంబు.
౧౬౩. డు డ్విరహంబున రవర్ణకంబు నత్వం బిత్వం బగు.
౧౬౪. వుడాగమంబు విభక్తి రా నగు.
౧౬౫. అమహాత్మల కి మూఁడింటికి శసాది బహువచనంబు రా నగు.
౧౬౬. నిగాగమంబు తృతీయాది బహువచనంబు రా నగు.
౧౬౭. అమాద్యేకవచనంబు రా దుడాగమం బగు.
౧౬౮. అ మ్మస్సులకు ని వర్ణకం బగు.
౧౬౯. సు జస్సులకు ది వి యగు.
౧౭౦. అవి రా ప్రాస్వం బగు.
౧౭౧. ఏ కొండె.
౧౭౨. తగాగమంబు రా మూఁడింటికి.
౧౭౩. ది వు లకు జడ్డ లగు.
౧౭౪. తచ్చుబ్బం బను ప్రయుక్తంబు విభాష నగు.
౧౭౫. వుడాదికంబు తక్కుమానాధికరణ సమాసంబులం గలుగదు.
౧౭౬. మీఁద నంబాంతికార్థంబుల యత్వ ద్విత్వంబులు లోపించు నంతిమంబున కెత్వం బగు.
౧౭౭. తగాగమంబు మహాత్మలకు నేక వచనంబు రాఁ బూజయం దగు.
౧౭౮. ఏకుం బయి సంయుక్త వకారంబు మీఁది దీర్ఘంబు ప్రాస్వంబు నగు
౧౭౯. జడ్డ లోపంబున నిత్యంబు.
౧౮౦. ఎవ్వరితాదులు మహతి కగు నంద్రు.

౧౮౧. అవ్యత యాయంతి.
౧౮౨. జడాభిధానంబునం దం దిం దెందులు ద్వితీయాదులు రాఁ
దదాదుల కగు.
౧౮౩. సప్తమ్యంతంబులగు.
౧౮౪. నిగంతంబుల కేకత్వంబున నుపవిభక్తిక ట్లత్వంబగు.
౧౮౫. స్త్రీవాచి తచ్చబ్జంబునకు సంబుద్ధిని దాన యగు.
౧౮౬. యుష్మ దస్మ త్సామానాధికరణ్యంబు నందు.
౧౮౭. నీ నా సు జస్సులకు వు రు లు ను ము లగు.
౧౮౮. అ మ్మస్సులకు న్ను మ్ము లగు.
౧౮౯. బహువచనంబు రా వీని నకారంబు మకారంబగు.
౧౯౦. మువర్ణకంబు రా నొందె.
౧౯౧. ఆత్వంబున కేత్వంబు ప్రథమ రా నగు.
౧౯౨. ఒండె వీని మ నలు లోపించు.
౧౯౩. మీ పయి లు వర్ణకంబు రడాగమంబుతో నగు.
౧౯౪. ద్విరుక్తంబగు హల్లు రానంతట ప్రాస్వంబు నిత్యంబు.
౧౯౫. మన శబ్ద౧ బుభయార్థకంబు.
౧౯౬. దీని జ శ్శస్సులకు ము ల లగు.
౧౯౭. తా శబ్దంబున కస్మచ్చబ్జంబున కట్లు సుప్పులగు.
౧౯౮. తనయని టాపు రా నగు.
౧౯౯. తమ యని బహుత్వంబు నందు.
౨౦౦. రు వర్ణకంబు రా విభాష నగు.
౨౦౧. సంఖ్యలకు వికారంబులు పెక్కులు గలవు.
౨౦౨. సర్వనామ క్రియాపదంబుల బహువచనంబు మహత్తునకుం బోలె
మహతి కగు.
౨౦౩. లాఁతికంటె మహత్కార్యంబు బలీయంబు.

శబ్దలక్షణసంగ్రహము

౨౦౪. టింట్యాదు లౌపవిభక్తికంబులు.
 ౨౦౫. నామంబుల రు ల్వాదులకు విభక్తి సమాసంబుల బహు ప్రకారం
 బులం జాపడియెడి.
 ౨౦౬. టిం టులు కిత్తులుం గలవు.
 ౨౦౭. అఱ్ఱు లోనగు వానికి తిగాగమంబు జడ్డ లోపంబుతో నగు.
 ౨౦౮. మేన్వాదుల కిత్వం బగు.
 ౨౦౯. టిం టిక్కులు రాఁ బగ ల్వాదులకు.
 ౨౧౦. తేవు ప్రభృతుల కత్వం బగు.
 ౨౧౧. సంఖ్యమీది టి ంటిక్కుల కిడాగమం బగు.
 ౨౧౨. చేదు తుదివ్రాయి తివర్ణంబిగూఁపంద్రు.
 ౨౧౩. నేయి ప్రభృతుల బహువచనంబు రా సయితము.
 ౨౧౪. ఒకానొక్కనికిం బెక్కు లార్థప్రయోగంబుల నెఱుం గునది.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరికృతంబగు

శబ్దలక్షణసంగ్రహనామకాంధ్రవ్యాకరణంబునందు శబ్ద పరిచ్ఛేదము.

చతుర్థ పరిచ్ఛేదము

- కం॥ శ్రీ నయనోత్పల శీతల
 భానుఁడు గలుపాంధకారభానుఁడు గరుణా
 ధీనుం డాశ్రిత శుభ సం
 ధానుం డధ్యుషిత శేషధరసానుఁ డాగిన్.
 ౧. ధాతువునకు.
 ౨. తాలోష్ఠీమూర్ధజప్రాణంబుల క యవ రాదేశంబులగు.
 ౩. నిర్జించుట.

౪. లఘూపధంబునకు గుణం బగు.
౫. స్పృశి కొండె.
౬. లిఖ భుజ రుచ సుఖ కృశంబులకు లేదు.
౭. సృజకి నిర్మాణంబు నందు.
౮. సర్వంబున కించగాగమం బగు.
౯. వెండియు జ్యర్థంబునందు.
౧౦. వైకృతంబునకు.
౧౧. పుగాది వికారంబులం గలవు.
౧౨. చుగాగమంబు న ల డ రాంతంబునకు బహుళంబు.
౧౩. రంజాదుల కణ్యర్థంబునం దిల్లు క్కగు.
౧౪. చుక్కు రాఁ దుది గాకు లోపం బగు.
౧౫. ఇంచుక్కు రా నిల్లుక్కునకు.
౧౬. ఏకలఘు పూర్వంబున కనయంతంబునకు నంతిమంబునకు మీఁ దవానికి నిడాగమంబు విభాష నగు.
౧౭. వక్రంబునకు.
౧౮. వర్తమా నాతీతాగామి తద్ధర్మ వ్యతిరేకంబులందు విభక్తు లగు.
౧౯. చువర్ణకంబు శత్రర్థంబునం దగు.
౨౦. ఉన్నానుబంధంబు రా.
౨౧. అయ్యది వర్తమానంబునందు విభక్తి రా నగు.
౨౨. కలానుబంధంబు భావియందు.
౨౩. ఉన్నానుబంధంబునకు దీర్ఘం బగు.
౨౪. ది వి రాఁ గలుగదు.
౨౫. ఇత్వంబు క్షార్థంబునం దగు.
౨౬. భూతంబు నందు.
౨౭. ప్రత్యయోత్పంబునకు.
౨౮. ప్రథమైకవచనం బెత్వం బగు.

౨౯. తద్ధర్మంబునందు దువర్ణకంబు రా నగు.
౩౦. డి డులు రా నిత్యంబు.
౩౧. ఎత్వంబు మీఁది దువర్ణంబు దవర్ణం బగు
౩౨. వులోపంబునం గాదు.
౩౩. ప్రథమైక వచనంబునకు డి డు లోపంబు లగు.
౩౪. లాఁతివచనంబు రా దు వర్ణకం బగు.
౩౫. తి వర్ణకంబు భూతంబునం దనాది విభక్తి రా నగు.
౩౬. ఉత్వంబున కత్వంబు వ్యతిరేకమం దగు.
౩౭. ఆగామి కర్మానుబంధ తుమర్థంబుల ద్రుతంబు నగు.
౩౮. చకారంబునకు వకారం బత్వమధ్యమ ము డుజ్యోగంబునం దగు.
౩౯. పకారం బాగమంబునకు.
౪౦. బిందు తద్విషయ ను వర్ణంబుల మీఁద.
౪౧. ఇంచుక్కు రాఁగా సర్వంబునకు.
౪౨. దీనికి దా ది వర్ణకంబు రా నగు.
౪౩. మించులోనగు వానికి వికారంబు లేదు.
౪౪. ప ప వ్యత్యయంబు క్వాచిత్కంబుగం గలదు.
౪౫. మధ్యమైక బహువచనంబులకు వు రు లగు.
౪౬. ను ము లుత్తమంబునకు.
౪౭. డు బ్రు లు ప్రథమంబునకు.
౪౮. అమహదభిధానంబునందు దు వు లగు.
౪౯. ది వి వర్తమానంబునందు.
౫౦. భూతధర్మంబుల బహువచనంబున కేకవచనం బగు.
౫౧. మధ్యమంబునకు వి వు లోపం బొందె నగు.
౫౨. ము డు జ్ఞులు సదా సంప్రార్థనంబులం దగు.
౫౩. తవర్ణకం బాశీస్సులందు సర్వవచనంబుల కగు.
౫౪. ఎడువర్ణకం బొందె నగు.

౫౫. కాతఁ కావుతఁ గాక తద్ధర్మక్రియాపదంబున కనుప్రయుక్తంబు లగు
 ౫౬. మధ్యమ ము దుజ్జులు రా ప్రాస్వంబగు.
 ౫౭. తల్లోపంబునం గలుగదు.
 ౫౮. ఆ ప్రాస్వంబుమీది మువర్ణకంబునకు జడ్డ యగు.
 ౫౯. ధ్రువంబునందు యుష్మదస్మదభిధానంబగు మువర్ణకంబు రా
 దవర్ణకం బగు.
 ౬౦. తివర్ణక తకారంబు సున్న మీదిది టకారం బగు.
 ౬౧. నస్థానికంబగు దానిమీదదకారంబు విభాషను డకారం బగు.
 ౬౨. చువర్ణంబునకు దకారంబు రా లోపంబు నిత్యంబు.
 ౬౩. ఆ దకారంబు తకారం బగు.
 ౬౪. క్రియాఫలంబు కర్తృగామియగుచోఁ గొనుధాతు వను ప్రయుక్తం
 బగు.
 ౬౫. స్వార్థంబునం గ్వాచిత్కంబు.
 ౬౬. కొను రా నిత్యంబగు.
 ౬౭. యాంతంబునకు నిత్యంబు.
 ౬౮. ఇత్వం బెత్వంబు రా నుపోత్త మోత్వంబున కిత్వం బగు.
 ౬౯. క్షార్థాదులయందు యాకు సకారంబగు.
 ౭౦. పడుధాతువు కర్మార్థంబునం దను ప్రయుక్తం బగు.
 ౭౧. వికృతి నొకానొకచో స్వార్థంబునం దట్ల చూపట్టెడు.
 ౭౨. లాఁతియుఁ గ్వాచిత్కంబుగఁ గలదు.
 ౭౩. భావలక్షణంబునందుఁ దుమర్థంబున ట యగు.
 ౭౪. ఆనంతర్యంబున దువర్ణకంబు ద్రుతాంతం బగు.
 ౭౫. భూతంబున భేదకం బట్లగు.
 ౭౬. చేధర్థంబునందు.
 ౭౭. ఉన్న కల దువర్ణక తల్లోపంబు లయ్యాయి యర్థంబుల
 భేదకత్వంబునం దగు.

౭౮. నవర్ణకంబు భూతంబునందు.
౭౯. అన్వాదుల కడహల్లునకు జడ్డయు నత్వంబును విభాష నగు
౮౦. వ్యతిరేకంబున నివర్ణకంబు నిత్యంబు.
౮౧. కవర్ణకంబు క్షార్ధంబునందు.
౮౨. కువర్ణకంబు సంప్రార్థనంబులం దగు.
౮౩. అంబాది యోగంబునం గువర్ణంబు మీఁది ము దుజ్జులకు వు రు లొండె నగు.
౮౪. ఉన్న కలానుబంధంబుల మీఁదం దచ్చబ్బం బాఖ్యాతంబు మాటుగ నగు నంద్రు.
౮౫. ధాతుజ విశేషణంబుల మీఁద.
౮౬. అత్వంబుమీఁద దాని వకారంబునకు లోపం బగు నంద్రు.
౮౭. అదాదిదీప్తులు మధ్యమముదుజ్జులమీఁద నొండె నగు.
౮౮. వికృతిం బెక్కులు కృద్వర్ణక వికారంబులు గలవు.
౮౯. టవర్ణకంబు భావంబునం దగు.
౯౦. మివర్ణకంబు వ్యతిరేకమందు.
౯౧. ఏదాత్వంబులు ప్రశ్నలక్షణంబులు.
౯౨. వ్యతిరేక మధ్యమంబుమీఁద నేదాదులు సంప్రార్థన పరంబు లగు.
౯౩. కర్మానుబంధంబు మీఁదం గర్తర్థంబునం బోలె నెల్లవిధు లగు.
౯౪. నామంబునకు ధాతుత్వవివక్షచే నాగమాది కార్యంబు లగు.
౯౫. అడ్డాదుల కించుక్కు రా గుగాగమం బగు.
౯౬. కోపాదులకుం గొంద టిచ్చయింతురు.
౯౭. కొండొకచో లాఁతి వికారంబుం జూపట్టెడు.
౯౮. తేజః ప్రజ్వలల కిల్లుక్కు రా రేఫం బగు.
౯౯. భిదాదుల కకర్మకత్వ వివక్షయం దిల్లు క్కుగు.
౧౦౦. ణ్యర్థంబు మీఁద ణ్యర్థంబు లేదు.
౧౦౧. అసరూపంబగు.

శబ్దలక్షణసంగ్రహము

౧౦౨. పోవు ప్రభృతులకు స్వార్థంబునందుం దెంచుధాతు
వనుప్రయుక్తంబగు.
౧౦౩. అరుగు ప్రభృతుల కాగమనంబునందు.
౧౦౪. అది రా గువర్ణంబునకు లోపం బొందె నగు.
౧౦౫. చువర్ణంబునకు నిత్యంబు.
౧౦౬. ఉత్తమీంద దానికి దకారం బగు.
౧౦౭. పత్వవిషయంబునకు నానయత్యర్థకం బగు.
౧౦౮. ధాతుజ భేదకంబుల కట్టి విభాష నను ప్రయుక్తం బగు.
౧౦౯. వ్యతిరేక క్రియాపదంబు మీంద భూతంబునందు భవత్యర్థం బగు.
- ౧౧౦ కవర్ణకంబు పురార్థయోగంబున క్తార్థంబునంబోలె భావంబునందగు
- ౧౧౧ చేదర్థయోగంబున భూతవ త్కార్యం బగు.
౧౧౨. జ్ఞాదులకుం బుగాగమంబు పయినణ్యర్థంబునంద యించుక్కగు.
౧౧౩. సర్వంబునకుం గృహార్థం బొందె ననురప్రయుక్తం బగు.
౧౧౪. తద్యోగంబునం దుమర్దవత్కార్యంబు నిత్యంబు.
౧౧౫. భ్వాదు లగతికంబు లిందు లేవు.
౧౧౬. ఆత్మార్థాభిధానంబునం దన్యం బసత్తుల్యంబు.
౧౧౭. ధాత్వాదులకు ధాతువు లను ప్రయుక్తంబులయి యర్థాంతరాభి
ధాయకంబు లగు.
౧౧౮. కాదేశాది వికారంబు లగ్వాదులకు నర్థవిశేషంబులం దార్థవ్యవ
హారంబుల నెఱుంగునది.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరికృతంబగు

శబ్దలక్షణసంగ్రహనామకాండ్రవ్యాకరణంబునందు క్రియా పరిచ్ఛేదము.

పంచమ పరిచ్ఛేదము

కం శ్రీలోచనాంజనాంక

శ్రీలలితాధరునిచేతఁ జిరభద్రగుణ్ణబలక్షణసంగ్రహము
 శ్రీలునిచేతన్ దీనకృ
 పాలునిచేతన్ వృషాద్రిపాలునిచేతన్.

౧. వికృతిం గ్రియాపదంబులం ద్రిక్కు యాకుం దాలవ్య వక్రంబు లేదు.
౨. ఊయేల వక్రంబున కాత్వం బత్వంబు నగు.
౩. ఉయేల కాత్వం బగు.
౪. తాయేతు పయ్యేద పయ్యద.
౫. అయి యవులు వక్రతమంబులు విభాష నగు.
౬. ఆమ్రేతంబున కాత్వంబునకు సర్వనామంబునక యియగు.
౭. అనాద్యంబున కసంయుక్తంబునకు గకారంబునకు వకారం బగు.
౮. రు లు డుల యుపోత్తమంబున కేత్వంబునకు హ్రస్వంబగు.
౯. బంగారులోనగు వానియందు.
౧౦. దీర్ఘ సమాసంబున నొకానొకచో జీప్సునగు.
౧౧. ఏలాదుల తుదిప్రాణంబునకుం బ్లుతం బగు.
౧౨. పోఁడి ప్రభృతుల డాకు ణకారం బగు.
౧౩. జాది దక్కు లోనగువాని దకారంబులకు జ డ లగు.
౧౪. ఓయనాదుల రెండవహల్లునకు జడ్డ యగు.
౧౫. హల్లునకు లాఁతి హల్లుగాదు.
౧౬. న ల డ రల కగు.
౧౭. తకారంబు సా కగు.
౧౮. టాకు న త లగు.
౧౯. సర్వంబునకుం గ్రార గలదు.
౨౦. పదాదిం దన్మాత్రం బగు.
౨౧. సర్వత్ర చ ణ య అలకు లేదు.
౨౨. హోకు హల్యోగంబు గలుగదు.
౨౩. ఉగ్మలి ముత్యము జోన్య మష్టి ష్టేష్ట కాయు్యు చెయు్యు చెయ్యి యెయ్యుట చెయ్యము.

౨౪. అందు వర్ణకంబు ద్రిక్కుం బ్రత్యయాగమంబులు రా సంధి యగు.
౨౫. పొదరిల్లు బొమ్మరిల్లు పాఠపరమ్ము.
౨౬. వర్ణయు క్సరళక్షంబులు రా ద్రుతంబునకు నెఱబిందువు క్వాచిత్కంబుగం జూపట్టెడు.
౨౭. విజయంచేయుట పూజ్యాగమనంబు.
౨౮. ము బులతో నన్యార్థకంబు నగు.
౨౯. కొంపోవుట కొనిపోవుట ప్రాపణంబు.
౩౦. హల్మధ్యగంబున కన్యతర సవర్ణంబునకు లు క్కగు.
౩౧. రవర్ణకంబు రా డువర్ణంబు నుత్పంబునకు.
౩౨. కాండు డుజ్జున కలఘువు రా నగు.
౩౩. అలఘులకారంబు మీది లువర్ణకంబునకు విభాష.
౩౪. నీలుగు లోనగు వాని తొలిహల్లునకు.
౩౫. కడ ను లుల జడ్డ కస్వర సంధి నగు.
౩౬. అక్కటాదులందు.
౩౭. వదత్యర్థపకారంబునకు మధ్యమ ముడుజ్జులు రా నగు.
౩౮. టవర్ణకంబునకుం గొఱకు కంటె పొంటె రా నగు.
౩౯. అనాది న ల డ రల యుత్పంబునకు.
౪౦. అబ్బురాదులందు.
౪౧. చిదురుపాదుల దకారంబు మీది దాని కగు యుక్త పూర్వంబు గురువు గాదు.
౪౨. లాఠుల నయితము లాఠికిం జూపడియెడు.
౪౩. అంతాదుల కవిధివాచి రాఠ దవర్ణంబునకు.
౪౪. ఏని యిత్వంబునకు.
౪౫. మధ్యమపురుషంబు మువర్ణకంబునకు.
౪౬. అచ్చురాఠ గలుగదు.
౪౭. ఆమ్రేడితంబు రా నంతట విభాష నగు.

౪౮. దుష్టునకు.
 ౪౯. ఔపవిభక్తికృతుల విభక్తికి.
 ౫౦. అందదుకు ప్రభృతులు యథోపదేశంబుగ నగు.
 ౫౧. కదాదులకుం దొలివ్రాయమీచి సర్వనిబునకు జడ్డతోడి టవర్ణంబు నిత్యంబుగ నగు.
 ౫౨. రాపు లోనగు వానకి లోపం బగు.
 ౫౩. ప్రాంతాదులకు సమాసంబనందు విభాష నగు.
 ౫౪. లుప్తశేషంబులకుం గొన్నింటికిం బయిహల్లునకు ద్విర్వ చనంబు నిత్యంబుగా నగు.
 ౫౫. క్రొత్తకు.
 ౫౬. పసిండిలోనగునవి రా ను మ్మగు.
 ౫౭. ఏకాక్షరంబునకుం బరుషంబులు రా నగు.
 ౫౮. రాకొమరాదులం జూపట్టదు.
 ౫౯. క్రిందునకుం గ్రీ యగు.
 ౬౦. రావి రేక రారేక.
 ౬౧. బిందువున కచ్చురా మకారం బగు.
 ౬౨. ఎదు త వర్ణకంబుల ద్రుతంబునకు.
 ౬౩. చకారంబునకు హల్లురాఁ బరసవర్ణం బగు.
 ౬౪. ద్రుతంబునకు మకారంబు రా విభాషనగు.
 ౬౫. ఏకలఘుపూర్వ సువర్ణంబు సుత్వంబునకు వర్తమానార్థ చువర్ణంబు రా లోపంబు చనునకుం ద్రిక్క నగు.
 ౬౬. తన్ను వర్ణంబు బిందు వగు.
 ౬౭. తి దు ట లు రా నగు.
 ౬౮. ఉండు దువర్ణంబునకు లోపం బగు.
 ౬౯. ఉన్నానుబంధంబు రా దాని కంతటికి నిత్యంబు.

౭౦. ఉన్నె.
౭౧. ఇత్వం బుత్వంబయ్యేనే నుపధా చ జ లు సర్వత్ర దంత్యంబు లగు.
౭౨. కూరిచి కుఠీచి కుఠీయిచి కర్మప్రవచనీయకంబులు.
౭౩. కుత్సయం దామ్రేడితంబు నాద్యక్షరంబునకు గివర్ణం బగు.
౭౪. దీర్ఘంబునకు దీర్ఘం బగు.
౭౫. ఆ యీ యేలకు సర్వనామంబులకు మీఁది యసం యుక్తహల్లునకు ద్విత్వంబు విభాష నగు.
౭౬. ఊష్మ రేఫంబులకుం గాదు.
౭౭. ఎఁదు వర్ణకంబు పరిమాణంబునం దగు.
౭౮. అది రా లి లోపం బగు.
౭౯. అరి మతుబర్ణంబునం దగు.
౮౦. కడల్వాదుల కిత్వం బగు.
౮౧. వ్యతిరేకమం దిఁడి వెరవు లోనగు వాని కగు.
౮౨. తవర్ణకంబు వర్ణవాచికి స్త్రర్థంబునం దగు.
౮౩. మిండాదులకు.
౮౪. తవర్ణకంబు రా దెత్వంబు క్వాచిత్వంబు.
౮౫. కత్తియ వేడుకాదులకు.
౮౬. కాఁదు మహత్వంబునం దగు.
౮౭. తనము భావంబునందు సర్వంబున కగు.
౮౮. పోఁడి ప్రభృతులకు మివర్ణకంబుం బూర్వోత్పంబున కిత్వంబును విభాషనగు.
౮౯. బడియు ప్రభృతుల కడవ్రాయికి లోపంబు నగు.
౯౦. పేదాదులకు తీక మగు.
౯౧. నవర్ణకం బదంతగుణ వాచకంబునకు.
౯౨. భేద్యంబు రా నిగాగమం బగు.

౯౩. తీకము రా నుత్పంబున కత్వంబు నిత్యంబు.
౯౪. చిటుతాదులకు స్వార్థికంబు కవర్ణకంబు నదిరా నుత్పంబును విభాష
నగు.
౯౫. అరమరాదుల కిత్వంబగు.
౯౬. మతుబర్థాదులందు లాఁతులుం బెక్కులు గలవు.
౯౭. ప్రథమాంతంబున కస్మద్విశేషణంబునకు బహుత్వంబున మువర్ణకం
బగు.
౯౮. యుష్మద్విశేషణంబునకు రువర్ణకంబు విభాషనగు.
౯౯. ని వి యిదంతంబుల కేకత్వంబునం దగు.
౧౦౦. ను వు లు లాఁతులకు నిత్యంబు.
౧౦౧. మువర్ణకాదులు రా నుత్పంబున కత్వం బగు.
౧౦౨. అన్య యుష్మ దస్య త్కార్యంబుల నుత్తరోత్తరంబు బలీయంబు
౧౦౩. స్త్రీసమంబులగు విశేషణంబుల కేక వచనంబ తఱుచుగనగు.
౧౦౪. మ్వంతంబున కొకానొకచోఁ జూపడియెడి.
౧౦౫. మిన్నులోనగు వానికి బహువచనం బగు.
౧౦౬. సస్యవాచికి ధాన్యాభిధానంబునంద యగు.
౧౦౭. కర్తకుంబోలె సంబంధంబునందు లాఁతికిం గ్రియ విశేషణంబగు.
౧౦౮. ప్రధానక్రియ నన్యంబుసమాన కర్తృకంబుంబోలె నగు.
౧౦౯. ఇరుచోఁ గర్తకుం బ్రథమ యగు.
౧౧౦. టవర్ణకాది యోగంబునందు.
౧౧౧. దాతుజవిశేషణంబులతో సమాసంబున పష్టి యగు.
౧౧౨. సమాసంబు కేవలవికృతిపదంబులతోడిది సమాసకం బుండ్రు.
౧౧౩. ప్రకృతి వికృతి పదంబులతోడిది మిశ్రసమాసంబు.
౧౧౪. పరిమితం బుండ్రపదంబు సంస్కృత విశేష్యంబుతో సమసింఱు.
౧౧౫. స్త్రీసమంబు వికృతిపదంబుతో ద్వంద్వం బగు.
౧౧౬. ద్వంద్వంబునందు ఋత్వంబునకు రవర్ణంబు నగు.

౧౧౭. రేవగల్వాదుల కేకవచనం బగు.
౧౧౮. ద్విగువునకుం బ్రాయికంబు.
౧౧౯. మిశ్రంబునకు లేదు.
౧౨౦. యుష్మ దస్మ దాత్మార్థంబులకు సమాసంబునందు దుగాగమంబు విభాషనగు.
౧౨౧. వేము ప్రభృతులతుదియక్షరంబుపజ్ఞు నిత్యంబుగ నగు.
౧౨౨. పవర్ణం బినుము ప్రభృతుల కగు.
౧౨౩. బహుప్రీహిని స్తర్థంబునం దుపమానంబుమీఁద మేనునకు బోఁడి యగు.
౧౨౪. సమాసాంతంబు లోపవిభక్తిక తుల్యంబులుం గలవు.
౧౨౫. పెక్కులు ప్రకృతి వికృతిపదంబులు స్వస్వవిభక్తి వికారంబులతోడం గూడి విచ్ఛలవిడి నొండొంటితో నమసించు.
౧౨౬. సర్వంబునకు సంబంధంబునం దచ్చబ్దం బనుప్రయుక్తం బగు.
౧౨౭. పెఱయర్థంబులం గనుపట్టెడు.
౧౨౮. అంతాది సంఖ్యాపరిమాణార్థంబులమీఁద వీప్సయం దేసి యగు.
౧౨౯. క్రియాదు లిందుఁ ప్రకారార్థంబు లగు.
౧౩౦. ఏవార్థకాదు లవ్యయంబులు.
౧౩౧. గానంబునందు హ్రస్వంబునకు దీర్ఘశుతి యగు.
౧౩౨. ప్రాసపూర్వంబునకుఁ దత్ప్రయోగంబు సనదు.
౧౩౩. దీర్ఘంబునకు హ్రస్వశుతి దోషంబు.
౧౩౪. సంహితాకృత య వలకు లఘుత్వంబగు నంద్రు.
౧౩౫. ఋ వర్ణంబులు ర ల తుల్యంబులు.
౧౩౬. ప్రాసాదుల బహుళంబు.
౧౩౭. అంతస్థంబులకు లఘులఘువులకు మిత్రభావం బగు.
౧౩౮. రేఫంబులకు లేదు.

శట్టలక్షణసంగ్రహము

౧౩౯. లగ గలంబులు వహంబులు.
 ౧౪౦. న హలు సూర్యులు.
 ౧౪౧. నల నగ సల భ ర త లింద్రులు
 ౧౪౨. యాదులు ద్వికలాదులయ్యేనే జంద్రులు.
 ౧౪౩. వాదులును గణంబులు.
 ౧౪౪. పాదంబునం దాద్యక్షరంబు వలి.
 ౧౪౫. ఇయ్యదియేని దీనిమిత్రంబేని యతిస్థానంబు మీదం బ్రయోజ్యంబు
 ౧౪౬. ద్వితీయంబు ప్రాసంబు.
 ౧౪౭. ఈయది సర్వపాదంబుల నొక్కం డగు.
 ౧౪౮. ఖండపూర్వ దతన్యంబు లొండొంటికిం జెల్లవు.
 ౧౪౯. ఏక పాదంబునం డగు.
 ౧౫౦. సరూప విభక్తిక నాయక విశేషణంబులతోడ నాశ్వాసాంతంబు
 నందును మీద దం దదాదిని విశేష్యాంతంబుల తోడను మంగళం
 బార్యు లభివర్ణింతురు.

ఇది పరవస్తు చిన్నయసూరి కృతంబగు
 శట్టలక్షణ సంగ్రహనామ కాండ్రవ్యాకరణంబునందుఁ
 బ్రకీర్ణ పరిచ్ఛేదము.
 సంపూర్ణము.

పరిచయం

సాహిత్య పరిశోధక రత్న శ్రీమాన్ వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు గారు కృష్ణమ్మ - పురుషోత్తమాచార్యుల ఏకైకపుత్రులు. వీరు 1951లో జన్మించారు. వీరికి సంతానం ఇద్దరు కుమార్తెలు. ఒక కుమారుడు, ముగ్గురికి పెళ్ళిళ్ళు అయ్యాయి. భార్య స్వర్ణస్తురాలు. 1975 నుంచి సిల్వర్ జాబ్ల ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల - కర్నూలులో, 1999 నుండి ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల - నంద్యాలలో, 2004 నుండి ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల - బనగావిపల్లెలో ఉద్యోగం. విజ్ఞానచింతలోనూ, సాహిత్యజీవితంలోనూ, వీరు నిరాదరణరహితం. సాహిత్యాది సంస్థలతో సత్సంబంధాలున్నాయి. బంధ.గర్భ, చిత్రకవిత్వంలో సామూ గలిడీలు నేర్పారు. ఆచార్యులుగారు పరిశోధనాత్మకమైన వ్యాసాలు వందకు పైగా వ్రాసారు. అవి సాహిత్యానికి, చరిత్రకు, ఆధ్యాత్మికానికి, కర్నూలు జిల్లాకు సంబంధించినవి. వాటిలో కొన్ని వివిధపత్రికల్లో, సంచికల్లో ప్రచురితం అవి సంపుటాలుగా వెలువడుతున్నాయి. వీరి ప్రసంగాలు హైదరాబాదు, పరంగల్, కడప, కర్నూలు అకాశవాణి కేంద్రాలు ప్రసారం చేసాయి. వీరి పద్యరచనలు పదికి పైగా ఉన్నాయి. వీరి గేయరచనలు కూడా చాలా ఉన్నాయి. వీరి పరిశోధనాత్మకమైన బృహత్ గ్రంథాలు ఎనిమిది. ఒకటి - రెండు ప్రాచీన కావ్యాలకి వ్యాఖ్యానాలు సంతరించారు. కాన్సరెస్సులలో లిసర్వ్ పేపర్స్ సమర్పించారు. మరుగున పడిన తాళపత్ర గ్రంథాలని పరిష్కరించి విపులమైన పీఠికలతో దాదాపు పదింటిని ప్రచురించారు. ప్రచురణకి సిద్ధం చేయబడినవి కూడా ఉన్నాయి. వైద్యం వారి అక్షరార్చన గ్రంథాలయంలోని విలువైన పుస్తకాలు పరిశోధకులకు ఉపయోగపడుతున్నాయి. కవిగా, రచయితగా, పండితునిగా, చరిత్రకర్తగా, విమర్శకునిగా, పత్రికా విమర్శకునిగా ప్రజ్ఞగల వీరు నిరంతర సాహిత్య వ్యవసాయైక జీవి.

- కవీలవాయి లింగమూర్తి

వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యుల వారి **ముద్రిత (జూన్ 1969 నుండి ఆగష్టు 2007 వరకు) సాహిత్యం**

స్వీయరచనలు

- 1 వేంకటేశ్వర వక్షత్రమాల (పద్యం-1969 ముద్రితం)
- 2 హనుమత్కావ్యం (పద్యం - 1979)
- 3 శ్రీ కురుమూర్తి గిరి విలయ లక్ష్మీవేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పంపూళ్లం-సాంధ్ర తాత్పర్యం-1979)
- 4 శ్రీ కురుమూర్తి శ్రీనివాస శతకము (పద్యం-చిత్రకవిలాసాలసితం-1983)
- 5 శ్రీ కురుమూర్తి శ్రీత చరిత్రము (చవనం సరిశోధనాత్మకం-1983)
- 6 వ్యాసవ్రతము (చవనం - 1988)
- 7 శ్రీ గురుదేవ దత్తవరణి సీతారామ యోగోద్రస్థామి వారి మాహాత్మ్యము (చవనం-1988)
- 8 శ్రీ కంబగిరి లక్ష్మీవ్రహ్మనా శతకము (ప్రబ పురాణ సహితం-2000)
- 9 ఆంధ్రీకృత బిజయతిరాణి వ్రీతమ్ (టీకా తాత్పర్య సహితం-2001)
- 10 వ్యాస నైజయంతిక (నైజన సంబంధిత వ్యాసాలు(20)-ముదటిభాగం-2002)
- 11 తెలుగు భాష (పద్యశతకం-2003)
- 12 వ్యాస నైజయంతిక (కర్నూలు జిల్లా సంబంధిత వ్యాసాలు(20)-ముదటిభాగం)
- 13 వ్యాస నైజయంతిక (సాహిత్య సంబంధిత వ్యాసాలు(20)-ముదటిభాగం)
- 14 వ్యాస నైజయంతిక (నైజన సంబంధిత వ్యాసాలు(20)- రెండవభాగం-2005)
- 15 ఉప్పుపూలు (పద్యశతకం - 2005)

పరిష్కృతాలు (పునర్వ్రాసించిన పరిష్కృతాలు)

- 16 శ్రీ దత్త జయంతి చరితము (తాళపత్ర ప్రతి రంగయమాత్యునిరామకృష్ణ కవికృత యక్షగానం-1988)
- 17 శ్రీ దత్తాత్రేయ శతకము (తాళపత్ర ప్రతి రంగయమాత్యునిరామకృష్ణ కవికృతం-1988)
- 18 శ్రీ దత్తవ్రథ శతకము (తాళపత్ర ప్రతి,కృష్ణసాటి వేంకటసుబ్బకవి-1988)
- 19 శ్రీ సీతారామ కళ్యాణము (తాళపత్ర ప్రతి దేవర వరమల సుబ్బకవికృత యక్షగానం-1990)
- 20 మహావాక్య ప్రకరణము (తదకవనల్లి కవిరామయోగి కృత ద్విపదకావ్యం-1991)
- 21 శ్రీ చాడేశ్వరీ వ్రీత చందరిం (తాళపత్ర ప్రతి వివిధ పూర్వకవి పరచితం-1991)
- 22 నందవరీక ప్రశంస (తాళపత్ర ప్రతి, వివిధ పూర్వకవి పరచితం-1991)
- 23 శ్రీవేంకటేశ్వర శతకము (పులకూర్తి లక్ష్మీరెడ్డి రచితం-1994)
- 24 శంకర శతకము (నందికొట్కూరి శంకరయోగికృతం-1994)
- 25 శ్రీతిమ్మగుడు లీల (బాలకవి గోవింద ప్రసాద పరచితం-పద్యకావ్యం-1998)

సంపాదకత్వాలు

26. శంకర శతకము

(తడకన పల్లి కవిరామయ్యోగి కృతం-1992)

27. తడకనపల్లి కవిరామయ్యోగి లఘుకృతులు

(ఏడు లఘుకృతులు-1993)

28 తారక బ్రహ్మ శతకము

(తడకన పల్లి కవిరామయ్యోగి ఎరచిత ద్విశతి-1993)

29 శ్రీ ఉత్తర వేంకటాచల మహాత్మ్య నామక శ్రీ కురుమూర్తి క్షేత్ర స్థల పురాణ -

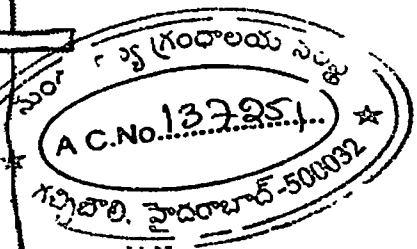
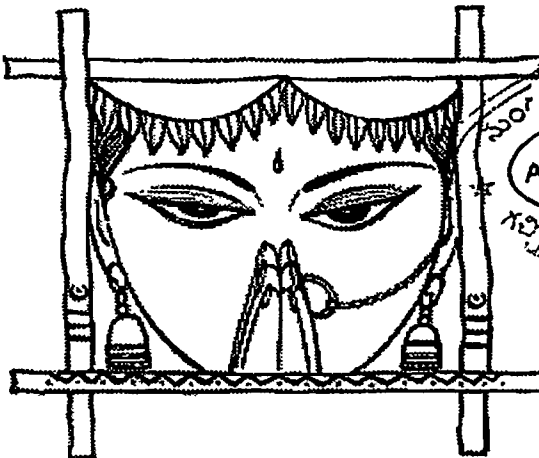
(సంపాదకత్వం వచనంగాతెనుగుసేత-2005)

30 ఆంధ్రవ్యాకరణములు (ఎచ్చాంధ్రవ్యాకరణం, సూత్రాంధ్రవ్యాకరణం, ఆంధ్రశబ్దశాసనం శబ్దలక్షణసంగ్రహం

వచనస్తుచిప్పయమారికృతం- ఆగష్టు-2007)

ఎచిర పత్రికలలో ప్రత్యేక సంచికలలో ప్రచురితమైన సాహిత్యం ఎంతో వుంది. ఎచిర రచయితల పుస్తకాలకు రూపిన అభిప్రాయాలు పీరికలు అవేకం కదల్చులు కడప చైదరాబాదు, వరంగల్ - ఆకాశవాణి కేంద్రాల ద్వారా ప్రచురితమైన సాహిత్యం ఎంతో వుంది అముద్రితంగా పుచ్చి చాలువులు, లఘుకృతులు కావ్యాలు, వ్యాఖ్యానాలు, కోశాలు పిడ్డంత గ్రంథాలు మొదలగునవి ఎన్న పున్నాయి.

✽ సౌజన్యం ✽
 శ్రీ॥శే॥ అచార్య హరి శివకుమార్
 రిటైర్డ్ ప్రొఫెసర్, తెలుగు డిపార్ట్మెంట్
 చాన్సలరీ విశ్వవిద్యాలయం, వరంగల్.

పరవస్తుచిన్నయనూరి

- కుల, గోత్ర, వంశాలు : శ్రీమాన్ చిన్నయగారు శాస్త్రాద శ్రీవైష్ణవుడు, గార్వగోత్రీయుడు, పరవస్తు వంశవృక్ష శాఖలో విరబూసిన పరిమళసుమరాజం.
- తల్లిదండ్రులు : శ్రీమతి శ్రీనివాసమ్మ - శ్రీమాన్ వేంకట రంగరామానుజయ్యగార్లు
- జన్మస్థలం : శ్రీపెరుంబుదూరు, చెంగల్పుట్టు జిల్లా - తమిళనాడు.
- నివాసస్థలం : తిరువళ్ళిక్కేణి - మద్రాసు.
- జననం : క్రీ.శ. 1806 - ప్రభవ
- పరమపదం : క్రీ.శ. 1862 - దుందుభి
- భార్య : శ్రీమాన్ నారాయణవనం అళగసింగయ్యగారి కూతురు నరసమ్మ
- పుత్రులు : 1. వేంకట రంగయ్య, 2. వేంకట కృష్ణయ్య, 3. పట్టర్ పిరాన్ జియ్యర్
- విద్యాగురువులు : (తండ్రి) వేంకట రంగరామానుజయ్య సాహిత్యం - ప్రతివాది భయంకరం శ్రీనివాసాచార్యులు తర్కమీమాంసాలు - కంచిరామానుజాచార్యులు వేదవేదాంతార్థాలు, హయగ్రీవ మంత్రోపదేశం - శ్రీరామశాస్త్రిలు
- ఉద్యోగాలు : ఉపాధ్యాయులు: ఆప్టన్ మిషన్ స్కూలు - మద్రాసు తెలుగుపండితులు: పచ్చయ్యప్ప (మొదలి) పాఠశాల - మద్రాసు ప్రధాన తెలుగు పండితులు : ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీ (రాజధాని కళాశాల) మద్రాసు
- బిరుదు : సూరి బిరుద ప్రధానం చేయబడింది. సూరి అని శిల్పించిన సువర్ణ కంకణం బహూకరించబడింది.
- సాహిత్య వ్యాసంగం : ముద్రిత రచనలు (అకారాదిగా) : ఆంధ్ర ధాతుమాల, ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణివృత్తి, ఆంధ్ర శబ్దశాసనము, చక్రవర్తిని మకుటాభిషేక వర్ణనము, నీతిచంద్రిక, నీతి సంగ్రహము (సంకలనము), పచ్చయప్పస్వప యశోమండనము, పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము, బాలవ్యాకరణము, విభక్తి బోధిని (విభక్తి చంద్రిక?), సూత్రాంధ్రవ్యాకరణము, హిందూ ధర్మ శాస్త్ర సంగ్రహము. అముద్రిత రచనలు (అకారాదిగా) : అక్షరగుచ్ఛము, అమర పదపారిజాతము (వంశావళి), ఆంధ్ర కాదంబరి, ఆంధ్రకేముది, ఆంధ్రనిఘంటువు / చిన్నయ సూరినిఘంటువు (అకారాది), గణిత సూత్రములు, చాటు పద్యములు (సంకలనము), ధూమ శకట దండకము, బాలవ్యాకరణ శేషము, లక్ష్మీనారాయణ తంత్రము, సంస్కృత బాలబోధ, సార్వ పదమంజరి, విశ్వ నిఘంటువు టీక. పరిష్కృతాలు : దశకుమారచరిత్ర (పద్య కావ్యం - పూర్వ కవి కృతం) యాదవాభ్యుదయము (పద్య కావ్యం - పూర్వ కవి కృతం) నీలా పరిణయము (పద్య కావ్యం - పూర్వ కవి కృతం) మహాభారతము (వచనకావ్యం - సమకాలీన రచన) వ్యాసాదులు : వర్తమాన తరంగిణి పత్రికలో పత్రికా సంపాదకత్వం: సుజన రంజని (సాహిత్య పత్రిక)
- ముద్రణాలయం : వాణి దర్శణవిలాస ముద్రణాలయము-తిరువళ్ళిక్కేణి (సూరిగారి సొంతఅచ్చుకూటం)
- గ్రంథాలయం : సూరిగారి స్వీయ గ్రంథాలయంలో నాలుగైదు వేల అమూల్యమైన గ్రంథాలుండేవని తెలియపడ్డాయి.
- విచారకరం : పరవస్తు గారి కొన్ని రచనలు పరవస్తువుగా ప్రాచుర్యం పొందటం. వారి అముద్రిత లిఖిత ప్రతులు అదృశ్యం కావడం.
- కీర్తిపతాక : తెలుగు వాఙ్మయ ప్రపంచంలో సూరిగారి కీర్తి పతాకను ఆవిష్కరించిన రచనలు నీతి చంద్రిక, బాలవ్యాకరణం.

- వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు